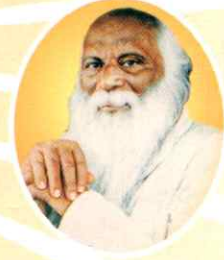

रयत शिक्षण संस्थेचे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय

शिंदे सरकार वाडा, आंध्र, पुणे - ६७

अरे पुन्हा
समतेच्या
पेटवा
मशाली !

अक्षरकिमया

२०१८-२०१९

शताब्दी
विशेषांक

(प्रबोधन पर्व)

॥ पद्मभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील जयंती ॥

डॉ.शंकरराव मगर यांचे स्वागत करताना,
मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे व मा.दत्ता गायकवाड

प्रास्ताविक करताना,
मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे

विद्यार्थिनींचा सन्मान करताना,
प्रमुख पाहुणे मा.शंकरराव मगर

'कुमारांचे कर्मवीर' यावर मनोगत व्यक्त करताना,
विद्यार्थी रवींद्र जाधव

मनोगत व्यक्त करताना,
प्रमुख पाहुणे मा.शंकरराव मगर

प्रमुख पाहुणे बाळासाहेब सावंत कृषी विद्यापीठाचे माजी कुलगुरू डॉ.शंकरराव मगर व महाविद्यालय विकास समितीचे सदस्य मा.दत्तात्रय गायकवाड यांचे समारंभस्थळी आगमन

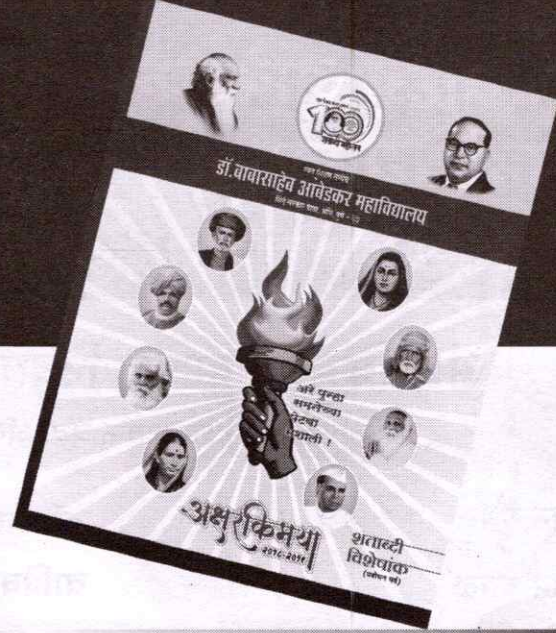

रयत शिक्षण संस्थेचे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय

शिंदे सरकार वाडा, औंध, पुणे - ६७

अक्षरकिमया २०१८-२०१९

संपादक मंडळ

अध्यक्षा : प्राचार्या डॉ. मंजुश्री बोबडे

प्रमुख संपादक : डॉ. (प्रा.) संजय नगरकर

सदस्य : डॉ. शशी कराले

डॉ. सविता पाटील

प्रा. एकनाथ झावरे

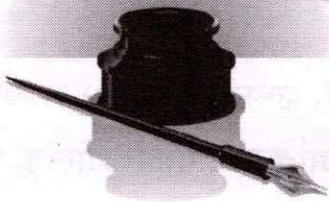
प्रा. किरण कुंभार

प्रा. सुप्रिया सालुंखे

श्री. एस. के. शिंगाडे (कार्यालय प्रमुख)

सुदेश भालेराव (विद्यार्थी लेखक)

एरिक वायलेट (विद्यार्थिनी लेखक)

रयत शिक्षण संस्थेचे
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर
महाविद्यालय

शिंदे सरकार वाडा, औंध, पुणे - ६७

अक्षरकिमया

२०१८-२०१९

'अक्षरकिमया' वार्षिक नियतकालिक (२०१८-२०१९)

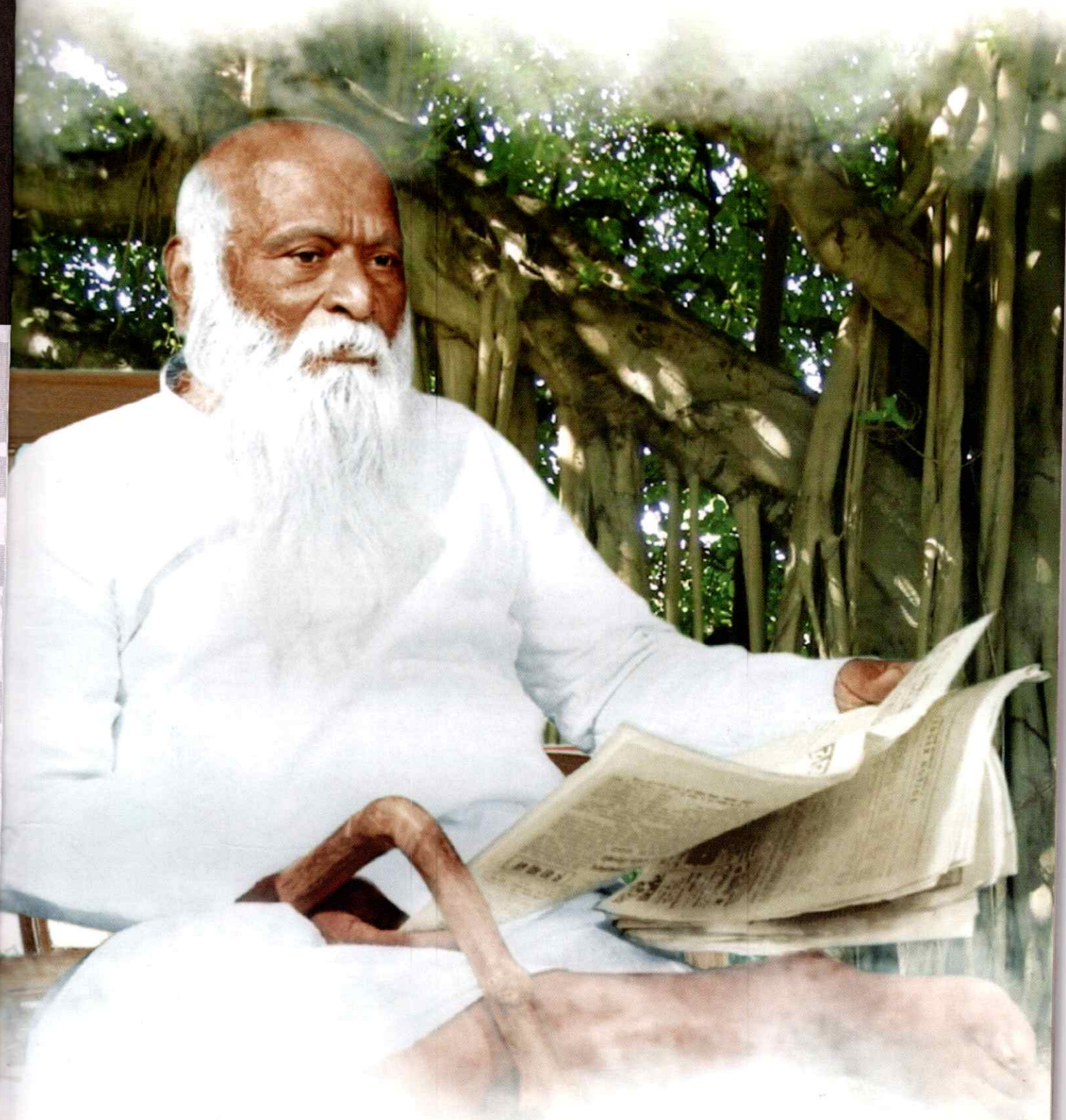
दि प्रेस अँड रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक अँक्ट नियम फॉर्म ०४ प्रमाणे निवेदन

प्रकाशन स्थळ	:	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, औंध
प्रकाशन काळ	:	वार्षिक (२०१८-२०१९)
प्रकाशक	:	प्राचार्या डॉ.मंजुश्री बोबडे
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	शिंदे सरकार वाडा, औंधगाव, पुणे-०७
संपादक	:	डॉ.प्रा.संजय नगरकर
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	शिंदे सरकार वाडा, औंधगाव, पुणे-०७
मुद्रक	:	श्री.संदेश शहा
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	'प्रिंट ओम ऑफसेट' सातारा. दूरध्वनी : (०२१६२) २३४०४९
अक्षररचना	:	श्री.प्रशांत गुजर
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	'टाईप इनोव्हेटर्स', सातारा. दूरध्वनी : (०२१६२) २३३७२
स्वामित्व	:	प्राचार्या, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, पुणे

मी प्राचार्या डॉ.मंजुश्री बोबडे जाहीर करते की, वर दिलेली माहिती/तपशील माझ्या माहिती व समजुतीप्रमाणे खरा असून, या अंकातील मतांशी प्रकाशक व संपादक मंडळ सहमत असतीलच असे नाही.

(खाजगी वितरणाकरिता)

अक्षरकिमया
२०१८-२०१९

संस्थापक रयत शिक्षण संस्था, सातारा
पद्मभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील

अक्षरकिमया
२०१८-२०१९

॥ त्यागमूर्ती स्यतमाउली ॥

कै.सौ.लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील

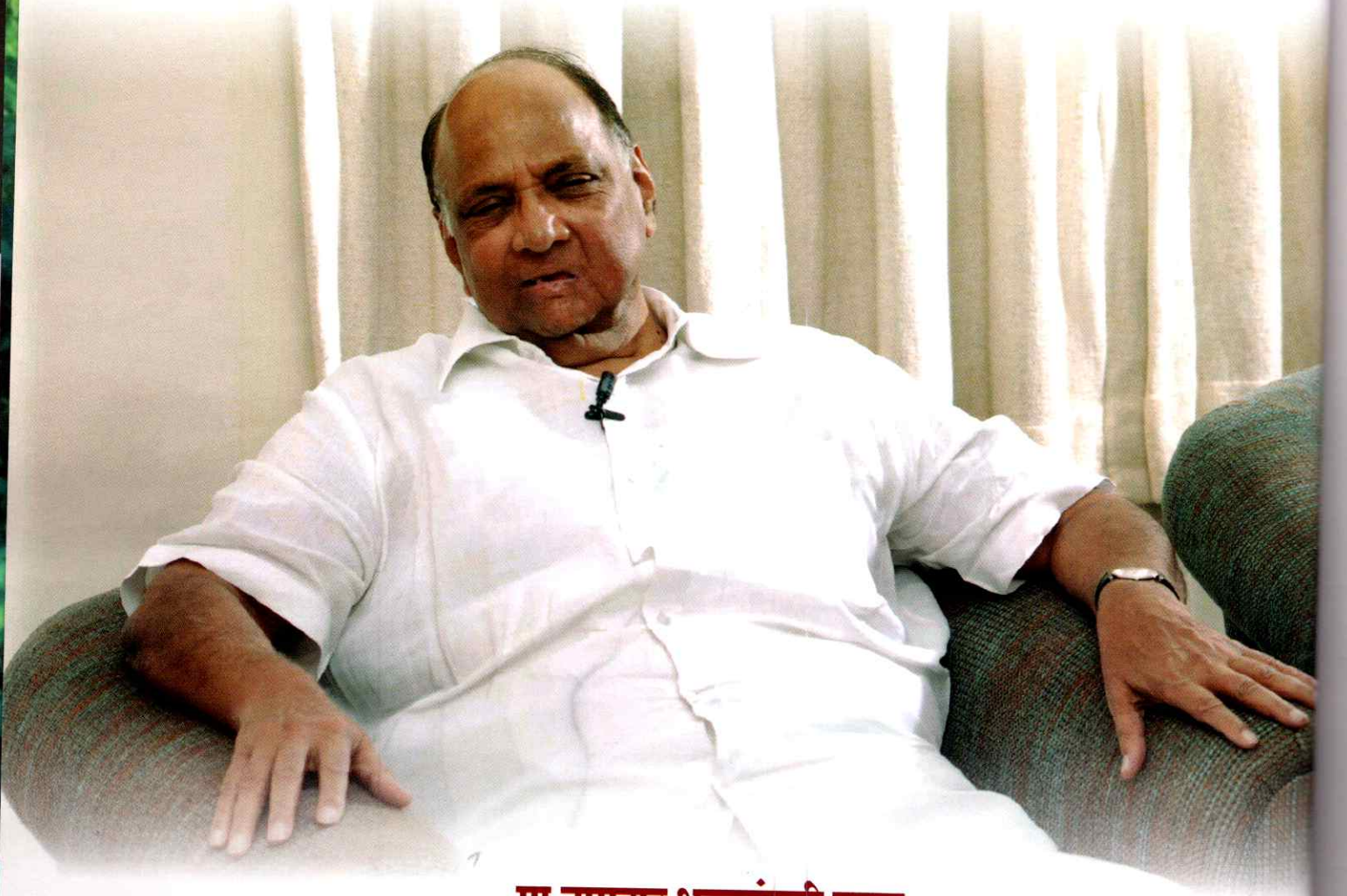
अक्षरकिमया
२०१८-२०१९

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर

ज्यांची हृदये झाडांची त्यांनाच फक्त फुले येतात तेच वाढतात,
प्रकाश पितात तेच ऋतू झेलून घेतात व तेच वाट दाखवतात.

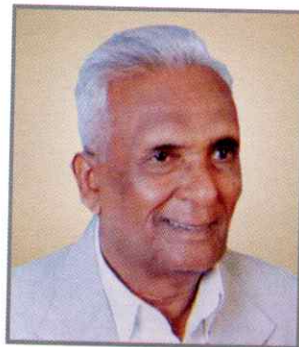

मा.नामदार शरदचंद्रजी पवार

अध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था, सातारा
माजी कृषिमंत्री, भारत सरकार

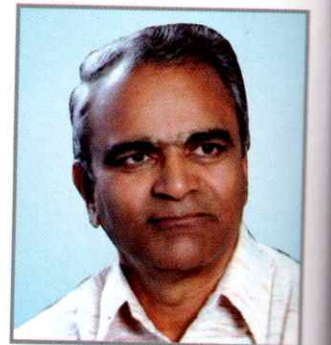
मा.शंकरराव कोल्हे
उपाध्यक्ष

मा.आ.गणपतराव देशमुख
उपाध्यक्ष

मा.सौ.जयश्री चौगुले
उपाध्यक्ष

मा.अरुण कडू-पाटील
उपाध्यक्ष

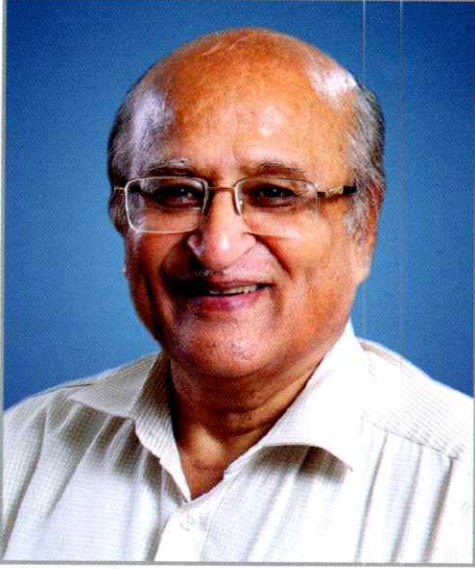
री

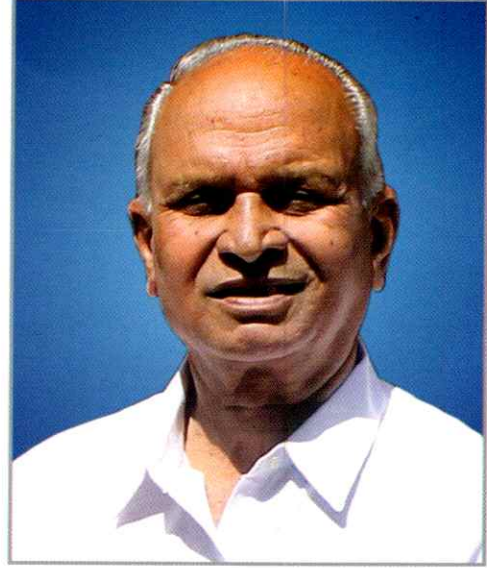
पदाधिकारी

अक्षरकिमया
२०१८-२०१९

॥ सयत शिक्षण संस्था : पदाधिकारी ॥

मा.डॉ.अनिल पाटील
चेअरमन

अॅड.भनीरथ शिंदे
उपाध्यक्ष

मा.प्राचार्य डॉ.भाऊसाहेब कराळे
सचिव

मा.प्राचार्य डॉ.विजयसिंह सावंत
सहसचिव उ.शि.

मा.श्री.विलास महाडीक
सहसचिव मा.शिक्षण

मा.प्राचार्य डॉ.अरुण आंधळे
ऑडीटर

मा.अॅड.राम कांडगे
विभागीय अध्यक्ष, पश्चिम विभाग

मा.किसन रत्नपारखी
विभागीय अधिकारी, पश्चिम विभाग

॥ यशवंत/गुणवंत ॥

मा. प्राचार्य डॉ. मंजुश्री बोबडे
अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळ
चेअरमनपदी निवड

मा. डॉ. सुहास निंबाळकर
फॅकल्टी सदस्यपदी निवड

मा. डॉ. संजय नगरकर
प्राध्यापकपदी पदोन्नतीने निवड

मा. डॉ. सुप्रिया पवार
पीएच.डी. प्राप्त (इतिहास)

॥ यशवंत क्रीडापटू ॥

बालाजी जाधव
सावित्रीबाई फुले
आंतरविद्यापीठ
कबड्डी स्पर्धा निवड

कु. आरती शिंदे
फिफ्थ स्टुडेंट ऑलिम्पिक स्पर्धा
भारतीय संघात निवड
(८०० मी, ५००० मी धावणे)

कु. मेधा वनकळस
१९ वर्षाखालील राज्यस्तरीय
शालेय कराटे स्पर्धेत ४४ कि.
वजन गटामध्ये
सहभाग पुणे विभागात प्रथम

शुभम वाईकर
आंतरविभागीय शरीरसौष्ठव
स्पर्धेत निवड

कुणाल कारोंडे
आंतरमहाविद्यालयीन पुणे
१०९ कि. वजन उचलणे
आंतरविभागीय स्पर्धेत निवड

विकास जाधव
आंतरविभागीय कबड्डी
स्पर्धेत सहभाग

शुभम रणपिसे
आंतरमहाविद्यालयीन कुस्ती
६२ कि. वजन गटात प्रथम व ज्युदो
स्पर्धेत ६३ कि. वजन गटात प्रथम
तसेच आंतर विभागीय सहभाग

सौरभ वाघमारे
महाराष्ट्र संघात न थ्रोबॉल
स्पर्धेत निवड (तामिळनाडू)

प्रतीक सातव
आंतरविभागीय ग्रीकोरोमन
कुस्ती स्पर्धेत निवड

विकास ताटे
आंतरमहाविद्यालयीन
६३ किलो. बॉक्सिंग स्पर्धेत
प्रथम क्रमांक

सुदेश भालेराव
कर्मवीर विद्या प्रबोधिनी
परीक्षा द्वितीय क्रमांक

रोहित पोटे
कर्मवीर विद्या प्रबोधिनी
परीक्षा प्रथम क्रमांक

प्रद्युम बावणे
स्यत विज्ञान परिषदेत
तृतीय क्रमांक (वाशी)

सोमनाथ देशमुख
बेस्ट रायडर
(कबड्डी)

शुभम बोरुडे
बेस्ट रायडर
(कबड्डी)

शुभम रणपिसे
आंतर महाविद्यालयीन कुस्ती स्पर्धा
६२ कि. वजन गटात प्रथम तसेच
ज्युदो स्पर्धेत ६३ कि. वजन गटात

॥ जयंती - पुण्यतिथी ॥

छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती

महात्मा फुले जयंती अभिवादन

सावित्रीबाई फुले जयंती
अभिवादन

राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज
जयंती

महात्मा गांधी व
लालबहादूर शास्त्री जयंती

पंडीत जवाहरलाल नेहरू
पुण्यस्मरण

भगतसिंग, राजगुरु,
सुखदेव अभिवादन !

डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम
पुण्यस्मरण

रयतमाउली सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील
पुण्यतिथी प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना
मा. प्राचार्य डॉ. शिवलिंग मेनकुदळे

अभ्यासपर्व उपक्रम

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त
विचार मांडताना सावित्रीबाई फुले
पुणे विद्यापीठाच्या मानव्य विद्याशाखेचे
अधिष्ठाता मा. डॉ. विजय खरे

॥ पुरस्कार ॥

रयत मॅरिथॉन स्पर्धा, हडपसर द्वितीय क्रमांकाचे पारितोषिक स्वीकारताना कु.आरती शिंदे

रयत विज्ञान परिषद, वाशी : तृतीय क्रमांक प्राप्त केल्याबद्दल सत्कार प्रद्युम्न बावणे

साहित्यप्रेमी भगिनी मंडळ, पुणे यांचेवतीने राष्ट्रीय नृत्यांगना प्रेरणा सहायण हिवा सन्मान

अशोक सर्वांगीण विकास सोसायटी, पुणे यांचा संघमित्रा पुरस्कार स्वीकारताना डॉ.सुप्रिया पवार

बालाजी जाधव प्रोकबड्डी स्पर्धेसाठी निवड

औंध शिक्षण मंडळ, औंध यांचा उत्कृष्ट शैक्षणिक कार्य पुरस्कार स्वीकारताना मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे व उपप्राचार्य डॉ.विलास सदाफळ

महाविद्यालय विकास समिती

(सन २०१७-२०१८ ते २०२१-२०२२)

१. मा. चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा	चेअरमन
२. मा. सचिव, रयत शिक्षण संस्था, सातारा	सदस्य
३. मा. प्रा.डॉ. एन.डी. पाटील (स्थानिक प्रतिनिधी, शिक्षण विभाग)	सदस्य
४. मा. अॅड. राम कांडगे (स्थानिक प्रतिनिधी, उद्योजक विभाग)	सदस्य
५. मा. दत्तात्रय गायकवाड (स्थानिक प्रतिनिधी, संशोधन विभाग)	सदस्य
६. डॉ. विलास सदाफळ (प्राचार्य नियुक्त प्रतिनिधी)	सदस्य
७. डॉ. सुहास निंबाळकर (प्राध्यापक प्रतिनिधी)	सदस्य
८. प्रा. बी.एस. पाटील (प्राध्यापक प्रतिनिधी)	सदस्य
९. प्रा.सौ. नलिनी पाचर्णे (प्राध्यापक प्रतिनिधी)	सदस्य
१०. श्री. डी.व्ही.पालीवाल (शिक्षकेतर प्रतिनिधी)	सदस्य
११. मा. प्रा.तुषार जाधव (स्थानिक प्रतिनिधी, समाजसेवा विभाग)	सदस्य
१२. डॉ.सविता पाटील (समन्वयक, आय.क्यू.ए.सी.विभाग)	सदस्य
१३. अध्यक्ष, महाविद्यालय विद्यार्थी परिषद	सदस्य
१४. सचिव, महाविद्यालय विद्यार्थी परिषद	सदस्य
१०. प्राचार्य, भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, औंधगाव सचिव	

Certificate

This is to certify that the
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM

of

**RAYAT SHIKSHAN SANSTHA'S,
DR. BABASAHEB AMBEDKAR COLLEGE, AUNDH, PUNE 67**

85, Shinde Sarkar Wada, Aundh, Pune- 411 007, Maharashtra, India

has been assessed and found to be in conformance to the requirements of

ISO 9001:2015

This certificate is valid for the following activity:

Providing educational services for the program in Arts and Commerce in UG and PG level BBA (CA) and B.Voc. (Retail Marketing and Management) at UG level

Certificate No. : DI-19/0209001

Date of initial registration	09-02-2019
Date of this certificate	09-02-2019
1st Surv. Due Before	01-02-2020*
2nd Surv. Due Before	01-02-2021
Recertification Due	08-02-2022

By Singh
Auth Sign

*Registration is subject to the system being continually maintained to the above standard under regular surveillance. If surveillance not take place when required, registration shall be removed.

INDRAPRASTHA SYSTEMCERT PVT. LTD.

Accredited by DAC, A Member of International Accreditation Forum

For updated information of Certification, visit- www.isplcert.com,
or E Mail: info@isplcert.com, isplcert@gmail.com

201, Jaina Tower-3, A-1, Janak Puri, New Delhi-110058, India,
Ph +91 9990 477 631

CB-022-MS

प्राचार्यांचे मनोगत

राष्ट्रपिता महात्मा गांधी व डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्यामध्ये १९३२ साली झालेल्या ऐतिहासिक 'पुणे कराराची' आठवण नून समाजातील आर्थिक, सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागे पडलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी रयत शिक्षण संस्थेचे संस्थापक पद्मभूषण कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी पांडवनगर येथे युनियन बोर्डिंगची स्थापना केली आणि याच ठिकाणी पुढे हुतात्मा राजगुरु विद्यालय सुरु करण्यात आले. हाच पाया होता डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालयाचा. अभावग्रस्तांच्या चेहऱ्यावर शिक्षणाचे तेज निर्माण करून कर्मवीरांनी रचलेल्या या पायावरच पुढे १९८३ साली रयत शिक्षण संस्थेने वरिष्ठ महाविद्यालय सुरु करण्याचा निर्णय घेतला व १९९५ साली आज उभ्या असलेल्या डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालयाचे स्थलांतर औंध येथील शिंदे सरकार वाड्यात करण्यात आले.

पुण्यासारख्या शिक्षणाचे माहेरघर असलेल्या शहरात महाविद्यालय असले, तरी सुरुवातीच्या काळात अनेक अडचणींना सामोरे जावे लागले. विद्यार्थी संख्या होती अवघी ५९५. परंतु अडचणींवर मात करून आज महाविद्यालयाची विद्यार्थी संख्या २०३५ पर्यंत पोहोचली आहे. स्वतंत्र व सुसज्ज इमारत, वसतिगृह, जिम्नॅशियम, अद्ययावत प्रयोगशाळा व २६५७१ ग्रंथ असलेले स्वतंत्र पुस्तकालय, डे-केअर सेंटर, अभ्यासिका, प्रत्येक विषयासाठी स्वतंत्र विभाग कक्ष या रचनात्मक विकासाबरोबरच आज महाविद्यालयात कला, वाणिज्य व विज्ञान कनिष्ठ विभाग, वाणिज्य विभागाचे पदवी व पदव्युत्तर अभ्यासक्रम, कला विभागाचे पाच विशेष स्तर, मराठी व अर्थशास्त्र विषयाचे पदव्युत्तर अभ्यासक्रम, बी.बी.ए. पदवी अभ्यासक्रम असा शैक्षणिक प्रगतीचा आलेख दिसून येतो. उंचावला आहे. शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये बेरोजगारीवर मात करण्यासाठी रिटेल मार्केटिंग मॅनेजमेंट हा उद्योग विकासाला चालना देणारा B.Voc. चा नवीन अभ्यासक्रम यु.जी.सी.च्या माध्यमातून सुरु करण्यात आला आहे. त्याचबरोबर कनिष्ठ विभागामध्ये 'माहिती तंत्रज्ञान' व 'बायफोकल कॉम्प्युटर सायन्स' हे नवीन अभ्यासक्रम शिकविले जातात. रयत शिक्षण संस्थेच्या सामंजस्य करार असलेल्या BOSCH, टी.सी.एस. या कंपन्यांच्या माध्यमातून प्रशिक्षण वर्ग सुरु केल्यानंतर प्रतिवर्षी अनेक विद्यार्थी वेगवेगळ्या ठिकाणी नियुक्त होत आहेत. सन २०१८-१९ मध्ये ०५ विद्यार्थ्यांची निवड झाली. तसेच स्पर्धापरीक्षा मार्गदर्शन आय.बी.पी.एस. चे वर्गदेखील प्रभावीपणे चालविले जातात. पारंपरिक शिक्षणासमोर निर्माण झालेल्या समस्यांवर या माध्यमातून मात करण्यास मदत होत आहे. त्यास पूरक असे फॅशन डिझाईनिंग, इव्हेंट मॅनेजमेंट, कागदी पिशव्या बनविण्याचे प्रशिक्षण यासारखे

३० कौशल्यपूरक अल्प मुदतीचे कोर्सेस चालविले जातात. सन २०१८-१९ मध्ये सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या 'विद्याव कॅम्प्युनिटी रेडिओ' केंद्राशी सामंजस्य करार (M.O.U.) करून विद्यार्थ्यांना संवादकौशल्य व आकाशवाणीवरील कार्यक्रमांची निर्माण करण्याचे प्रशिक्षण देऊन त्यांच्याच माध्यमातून 'कॅम्प्युनिटी रेडिओ केंद्र' नजिकच्या काळात उभे राहत आहे.

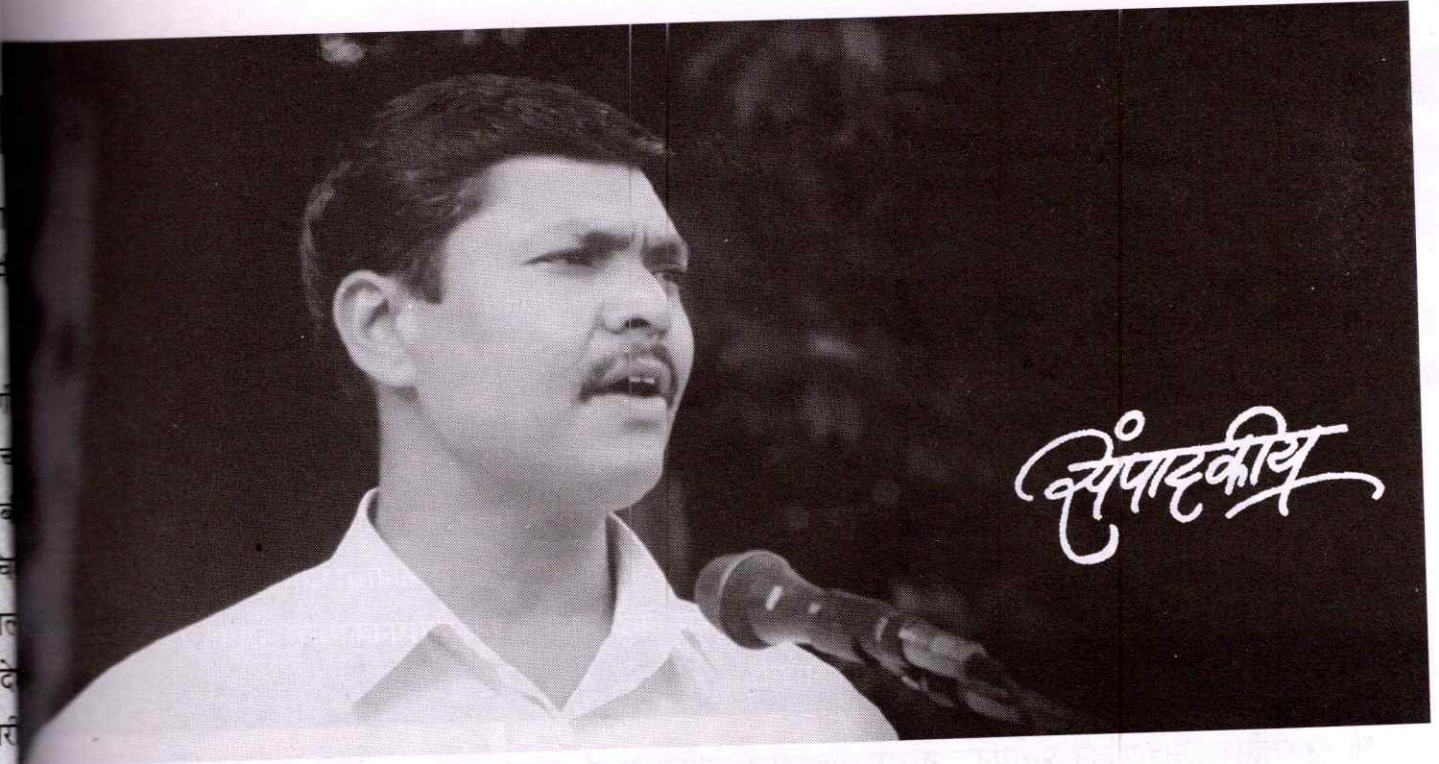
महाविद्यालयात शिकणारा विद्यार्थी हा महाराष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यातून रोजगारासाठी आलेल्या कष्टकरी मजूर, मोलकरणां कामे करणाऱ्या स्त्रिया अशा कुटुंबातून येणारा असल्यामुळे महाविद्यालयाने सामाजिक बांधिलकीचे भान ठेवून सातत्याने त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास व्हावा, आरोग्य विषयक प्रबोधन व्हावे म्हणून 'गर्भपिशवीचा कॅन्सर', 'दंतआरोग्य', 'हिमोग्लोबिन तपासणी' यासारखी आरोग्य शिबिरे, रक्तदान शिबिरे आयोजित करण्यात आली. सन २०१८-१९ मध्ये शताब्दी वर्षाचे औचित्य साधून या शिबिरांबरोबरच 'आई आपल्या महाविद्यालयात', 'सर्वांसाठी आरोग्य', 'कुमारांचे कर्मवीर-प्रकट वाचन', 'महाविद्यालयात स्तरावरील आविष्कार स्पर्धा' सालाबादप्रमाणे 'इनोव्हेशन अंतर्गत प्रकल्प सादरीकरण व शॉर्ट टर्म कोर्सेस अंतर्गत प्रदर्शन', 'परदेशी साहित्यिकांची भेट', 'जागतिक भाषावारीत सहभाग', 'उद्योजकता विकास कार्यशाळा', 'बौद्धिक संपदा हक्क कायदा-विषयावरील राष्ट्रीय चर्चासत्र', 'बदलती शैक्षणिक धोरणे व रयत शिक्षण संस्थेची वाटचाल' विषयावरील राष्ट्रीय चर्चासत्र, 'डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर : बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व' विषयावरील राज्यस्तरीय चर्चासत्र, वृक्षारोपण, गणेशोत्सव निर्माल्य संकलन व पर्यावरण रक्षणासारख्या अनेकविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

शैक्षणिक गुणवत्ता विकसित होत असताना यावर्षी रयत विज्ञान परिषदेत महाविद्यालयाचा विद्यार्थी प्रद्युम्न बावणे यास तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक, सुलबा करंडक पथनाट्य स्पर्धेत उत्तेजनार्थ पारितोषिक, कनिष्ठ विभागाच्या एका विद्यार्थिनीची एम.बी.बी.एस.साठी व एका विद्यार्थ्याची खरगपूर येथील आय.आय.टी. शिक्षणासाठी निवड, कु.प्रेरणा सहाणी या विद्यार्थिनीस भरतनाट्य नृत्यप्रकारात मिळालेला राष्ट्रीय पुरस्कार, पुणे जिल्हा कबड्डी स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या कबड्डी संघाने मिळविलेला प्रथम क्रमांकाचा कु.आरती शिंदे या विद्यार्थिनीची ५००० मी. धावणे स्पर्धेसाठी आंतरराष्ट्रीय स्टुडंट ऑलिम्पिकसाठी झालेली निवड व कर्मवीर रमेश मरैथॉन मधील तृतीय क्रमांक, बालाजी जाधव या विद्यार्थ्याची 'प्रो कबड्डी लिंग' स्पर्धेसाठी झालेली निवड. अशा सर्वांगीण क्षेत्रात महाविद्यालयाचे विद्यार्थी नेत्रदीपक कामगिरी करीत आहेत. त्यामुळे महाविद्यालयाचा नावलौकिक वृद्धिंगत होत आहे.

नॅकच्या चौथ्या पर्वाला सामोरे जाण्याची तयारी करीत असताना B⁺⁺ (CGPA-2.76) हा दर्जा बरोबर घेऊन पुढील नॅकसाठी श्रेणी प्राप्त करण्यासाठी प्रयत्न चालू आहेत. त्यासाठी संस्थेच्या शैक्षणिक-प्रशासकीय गुणवत्ता तपासणी पथकाने केलेल्या सूचनांनुसार पुढील काळात महाविद्यालयात स्वतंत्र अल्पोपहार गृह, संशोधन केंद्र स्थापन करणे, विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक गुणवत्तावाढीसाठी गुणवत्ता सुधार प्रकल्प राबविणे ही ध्येये समोर ठेवून महाविद्यालयाची वाटचाल यशस्वीपणे चालू आहे. त्यास संस्थेचे अध्यक्ष मा.शरदचंद्रजी पवार सोा यांचे दिशादर्शन, मा.चेअरमन डॉ.अनिल पाटील यांचे मार्गदर्शन, डॉ.एन.डी.पाटील सा यांचे शुभाशीर्वाद व सचिव मा.प्रिं.डॉ.भाऊसाहेब कराळे, सहसचिव प्रिं.डॉ.विजयसिंह सावंत, ऑडिटर प्रिं.डॉ.अरुण आंधळे साहेब विभागीय अध्यक्ष मा.अॅड.राम कांडगे, महाविद्यालय विकास समितीचे सदस्य मा.आ.दत्तात्रय गायकवाड व औंध येथील ग्रामस्थांचे अनमोल सहकार्य व मार्गदर्शन लाभत आहे. तसेच महाविद्यालयातील सर्व सहकारी शिक्षक व प्रशासकीय सेवक यांचीही तितकीच मोलाची साथ लाभत आहे.

डॉ.मंजुश्री बोव
प्राचार्या

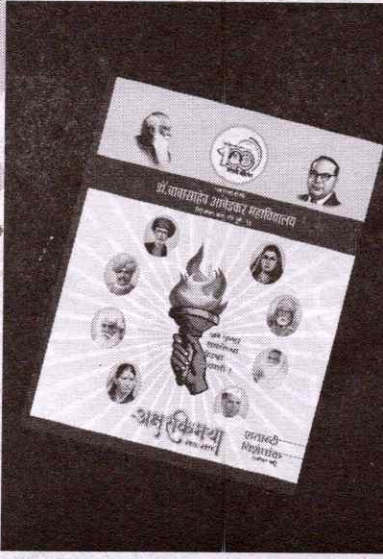
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, औंध, पुणे

व्यंपादकीय

रयत शिक्षण संस्थेच्या शताब्दी वर्षाच्या पार्श्वभूमीवर डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालयाचा 'अक्षरकिमया' वार्षिक अंक (२०१८-१९) आपणापुढे ठेवताना मनामध्ये आनंदाच्या लहरी व आश्चर्याचे रोमांच उभे राहत आहेत. कळीकाळाच्या दाढेतून ज्ञानी व अभावग्रस्त समाजाला बाहेर काढण्याचे महत्कार्य महात्मा फुले, सावित्रीबाई फुले, राजर्षी शाहू महाराज, महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर या महात्म्यांनी केले. याच काळाशी धडका घेऊन 'रयतेसाठी शिक्षण' हे सूत्र समोर ठेवून अधीक्षक डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी ४ ऑक्टोबर १९१९ रोजी रयत शिक्षण संस्थेची स्थापना केली. आज संस्था शतकाचा प्रवेश करत आहे. एक शतक म्हणजे शंभर वर्षे ! स्वावलंबन, स्वाध्याय, समता आणि श्रमप्रतिष्ठेची जपणूक आणि जोपासना यांचे एक आश्चर्याची व रोमहर्षक गोष्ट आहे. महाराष्ट्राचा सामाजिक इतिहास लिहिला जात असताना या विभूतींचे योगदान व योगदाने घेण्यासाठी टाळून तो पूर्णत्वास जाऊ शकत नाही आणि म्हणूनच या वर्षाच्या अंकासाठी 'प्रबोधन पर्व' हे आशयसूत्र समोर ठेवून विद्यार्थ्यांकडून लेखनसाहित्य मागविण्यात आले.

एकोणीसाव्या शतकातील सामाजिक प्रबोधन व गेल्या शंभर वर्षात होऊन गेलेल्या प्रबोधनकर्त्यांच्या कार्यकर्तृत्वावर प्रकाश टाकणारे चरित्र लेख, माहितीपर लेख, सामाजिक आशयाच्या कविता, रेखाचित्रे विद्यार्थ्यांनी दिली. त्यावर संस्कार करताना त्यांना लिहिते करणे व त्यांच्या पहिलेपणातील त्रुटींवर मात करणे मोठे दिव्य होते. कारण डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालयात शिक्षणाला विद्यार्थी हा त्यांच्या घराण्यातील पहिल्या-दुसऱ्या पिढीचा सदस्य. त्यातल्या त्यात जगण्याच्या प्रश्नाने विवंचनेत असलेला व कोणतीही सामाजिक, शैक्षणिक पार्श्वभूमी नसतानाही शिकण्यासाठी धडपडणारा हा विद्यार्थी लिहिणे तर सोडाच वाचण्याच्या प्रक्रियेपासूनही दूर होता. परंतु शताब्दी वर्षाच्या पार्श्वभूमीवर 'सोप्या-साध्या वाचनाकडून लिखाणाकडे' हा प्रयोग राबविताना द.ता.भोसले यांच्या 'कुमारांचे कर्मवीर' या चरित्रग्रंथाचे ४१ दिवसांचे सार्वजनिक प्रकट वाचन व त्यावरील प्रश्नोत्तरे या उपक्रमाद्वारे विद्यार्थ्यांना उत्साहित करण्याचा प्रयत्न केला. त्यातूनच विविध समाजप्रबोधकांची माहिती व ओळख करून घेण्याची प्रेरणा त्यांना मिळाली व विद्यार्थ्यांनी 'प्रबोधन पर्व' या विषयावरील लेखन केले. या सर्व लेखनसाहित्याचा प्रपंच म्हणजे सन २०१८-१९ चा 'अक्षरकिमया' हा वार्षिक अंक होय.

मुखपृष्ठाविषयी....

या वार्षिक अंकाच्या मुखपृष्ठावरून आपणास अंकामधील लेखनसाहित्याची लक्षात आली असेल. स्वातंत्र्यपूर्व काळामध्ये प्रबोधनाची मशाल हाती घेऊन ज्ञान-विज्ञान व समतेची लढाई लढणारे प्रबोधनकार व स्वातंत्र्योत्तर काळातील प्रबोधनाचा प्रवास एका विशिष्ट सीमेवर येऊन पोहोचला आहे. आज आपण पुन्हा एका अनामिक भीतीच्या छायेखाली वावरत आहोत. असहिष्णूतेची सर्वत्र चर्चा होत आहे. अशा वेळी नव्या त्याबाबत नेमका कोणता विचार करित आहे ? याचा कानोसा घेताना 'अरे पुन्हा समते पेटवा मशाली' असा हुंकार केंद्रस्थानी ठेवून प्रबोधनकारांची छायाचित्रे भोवतूनी समाविष्ट केली आहेत.

या अंकातील लिखाणातून प्रबोधनाच्या वाटचालीतील नोंदींना स्पर्श करण्याचा प्रयत्न केला आहे. त्यात रवींद्र (जातिमुक्त भारत), सुदेश भालेराव (शतकाच्या प्रवासातील प्रबोधन करणारे साहित्यिक), तेजस राजिवडे (का जीवनकार्य), चंद्रकांत सोनवणे (आजचा तरूण), प्रज्ञा शिंदे (म.फुले), अनिता शिंदे (डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर), पूजा (म.फुले), सनी जैस्वाल (बाबा आमटे), राहुल जगधने (नरेंद्र दाभोलकर), आदिती सोनवणे (अंधश्रद्धा निर्मूलन), अमोठ (भारतीय राज्यघटना), कोमल जावीर (मूकनाट्य), प्रतिक्षा कांबळे (बदलती शिक्षणपद्धती) यांचे लेख व सामाजिक आस्था कविता समाविष्ट आहेत. 'घराची कळा आंगण सांगतं' या म्हणीप्रमाणे अंकाचे मुखपृष्ठ व आतील सर्व उपक्रमांची छान महाविद्यालयाच्या उपक्रमशिलतेचा प्रत्यय देतील. विशेषतः शताब्दी वर्षानिमित्त घेतलेले उपक्रम, सामाजिक, शैक्षणिक संशोधनात्मक उपक्रमांचा समावेश त्यात आहे. अहवाल विभागातून महाविद्यालयातील विविध विभाग, समित्या व सेवकवृत्त वर्तमान वाटचालीचा आरसा असल्याचे दिसेल.

हे सर्व येथे नोंदविताना संस्थेचे अध्यक्ष मा.खा.शरदचंद्रजी पवारसाहेब यांची दिशादर्शक दृष्टी, चेअरमन मा.डॉ.अनिल साहेब यांची प्रयोगशील वृत्ती आणि व्हाईस चेअरमन मा.अॅड.भगिरथ शिंदे यांची त्यास मिळणारी साथ, मा.सचिव प्रिं.डॉ.भारत कराळे सो, सहसचिव मा.प्रिं.विजयसिंह सावंतसो., लेखापरीक्षक मा.प्रिं.डॉ.अरुण आंधळे सो, पश्चिम विभागीय मा.अॅड.राम कांडगेसो., माध्यमिक विभाग सहसचिव मा.विलास महाडीकसो. या सर्वांचे प्रशासकीय सहकार्य व मार्गदर्शक लाभते आहे. अंक साकार होताना महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ.मंजुश्री बोबडे यांनी वेळोवेळी केलेल्या मौलिक सूचना संपादक मंडळातील सदस्य डॉ.सविता पाटील, डॉ.शशी कराळे, प्रा.एकनाथ झावरे, डॉ.अतुल चौर, प्रा.किरण कुंभार, प्रा.साळुंखे, कार्यालय प्रमुख श्री.एस.के.शिंंगाडे यांनी दिलेली अनमोल साथ यामुळेच अंक वेळेत पूर्ण होऊ शकला. प्रिंट ओम अ व टाईप इनोव्हेटर्स, सातारा यांच्या सर्व सहकार्यांनी अंकाची तांत्रिक बाजू समर्थपणे सांभाळली. या सर्वांविषयी ऋण व्यक्त आपण सर्व वाचकांनी 'न्यून ते पुरते व अधिक ते सरते' करून घ्यावे अशी अपेक्षा व्यक्त करतो व थांबतो. जयहिंद ! जय कर्मवीर

डॉ.संजय न
संपादक 'अक्षर

॥ परदेशी साहित्यिकांची भेट ॥

परदेशी साहित्यिक मारिना गॉर्झिका (रोमानिया),
मोहम्मद शरिफ (सिएरा निऑन) निपुनी माओ (डीएलआय),
मोहम्मद मोईद्दिन (बांग्लादेश), चिमांय हवलदार (बांग्लादेश)

प्रास्ताविक करताना
प्राचार्या डॉ. मंजुश्री बोबडे

संवाद साधताना
मोहम्मद मोईद्दिन (बांग्लादेश)

मराठी विभागास भेट

प्राध्यापक विद्यार्थी सुसंवाद

सांस्कृतिक कार्यक्रमात
नृत्य सादर करताना विद्यार्थिनी

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ आयोजित 'पेन इंटरनॅशनल काँग्रेस' (जागतिक भाषावारी) निमित्त आलेल्या...
परदेशी साहित्यिकांसमवेत विद्यार्थी व प्राध्यापक वृंद

॥ समाज प्रबोधन : रॅली, पथनाट्य, शपथग्रहण ॥

राष्ट्रीय एकात्मता : शपथग्रहण

पर्यावरण सुरक्षा : शपथग्रहण

राष्ट्रीय मतदान जागृती अभियान : शपथ

लैंगिक अत्याचार : पथनाट्य सादरीकरण

ध्वनिप्रदूषण प्रबोधन : रॅली

लोकायत आयोजित पथनाट्य सादरीकरण

स्यत शिक्षण संस्था : शताब्दी महोत्सव रॅली

॥ शताब्दी वर्ष राष्ट्रीय चर्चासत्र ॥ "बदलती शैक्षणिक धोरणे व रयत शिक्षण संस्थेची वाटचाल" (मराठी व इंग्रजी विभाग)

प्रास्ताविक, मा.प्राचार्या डॉ.मंजुश्री बोबडे

स्वागत करताना डॉ.प्रा.संजय नगरकर

मनोगत, डॉ.विजय नारखेडे
(सहसंचालक, उच्च शिक्षण विभाग)

मनोगत, मिनलताई सासणे (CDC)

मनोगत, डॉ.दीपक बोरगावे

समारोपीय मनोगत, अॅड.राम कांडगे
(अध्यक्ष, पश्चिम विभाग)

चर्चासत्राच्या उद्घाटन प्रसंगी बीजभाषण करताना स्वामी रामानंद तीर्थ विद्यापीठाचे माजी कुलगुरु डॉ.पंडित विद्यासागर समवेत डॉ.विजय नारखेडे (सहसंचालक, उच्च शिक्षण सहसंचालक) प्राचार्य डॉ.के.एच.शिंदे, प्राचार्य डॉ.शोभा इंगवळे

॥ राष्ट्रीय चर्चासत्र : बौद्धिक संपदा हक्क (IPR) (वाणिज्य विभाग) ॥

मनोगत व्यक्त करताना, प्रा.अॅड.गणेश हिंगमिरे
(चेअरमन जी.एम.जी.सी.)

मनोगत व्यक्त करताना, सौ.रश्मी हिंगमिरे

मनोगत व्यक्त करताना, डॉ.डब्ल्यू.एम.धुमाळ

मनोगत व्यक्त करताना, डॉ.रेखा चतुर्वेदी
(पेटेंट एजंट, नवी दिल्ली)

मनोगत व्यक्त करताना, डॉ.सुनिता आढाव

मनोगत व्यक्त करताना, कु.अंकिता नगरकर

बीजभाषण करताना डॉ.बी.पी.सिंग (जॉईंट कन्ट्रोलर ऑफ पेटंट्स, नवी दिल्ली)

॥ राज्यस्तरीय चर्चासत्र - डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर : बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व (इतिहास, राज्यशास्त्र विभाग) ॥

प्रास्ताविक करताना,
मा.प्राचार्या डॉ.मंजुश्री बोबडे

मनोगत व्यक्त करताना, मा.डॉ.प्रल्हाद लुलेकर
(डॉ.बाबासाहेब मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद)

मनोगत व्यक्त करताना, मा.भुजंग बोबडे
(इतिहास संशोधक, जळगाव)

मनोगत व्यक्त करताना,
डॉ.क्षमा खोब्रागडे (औरंगाबाद)

मनोगत व्यक्त करताना,
डॉ.पराग पाटील

समारोपीय मनोगत व्यक्त करताना
प्राचार्य डॉ.बाळ कांबळे (दादा पाटील महाविद्यालय, कर्जत)

बीजभाषण करताना अर्थपूर्ण नियतकालिकाचे संपादक मा.यमाजी मालकर

॥ विविध कार्यशाळा ॥

शताब्दी वर्ष कार्यशाळा प्रारंभ
मा.भुवनेश कुलकर्णी

स्वमन मुलाचे
अनुभवकथन

कुमारवयीन मुला-मुलींचे शिक्षण
मार्गदर्शन, मा.प्रशांत गुजरे

स्वमग्नता व विपन्न माहिती कार्यशाळा :
स्वमग्नाचे गीतगायन

संशोधन पद्धती मनोगत, प्राचार्य डॉ.के.एच.शिंदे
(आर.बी.एन.बी. कॉलेज, श्रीरामपूर)

'मनस्थितीने परिस्थिती बदलूया' औद्योगिक
समुपदेशक, मा.सदानंद आपटे

DR. BABASAHEB AMBEDKAR COLLEGE, AUNDH, PUNE - 67
(Re - Accredited by NAAC with 'B' Grade)
Sponsored by
SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY, PUNE
One - Day Workshop on Restructuring of First Year B.A & M.A.I. Syllabus of Economics
ORGANIZED BY:- DEPARTMENT OF ECONOMICS
Chief Guest
Hon. Dr. N. S. Umarani
Pro. Vice-Chancellor, Savitribai Phule Pune University, Pune
Inauguration Presence of
Hon. Dr. V. S. ...
Dr. Arvind Shekhar ...
Dr. Sambhaji Kale ...
Dr. Vaishali ...
Dr. Arwha Madan ...
Dr. Asha Patil ...
Dr. Mar ...

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर अर्थशास्त्र विभाग आयोजित अभ्यासक्रम
पुनर्रचना कार्यशाळेप्रसंगी दिशादर्शन करताना विद्यापीठाचे उप-कुलगुरू डॉ.एन.एस.उमराणी साहेब

॥ विविध कार्यशाळा ॥

मानवी हक्क व भारतीय राज्यघटना कार्यशाळा : मनमोहन व्यक्त करताना, श्रीरंजन आवटे

आंतरराष्ट्रीय साक्षरता मार्गदर्शन करताना, डॉ.के.एन.बवले (गोखले इन्स्टिट्यूट, पुणे)

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन कार्यशाळा : मार्गदर्शन करताना, मा.सागर दुबे

उद्योजकता विकास कार्यशाळा मार्गदर्शन करताना, मा.जी.के.चंदावरकर

आरोग्यविषयक कार्यशाळा मार्गदर्शन करताना, डॉ.भाय्यश्री कुलकर्णी

उद्योजकता विकास कार्यशाळा मार्गदर्शन करताना, मा.दिगंबर सुतार

विवाहपूर्व समुपदेशन कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी बोलताना, मा.प्राचार्य डॉ.सुषमा भोसले

॥ महाविद्यालयातील विविध व्याख्याने ॥

आकाशवाणीवरील कार्यक्रमाची निर्मितीप्रक्रिया मार्गदर्शन करताना, मा.आनंद देशमुख (निर्माता, विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ, पुणे)

महिलांविषयक कायदे सांगताना, अॅड. राजश्री कोरे

यशस्वीतांच्या यशोगाथा सांगताना, मा.अरविंद पित्रे

नवयुवकांशी संवाद साधताना, वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक मा.दयानंद ढोमे

'मानसिक स्वास्थ्य व अनापान' या विषयावर बोलताना, मा.प्रशांत भुनेश्वर

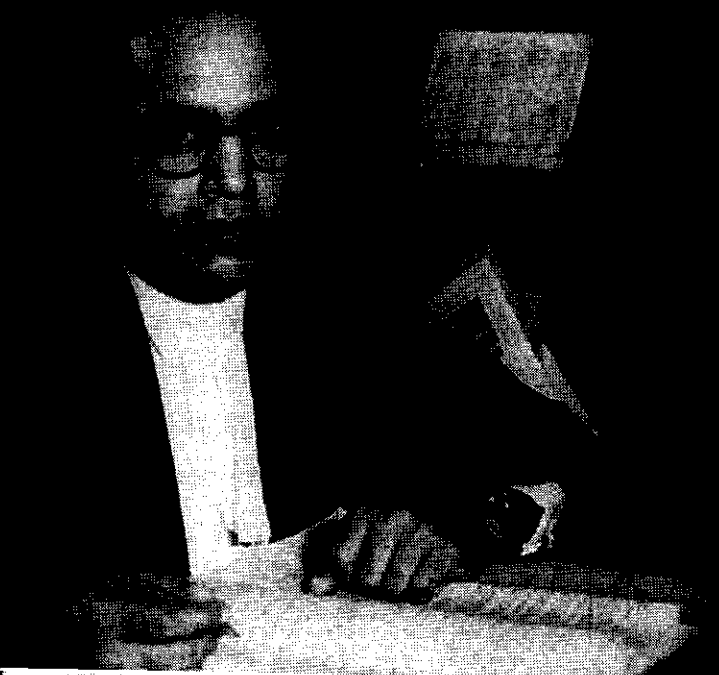

'बॅकिंग क्षेत्रातील संधी' यावर मनोगत व्यक्त करताना, कु.मिनाक्षी शर्मा

नौकरीविषयक मार्गदर्शन करताना, मा.अमैय नलावडे (संचालक)

मराठी विभाग

‘‘फक्त वही-पेन म्हणजे
शिक्षण नव्हे
तर,
बुध्दीला सत्याकडे...
भावनेला माणुसकीकडे...
शरीराला श्रमाकडे...
नेण्याचा मार्ग
म्हणजे शिक्षण !

-डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

विभागीय संपादक

डॉ. (प्रा.) संजय नगरकर
डॉ. अतुल चौरे

अक्षरकिमया
२०१८-२०१९

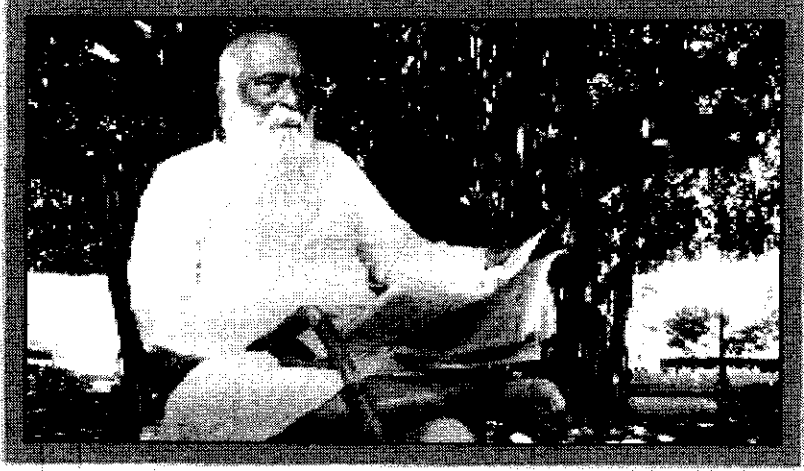
विचारशिल्पे

१) शतकाच्या उंबरठ्यावर : कर्मवीरांचे कार्य	तेजस राजिवडे	प्रथम वर्ष कला	११
२) महात्मा जोतिराव फुले : एक समाजसुधारक	प्रज्ञा शिंदे	द्वितीय वर्ष कला	१४
३) समाजसुधारक : डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर	अनिता शिंदे	तृतीय वर्ष कला	१५
४) माझा आवडता समाजसुधारक : म.जोतिबा फुले	पूजा कांबळे	तृतीय वर्ष कला	१७
५) लोकराजे राजर्षी शाहू महाराज	स्मिता भाऊ सर्वगोड	पूर्वतयारी शिक्षणक्रम	१९
६) महाराष्ट्राचा महामानव पद्मभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील	रूपाली कुचेकर	प्रथम वर्ष वाणिज्य	२१
७) समाजसुधारक : बाबा आमटे	सनी जयस्वाल	प्रथम वर्ष वाणिज्य	२३
८) नरेंद्र दाभोलकर	राहुल जगधने	प्रथम वर्ष वाणिज्य	२५
९) मी वाचलेले : डॉ.बाबा आमटे	काजल मोहिते	द्वितीय वर्ष वाणिज्य	२७
१०) लोकमानस	साक्षी साळवे	प्रथम वर्ष कला	२९
११) अंधश्रद्धा निर्मूलन काळाची गरज	आदिती सोनवणे	द्वितीय वर्ष कला	३०
१२) एक स्त्री जन्म	प्रेरणा भिसे	अकरावी विज्ञान	३१
१३) हसण्याचे जीवनातील महत्त्व	मनीषा कदम	प्रथम वर्ष वाणिज्य	३२
१४) भारतीय राज्यघटना	अमोल मस्के	प्रथम वर्ष कला	३३
१५) आजचा तरुण आणि समाज नाते...	चंद्रकांत सोनवणे	तृतीय वर्ष कला	३४
१६) आजचा युवक आणि समाज	जय काकडे	तृतीय वर्ष वाणिज्य	३६
१७) जातिमुक्त भारत	रवींद्र जाधव	प्रथम वर्ष एम.ए.	३८
१८) प्रबोधनयुग आणि मराठी साहित्यिक	सुदेश भालेराव	तृतीय वर्ष कला	४१
१९) स्त्रीभ्रूणहत्या : मूक नाट्य	कोमल जावीर	प्रथम वर्ष कला	४४
२०) बदलती शिक्षण पद्धती	प्रतिक्षा कांबळे	पूर्वतयारी शिक्षणक्रम	४५
२१) समाजसुधारकांचे शैक्षणिक कार्य	ज्योती महेश मंडोठिया	पूर्वतयारी शिक्षणक्रम	४७
२२) आजच्या स्त्रियांपुढील आव्हाने	प्रतिभा संजय कांबळे	पूर्वतयारी शिक्षणक्रम	४९

काव्यशिल्पे

१) धार्मिक अंधश्रद्धा			१३
२) शिक्षक	मोनाली भालवणकर	तृतीय वर्ष कला	१३
३) धर्म आणि माणूस	एरिक वायलेट	प्रथम वर्ष वाणिज्य	१८
४) सैनिक	शुभांगी कांबळे	प्रथम वर्ष वाणिज्य	२६
५) कर्जमाफी	एरिक वायलेट	प्रथम वर्ष वाणिज्य	४३
६) आई.....	राहुल जगधने	प्रथम वर्ष वाणिज्य	४६
७) दुष्काळ	शुभांगी कांबळे	प्रथम वर्ष वाणिज्य	४६

शतकाच्या उंबरठ्यावर : कर्मवीरांचे कार्य

तेजस राजिवडे
प्रथम वर्ष कला

१) शतकापूर्वीची सामाजिक व सांस्कृतिक परिस्थिती :

आज समाजामध्ये अनेक बदल होत आहेत. तरीही सामाजिक व सांस्कृतिकदृष्ट्या परिवर्तन व्हावे म्हणून ज्यांनी-ज्यांनी या देशासाठी, समाजासाठी आयुष्यभर वाहून घेतले. त्यांचे स्मरण करणे आपले कर्तव्य आहे. १०० वर्षापूर्वी येथे शिक्षणाचा प्रचार-प्रसार झालेला नव्हता. समाजामध्ये जात-पात, स्त्री-पुरुष भेद पाळले जात. अनेक अंधश्रद्धा पसरलेल्या होत्या. या सगळ्याचे मूळ कारण अज्ञान असल्याने काही समाज पुरुषांनी ओळखले. ज्यात महात्मा फुले, सावित्रीबाई फुले, राजर्षी शाहू महाराज, महर्षी धोंडो केशव कर्वे, विठ्ठल रामजी शिंदे, कर्मवीर भाऊराव पाटील, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर या महामानवांचा समावेश होतो.

या पार्श्वभूमीवर १०० वर्षापूर्वी बरोबर ४ ऑक्टोबर १९१९ ला 'काले' येथे रयत शिक्षण संस्थेची स्थापना झाली. या संस्थेच्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कॉलेजचा मी एक विद्यार्थी आणि म्हणूनच कर्मवीर भाऊराव पाटील आणि रयत शिक्षण संस्था यांच्याविषयी मला आदर आहे. त्यासाठीच हा शब्दप्रपंच.

२) डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील जन्म आणि वाटचाल :

डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांचा जन्म सांगली

जिल्ह्यातील ऐतवडे बुद्रक।। या गावी झाला. त्यांचे कुटुंब शेतकरी असले तरी सधन होते. आजोबा देवगाँडा पाटील गावचे कारभारी होते. आपला मुलगा पायगाँडा याने शिकावे म्हणून एक दिवस त्यांनी त्यास बोलावून घेतले आणि 'तू शिकावे शेतीकाम सोडून दे. तुला आता शिकले पाहिजे' असा संदेश दिला. पायगाँडा पाटील अष्ट्याला सहावीपर्यंत शिकले आणि त्यानंतर मुंबई इलाख्याच्या महसूल खात्यात कारकून म्हणून नोकरी केली. नोकरी करता करता त्यांना इस्लामपूर, कराड, सातारा, तासगाव, कोरेगाव, दहीवडी, विटा अशा अनेक गावांना भटकंती करावी लागली.

अशा शिक्षित व सधन वडिलांच्या घरात भाऊराव पाटलांचा जन्म २२ सप्टेंबर १८८७ साली झाला. कुंभोज हे त्यांचे आजोळ. तिथलीही परिस्थिती सधन. त्यामुळे भाऊराव पाटील यांना बालपणापासूनच कुस्त्या खेळणे, मित्रांबरोबर भटकणे, पोहणे, भरपूर खाणे अशी चंगळ करता आली. अभ्यासाकडे दुर्लक्ष झाल्यामुळे त्यांना आपले शिक्षण अर्धवट सोडावे लागले. या काळात आलेल्या १-२ अनुभवांनी त्यांच्या पुढील शिक्षण कार्याचा पाया घातला.

३) कर्मवीर अण्णांचे परिवर्तन :

सवंगड्यांबरोबर खेळता खेळता एकदा सगळे विहिरीवर

पाणी पिण्यासाठी गेलेले असताना, तिथे एका अस्पृश्य मित्राला राहाटाला हात लावू दिला नाही. हा प्रकार पाहून अण्णां चिडले व त्यांनी रहाटच मोडून विहिरीत फेकला. तसेच एकदा कोल्हापूर वरून विटा येथे आलेले असताना सकाळच्या वेळी एका शाळेच्या वर्गाबाहेर एक मुलगा थंडीने कुडकुडत बसलेला पाहून अण्णा तिथे गेले. गुरुजींना हा काय प्रकार ? विचारले असता, सदर मुलगा हरिजन असल्यामुळे वर्गातील इतर मुले त्याचा स्पर्श नको म्हणून त्याला वर्गाबाहेर बसवावे लागते. हा खुलासा ऐकल्यावर अण्णा त्या मुलाला घेऊन कोल्हापूरला आले व हरिजनांच्या वसतिगृहात त्याला दाखल केले. ही खरी तर त्यांची शैक्षणिक कार्याची सुरुवात होती. कोल्हापूर हे वसतिगृहांचे शहर म्हणून प्रसिद्ध आहे. अण्णा जैन वसतिगृहात राहत असताना तेथील सोवळ्याओवळ्याला विरोध करित. त्या विरोधातूनच त्यांना वसतिगृह सोडावे लागले.

शेवटी राजर्षी शाहू महाराज यांच्या राजवाड्यात त्यांची पुढील शिक्षणाची व्यवस्था झाली. परंतु अभ्यासात फारशी प्रगती नसल्याने सहावीलाच त्यांनी शाळा सोडली. त्यांच्या लग्नाचा प्रसंग तर खूपच परिवर्तन करणारा ठरला. पाहायला आलेल्या पाहुण्यांसमोर वडिलांनी त्यांचा अपमान केला. म्हणून ते तडक घराबाहेर पडले व वेगवेगळी कामे करू लागले.

४) विवाह व चरितार्थ :

अण्णांच्या आईने नात्यातील एक मुलगी पाहून त्यांचे लग्न उरकून टाकले. त्यावेळी त्यांचे वय १८ वर्षे होते. त्यांची पत्नी सौ. लक्ष्मीबाईंचे वय १२ वर्षे होते आणि त्यांची पत्नी लक्ष्मीबाई या कष्टाळू, धार्मिक, सुरूप होत्या. त्या शिकलेल्या नसल्या तरी त्यांनी आयुष्यभर अण्णांच्या खांद्याला खांदा लावून कार्य केले. दरम्यान अण्णांनी मुंबई येथे सराफी दुकानात काम केले, कोरेगावला सहकारी शेती सोसायटी स्थापन करण्याचा प्रयत्न केला. सातारा येथे खाजगी शिकवण्या चालू केल्या, कुंडल जवळील ओगले यांच्या काच कारखान्यात काम केले आणि किलोस्कर यांच्याशी नांगराचे फाळ बनविण्यात भागिदारी केली. परंतु अण्णांची तळमळ शिक्षण प्रसार ही होती. त्यातून वाद होऊन अण्णा बाहेर पडले.

५) सत्यशोधक समाज व अण्णांच्या शिक्षण कार्यास सुरुवात :

त्या काळात सत्यशोधक समाजाचे कार्य जोरात चालू होते. या चळवळीशी अण्णांचा जवळून संबंध होता. दुधगाव येथे गोरगरिबांसाठी शिक्षणप्रसार संस्था सुरू होती. ४ ऑक्टोबर १९१९ रोजी अण्णांनी त्यातूनच रयत शिक्षण संस्थेचा पाया रचला. तो सातारा येथे वसतिगृह सुरू करून. पुढे याच संस्थेच्या माध्यमातून अण्णांनी महाराष्ट्रभर पायपीट करून विविध शाळा सुरू केल्या.

६) अण्णांचे शैक्षणिक प्रयोग :

वडाच्या झाडाच्या पारंब्या जशा चौफेर पसरलेल्या असतात. तसाच आपल्या संस्थेचा प्रसार व्हावा आणि सामान्य कष्टकरी व दुर्गम भागातील रयतेच्या मुलांची शिक्षण विषयक सोय व्हावी. हा संस्थेचा मुख्य उद्देश होता. म्हणूनच अण्णांनी संस्थेला 'रयत शिक्षण संस्था' हे नाव दिले आणि 'वटवृक्ष' हे संस्थेचे बोधचिन्ह निश्चित केले. वसतिगृह शिक्षण, कमवा व शिका, श्रमाची प्रतिष्ठा आणि स्वाध्याय ही अण्णांच्या शैक्षणिक प्रयोगाची चतुःसूत्री होती. 'स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद' हे संस्थेचे ब्रीद वाक्य होते. त्यांच्या 'कमवा व शिका' या योजनाची दखल केंद्रशासनाने घेतली. अण्णा दिल्लीला गेलेले असताना, त्यावेळचे शिक्षणमंत्री नामदार मौलाना आझाद यांच्याशी त्यांची भेट झाली. त्यांनी अण्णांच्या कार्याची खूप प्रशंसा केली व त्यांच्या 'कमवा व शिका' या नाविन्यपूर्ण योजनेस प्रोत्साहन म्हणून रू. १०,०००/- चे खास अनुदान दिले.

७) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची भेट :

अण्णांच्या कार्याचा प्रचार-प्रसार सर्वत्र होत असताना अनेक महान व्यक्ती त्यांच्या कार्याने प्रभावित झाल्या. त्यात गाडगे महाराज, महात्मा गांधी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा प्रामुख्याने उल्लेख करता येईल. त्यातील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर एकदा सातारा येथे डाक बंगल्यात थांबलेले असताना अण्णा व त्यांची भेट झाली. बाबासाहेबांनी आश्चर्याने "भाऊराव तुम्ही संस्थेचा खर्च कसा भागविता ? याचे आश्चर्य वाटते. आमची संस्था लहान असूनही खर्चाचा मेळ बसविताना किती जिकीर होते ?" असे उद्गार काढले.

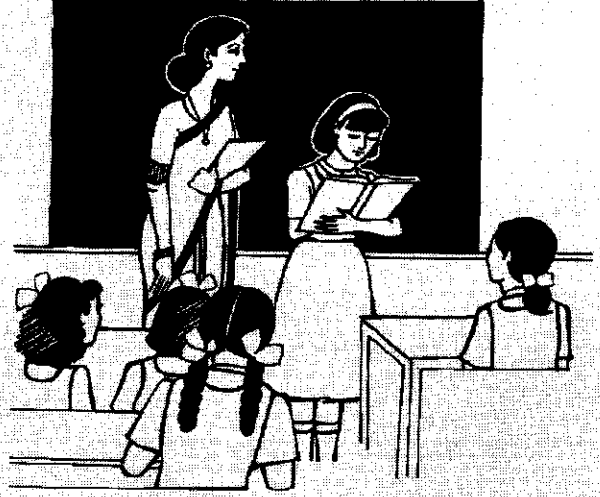
पुढे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्याविषयी कृतज्ञता म्हणून सातारा येथे सुरू झालेल्या एका हायस्कूलला त्यांच्या आईचे 'भिमबाई आंबेडकर हायस्कूल' हे नाव दिले. औंध येथे सिनिअर कॉलेजला 'डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर कॉलेज' हे नाव दिले आहे. याच नावाचा महाराष्ट्र शासनाचा (१९९३-९४) व केंद्र शासनाचा (१९९४) असे दोन पुरस्कार संस्थेस मिळाले आहेत.

८) कर्मवीर अण्णांचा गौरव :

कर्मवीर अण्णा अखेरच्या काळात ससून हॉस्पिटलमध्ये अॅडमिट असताना त्यांच्या सामाजिक व शैक्षणिक कार्याची दखल घेऊन पुणे विद्यापीठाने डी.लिट. व केंद्र सरकारने पद्मभूषण हा पुरस्कार देऊन गौरव केला. पद्मभूषण किताब मिळाल्याबाबत काकासाहेब गाडगीळ यांनी "या गौरवामध्ये कोणी कोणाचा गौरव केला हे सांगणे कठीण आहे." असे गौरव-उद्गार काढले. एप्रिल महिन्याच्या ५ तारखेला १९५९ रोजी पुणे विद्यापीठाचे कुलगुरु रँगलर परांजपे यांनी ससून हॉस्पिटलमध्ये जाऊन अण्णांना डी.लिट. ही पदवी बहाल केली. स्वतः शिक्षणात मागे पडलेला परंतु महाराष्ट्राला शिक्षणात पुढे नेणारा हा कर्मवीर ९ मे १९५९ रोजी जगाचा निरोप घेऊन निघून गेला. परंतु आजही त्यांचे कार्य, विचार आणि आमची रयत शिक्षण संस्था अविस्मर्येण हा वसा पुढे चालवित आहे.

धार्मिक अंधश्रद्धा

श्रद्धेपेक्षा अंधश्रद्धांनी धर्म ग्रासलेले आहेत,
स्वतःला धार्मिक समजणारेच अंधश्रद्धांनी ग्रासलेले आहेत
यांच्या चांगल्या, त्यांच्या वाईट,
असा धर्म भेद करता येत नाही !
अंधश्रद्धांशिवाय धर्म
असे गृहीत धरता येत नाही !!

शिक्षक

कधी हा वाहणाऱ्या झऱ्यासारखा असतो
कारण ज्ञानाचा झरा कधीच आटत नाही
गुरुचे ज्ञान कधी वाया जात नाही
कुंभार हा ओल्या मातीला आकार देऊन
सुंदर मूर्ती घडवतो तसा शिक्षक देखील
विद्यार्थ्याला घडवतो

शिक्षक

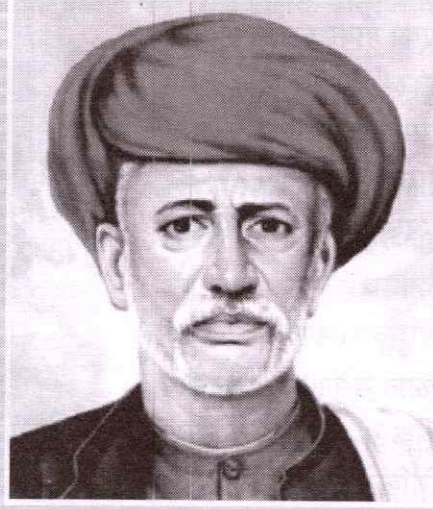
हा पाखरा सारखा असतो
ऊन, वारा, पाऊस कितीही असला
तरी आपल्या घरट्याकडे जायची
ओढ सोडत नाही, कारण शिक्षक
हा आपली जबाबदारी कधी
सोडत नाही
देण्यासाठी खूप काही
घेण्यासाठी पण खूप काही आहे
पण गुरूकडून मिळालेली संस्काराची शिंदोरी
हा खूप मोठा ठेवा आहे.

मोनाली भालवणकर

तृतीय वर्ष कला

महात्मा जोतिराव फुले : एक समाजसुधारक

प्रज्ञा शिंदे
द्वितीय वर्ष कला

महात्मा जोतिराव फुले हे कोटीचे मानवतावादी समाजसुधारक होते. संपूर्ण आयुष्यभर त्यांनी मानवाच्या हिताचा विचार केला. जीवनात सत्याचा मूलमंत्र कायावाचामने जपणाऱ्या, जोतिरावांचा जन्म १८२७ रोजी माळी समाजातील गोन्हे यांच्या घरात झाला. बालवयातच आईच्या मायेचे छत्र हरपलेल्या जोती नावाच्या बालकाला गोविंदराव फुले यांनी मोठ्या प्रेमाने वाढवले. शाळेत घातले. जोतिरावांना इंग्रजी शिक्षणाचे वेध लागले होते. मार्गात अनंत अडचणी आल्या, तरीही त्यांनी इंग्रजी शाळेत शिक्षण पूर्ण केले.

“ज्ञान ही एक शक्ती आहे,” अशी ठाम श्रद्धा बाळगणाऱ्या जोतिरावांनी आपल्या यासंबंधीच्या विचारांचा सारांश सूत्रबद्ध पध्दतीचे असा सांगितला आहे -

“विद्येविना मती गेली । मतिविना नीति गेली ॥
नीतिविना गती गेली । गतिविना वित्त गेले ॥
वित्ताविना शूद्र खचले ।
इतके सारे अनर्थ एका अविद्येने केले.”

जोतिराव फुले हे ‘कर्ते सुधारक’ होते. समाजातील शूद्र, अतिशूद्र, शेतकरी आणि स्त्रिया यांना दास्यातून मुक्त करायच्या हेतूने प्रेरित होऊन जोतिरावांनी पत्नीला सावित्रीबाईना सुशिक्षित केले आणि त्यांच्याकडे विद्यार्थिनींच्या अध्यापनाचे काम सोपवले. जोतिराव व सावित्रीबाई यांचे ज्ञानदानाचे हे सत्र अविरोध चालू राहिले.

त्याकाळी हिंदूंच्या उच्च जातींमध्ये विधवेचा पुनर्विवाह निषिद्ध मानला जात होता. वपन न केलेली विधवा ही अपवित्र स्त्री मानली जात असे. विधवांच्या केशवपनाची ही घृणास्पद अमानुष चाल बंद व्हावी, म्हणून जोतिरावांनी चळवळ उभी केली. ‘बालहत्या प्रतिबंधकगृहाची स्थापना’ केली. सार्वजनिक पाणवठ्यातही दलिताना पाणी भरण्यास मज्जाव केला जात असे. म्हणून त्यांनी त्यांच्यासाठी आपल्या घराचा पाण्याचा हौद खुला केला. १८७३ मध्ये फुले यांनी ‘सत्यशोधक समाजा’ची स्थापना केली. सर्व धर्मांचे व जातींचे नागरिक या सत्यशोधक समाजाचे सदस्य व्हावेत, अशी त्यांनी योजना केली होती.

जोतिराव फुले यांनी अनेक मौलिक, विचारप्रवर्तक पुस्तके लिहिली. समाजातील पीडित-श्रमिकांच्या विदारक आर्थिक स्थितीचा जोतिरावांनी बारकाईने अभ्यास केला आणि त्याचे उत्कृष्ट चित्र त्यांनी आपल्या ‘शेतकऱ्यांचा असूड’ या ग्रंथात रेखाटले आहे. शेतकऱ्यांची स्थिती सुधारण्यासाठी त्यांनी काही विधायक उपायही या आपल्या लेखातून सुचवले आहेत. १०० वर्षांपूर्वी लिहिलेले हे मौलिक विचार आजच्या ग्रामीण अर्थव्यवस्थेलाही बऱ्याच प्रमाणात लागू पडतात, ही गोष्ट जोतिरावांच्या अलौकिक द्रष्टेपणाची साक्ष देणारी आहे.

जोतिरावांची आपल्या जीवनातील प्रत्येक क्षण समाजासाठी वेचला आणि म्हणूनच लोकांनी त्यांना ‘महात्मा’ असे यथार्थपणे गौरवले.

समाजसुधारक :
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

अनिता शिंदे
तृतीय वर्ष कला

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जीवन एका उफाळलेल्या महासागरासारखे होते. आपल्या हयातीत त्यांनी अनेक वेळा आपल्या प्रतिस्पर्ध्यांची आव्हाने स्वीकारली आणि अनेक वेळा त्यांनी आपल्या विरोधकांना आव्हाने दिली. त्यांच्या महानिर्वाणाला छत्तीस वर्षांचा काळ लोटला आहे; पण आजही त्यांचे विचार वादळी ठरत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या राजकीय आणि सामाजिक आंदोलनावर प्रकाश टाकणारी बेवढी पुस्तके लिहिली जातात तेवढे ते स्वागताह आहे. आपल्या देशाच्या दृष्टीने विचार करता आंबेडकर विचारधारेचा मागोवा घेणे अत्यंत जरूरीचे आहे. भारतीय राजकारणाचा विचार करताना आंबेडकरांचे कार्य आणि तत्त्वज्ञान यांचा सखोल आणि गंभीरपणे विचार करणे अटळ आहे.

आज राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय परिस्थिती झपाट्याने बदलत आहे. सोविएत युनियनमध्ये, समाजवादाची पिछेहाट झाल्याने जागतिक राजकारणात अमेरिकेला प्रतिस्पर्धी कोणी राहिलेला नाही. या घटनेचे विकसनशील देशावर फार अनिष्ट परिणाम घडून येत आहेत. भारतही याला अपवाद नाही ! आपल्या देशात जातीयवादी, फुटीर आणि आतंकवादी शक्ती डोके वर काढीत आहेत. आत्मनिर्भर आर्थिक व्यवस्था कोलमडून पडत असून, भाववाढ आणि बेकारीचे फार मोठे

संकट सामान्य जनतेवर कोसळत आहे. अशा परिस्थितीतून मार्ग काढण्यासाठी फुले-आंबेडकरांचे विचार समजावून घेऊन, सामाजिक आणि आर्थिक समतेचे विचार तळागाळापर्यंत पोहोचविणे अत्यंत आवश्यक झाले आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी खूप लिहून ठेवले आहे आणि त्यांच्या जीवनावर अन्य लेखकांनी विविध दृष्टिकोनातून खूप लिहिलेले आहे. या सर्व लिखाणांचा जेव्हा आपण अभ्यास करू लागतो. त्यावेळी त्यांनी जिंकलेली आंदोलनाची शिखरे एकामागून एक स्पष्ट दिसू लागतात आणि त्या शिखरांच्या उत्तुंगपणाची जाणीव होऊ लागते. त्यावेळी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे द्रष्टेपणही समजून येते. म्हणून आंबेडकरांच्या सामाजिक आणि राजकीय चळवळी कशा होत्या त्या समजून घेणे आवश्यक आहे.

डॉ. आंबेडकरांचा जन्म १४ एप्रिल १८९१ साली मध्यप्रदेशातील महू या गावी झाला. त्यांचे वडील बडोदा संस्थानच्या लष्करात सुभेदार पदावर होते. त्यामुळे शिक्षणाची परंपरा यांच्या घराण्यात होती. वडिलांची दुर्दम्य इच्छा होती की आपल्या मुलाचे शिक्षण खूप मोठे व्हावे. त्यासाठी त्यांनी आंबेडकरांच्या शिक्षणासाठी खूप परिश्रम घेतले. निवृत्तीनंतर अल्पशी पेन्शन मिळे. त्यामुळे गरिबीला तोंड देत आंबेडकर

कुटुंबाला संसाराचा गाडा ओढावा लागे. अस्पृश्यांची मुले त्यावेळी शाळेला अगदी अभावानेच जात असत. एक म्हणजे शाळेत प्रवेश मिळणेच कठीण असायचे. सवर्ण हिंदू मुले आणि अनेक प्रसंगी शिक्षकदेखील अस्पृश्य मुलांचा विटाळ मानीत. त्यामुळे शाळेत येणाऱ्या अस्पृश्य मुलांची अतिशय कुचंबणा होत असे. डॉ. आंबेडकरांना याबद्दलचे अनेक कटू प्रसंग सोसावे लागले आहेत. त्याचबरोबर त्यांना प्रोत्साहन देणारे शिक्षकही भेटले. अनेक शिक्षकांनी त्यांच्या अभ्यासू वृत्तीचे कौतुक व त्यांना मार्गदर्शन केलेले आहे.

१८५४ साली. म. फुले यांनी पुण्याजवळील भोकरवाडी येथे अस्पृश्यांसाठी शाळा सुरू करून नव्या युगाचा प्रारंभ केला होता. पाच हजार वर्षांच्या भारतीय संस्कृतीत अस्पृश्यांना साक्षर करण्याचा कोणी प्रयत्न केला नव्हता, तो म. फुले यांनी केला होता. याचा परिणाम म्हणून दलित समाजात जागृतीचे नवे वारे वाहू लागले होते. डॉ. आंबेडकरांच्या जन्मानंतर या वाऱ्याचे वादळात रुपांतर झाले ! वडील रामजी यांच्या कडक शिस्तीखाली भीमराव आंबेडकरांच्या शिक्षणात प्रगती होत गेली. एल्फिन्स्टन महाविद्यालयातून ते बी. ए. ची पदवी उत्तीर्ण झाले. शिक्षणाच्या क्षेत्रात त्या काळात एका अस्पृश्य तरुणाची ही झेप म्हणजे खरे म्हणजे गरुडझेपच होती. पदवी घेतल्यानंतर भीमराव आंबेडकर नोकरीसाठी बडोद्याला गेले. पण तेथील वातावरणाने त्यांना गुदमरून टाकले. शेवटी नाईलाजास्तव ते परत मुंबईस आले. तेवढ्यात त्यांच्या वडिलांचे आजारपणात निधन झाले. लहानपणीच आई वारली होती. आता वडिलांच्या आशीर्वादाचे छत्रही नाहीसे झालेले. त्यांच्यावर वडिलांचे सुसंस्कार झाले होते. म्हणून तर त्यांनी अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीत मार्ग काढीत शिक्षण घेतले. बडोद्याहून आल्यानंतर त्यांनी सडनहॅम कॉलेजमध्ये प्राध्यापकाची नोकरी केली. कारण उच्च शिक्षणासाठी त्यांना जावयाचे होते व त्यासाठी काही पैसेही उभे करायचे होते.

शेवटी बडोदा संस्थानचे महाराज सयाजी गायकवाड संस्थानची स्कॉलरशिप मंजूर झाली आणि भीमराव आंबेडकर न्यूयॉर्कला पोहोचले. तेथून ते पुढे कोलंबिया विश्वविद्यालयात

दाखल झाले. त्यावेळी ते २२ वर्षांचे तरुण होते. बुकर टी. वॉशिंग्टनच्या देशात ते आले आणि त्यांनी चिकाटीने अभ्यास केला. उत्तम प्राध्यापकांचे मार्गदर्शनही त्यांना लाभले. ४ वर्षे ते अमेरिकेत राहिले. तेथे त्यांनी नवा देश पाहिला, नवी संस्कृती पाहिली, नवे ज्ञान अनुभवले, माणसामाणसांतील संबंधांची जाण त्यांना आली. आपल्या भारतीय परिस्थितीशी तुलना करण्यासाठी त्यांना नवे साधन गवसले. स्पृश्य-अस्पृश्य अशी कृत्रिम बंधने नसलेला मुक्त समाज त्यांनी पाहिला. नवे जग पाहून ते भारतात परत आले पण पुन्हा लंडनला जाऊन बॅरिस्टर होण्याची मनीषा घेऊन परत आले. पण पुन्हा आपल्या समाजाच्या तरुणांच्या स्थितीमुळे त्यांच्या अंतःकरणाला अनंत वेदना होऊ लागल्या. शिक्षणाशिवाय तरणोपाय नाही. याची त्यांना खात्री पटली. भारतात आल्यावर त्यांनी सामाजिक समतेसाठी प्रयत्न करण्याचे ठरविले. जागृती, संघटना आणि आंदोलन ह्या सूत्राने त्यांनी कार्य करण्याचा निर्धार केला.

दलित-पददलित जनतेला नेता हवा होता. भीमराव आंबेडकरांच्या रुपाने ते नेतृत्व निर्माण झाले.

पै पैसा लावण्या भीमाला

तिने थापल्या कित्येक गवऱ्या !

फाटक्या लुगड्यात

नांदली रमाई !!

शालूत नटल्या या आजच्या नवऱ्या

प्रेम तर सगळेच करतात पण,

जिच्याकडून ममता मिळते

तिला माता रमाई म्हणतात ।

तेलाने तर सगळेच दिवे लावतात,

पण जो पाण्याला आग लावतो त्यांना

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात...!

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात...!

अशा ऐक्याच्या आघाडीत समग्र आंबेडकरवादी जनतेला सहभागी करून घेतले पाहिजे. असे झाले, तर समताधिष्ठित नवभारत निर्माण करण्याचा तो शुभारंभ ठरेल !

माझा आवडता समाजसुधारक : डॉ. जोतिबा फुले

पूजा कांबळे
तृतीय वर्ष कला

आपल्या मनात समाजसुधारकाचा विचार करताच आपल्या सर्वांच्या माना आनंदाने आणि गर्वाने ताठ उभ्या राहतात. कारण प्रत्येक समाजसुधारकांनी आपल्या आयुष्यामध्ये काही ना काही तरी समाज सुधारण्यासाठी काम केले आहे आणि आपले आयुष्य सुखमय आणि शांतीमय केले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर दलित वर्गासाठी आयुष्यभर झटले, राष्ट्रपिता महात्मा गांधीजींनी आपल्याला अहिंसेचा मार्ग दाखविला, लोकमान्य टिळकांनी अनेकविध धर्मातील लोकांना एकत्र आणले. त्याप्रमाणे महात्मा जोतिबा फुले यांनी अस्पृश्य मुली आणि विधवा स्त्रियांच्या आयुष्याचे सोने केले. समाजामध्ये मानाने आणि स्वतःच्या पायावर उभे राहण्यास शिकवले.

महात्मा फुले यांचे पणजोबा सातारा जिल्ह्यातील कटगुण गावचे चौगुले होते. तेथील कुलकर्ण्यांशी त्यांचे भांडण होऊन तंटा विकोपाला गेला व त्यात कुलकर्ण्यांचा खून झाला. शेतीवाडी, घरदार सोडून चौगुले पुणे जिल्ह्यातील खानवडी गावी जाऊन राहिले. पुढे पेशव्यांच्याकडे फुलांचे हार वगैरे पुरविण्याचे काम त्यांच्या मुलांना मिळाले. त्यांचे कौशल्य पाहून पेशव्यांनी या घराण्याला पुणे येथे पंचेचाळीस एकर जमीन इनाम म्हणून दिली. त्यांचे मुळचे 'गोन्हे' आडनाव लोप पावून 'फुले'

हे आडनाव पडले. या फुलमाळी शेतकरी कुटुंबात वडील गोविंदराव. शेटीबा व आई चिमणाबाई या दामपत्याच्या पोटी जोतिबांचा जन्म पुणे येथे इ.स. १८२७ मध्ये झाला. आई लवकरच वारली. सगुणाबाई नामक जोतिबांची एक विधवा मावशी हडपसर येथे होती. सगुणाबाई स्कॉटिश मिशनऱ्यांच्या बंगल्यावर मिशनऱ्यांची मुले सांभाळण्यासाठी पुण्याला राहिली होती. जोतिबांना तेथे नेऊन ठेवले. त्यांना सगुणाबाईने सांभाळले. जोतिबांचे वडीलही युरोपिय लोकांच्या बंगल्यावर बागकाम करीत. जोतिबा जात्याच हुशार, ते एका गावठी शाळेत शिकले. गोविंदरावांनी मध्यंतरी त्यांचे शिक्षण बंद करून त्यांना शेतीचे व बागकामाची राखण करण्याचे काम दिले. गफार बेग मुन्शी म्हणून एक कुराण शिक्षक जवळच राहात होते. हा मुलगा शिकला पाहिजे असे त्यांना वाटले आणि त्यांनी गोविंदरावांचे मन मुलाच्या शिक्षणाकडे वळविले. त्यानुसार सरकारी इन्स्टिट्यूटमध्ये जोतिबा इंग्रजी शिकले.

जोतिबा तरुणपणी लहुजी मांग यांच्या आखाड्यात मर्दानी, मैदानी खेळ शिकले. जोतिराव उत्तम कुस्तीगीर होते. याच तालमीत वासुदेव बळवंत फडके (इ.स. १८४५ ते १८८३) मल्लविद्या शिकले. ही लष्करी विद्या 'मी इंग्रज सरकारला पालथे करण्यासाठी शिकलो' असे पुढे जोतिरावांनी

ते. बुकर
चिकाटीने
लाभले.
इला, नवी
णसांतील
स्थितीशी
-अस्पृश्य
हेला. नवे
जाऊन
आपल्या
ला अनंत
शी. याची
ामाजिक
आणि
ला.
भीमराव

नतेला
धिष्ठित

त्यांच्या 'गुलामगिरी' या पुस्तकात नमुद केले आहे. जोतिरावांचा मूळ पिंड देशभक्तीचा होता. तथापि, सशस्त्र क्रांती यांच्या काळात अशक्य आहे, असे विचारान्ती त्यांनी ठरविले. पूर्व वयात त्यांचा व मुसलमान खेळगड्यांच्या जवळचा संबंध आल्याने हिंदूपेक्षा त्यांच्यात समता व ऐक्य तुलनेने जास्त आहे, असेही त्यांना समजून आले. मोरो विठ्ठल वाळवेकर, सखाराम परांजपे, सदाशिवराव गोवंडे व पुढे विनायकराव भांडारकर हे ब्राह्मण सोबती, वर्गभित्र जोतिरावांना लाभले. त्यांनी व इतर अनेक उदारमतवादी सुधारकांनी जोतिरावांना त्यांच्या अनेक अंगीकृत कार्यात साहाय्य केले.

पेशवाई जाऊन इंग्रजांची राजवट आली होती, तर उत्तर पेशवाईचा परिणाम त्यावेळच्या पिढीवर होताच. त्या सुमाराला पुण्यामधील बुधवार पेठेत भिड्यांच्या वाड्यात मुलींची पहिली शाळा सुरू झाली. प्रथम स्त्रियांना शिक्षण दिल्यास त्या पुढील पिढीला शिक्षण देतील, अशी जोतिरावांची धारणा होती. मुलींच्या शाळेच्या आणखी काही शाखा पुण्यात काढल्या. शिक्षक मिळेनात म्हणून जोतिरावांनी त्यांच्या पत्नी सावित्रीबाई यांना शिक्षण देऊन शाळेची जबाबदारी त्यांच्यावर सोपविली. त्यावेळच्या समाजात स्त्री शिक्षणाला प्रखर विरोध व निंदा सोसून विनावेतन नऊ वर्षे सावित्रीबाई व जोतिराव यांनी शिक्षण देण्याचे कार्य केले. इ.स. १८५२ मध्ये अस्पृश्य मानलेल्या लोकांच्या मुलामुलींसाठी शाळा काढली त्यांच्या पुढे आणखी दोन शाखा सुरू केल्या. स्त्रिया व शुद्रातिशूद्रांना शिक्षण देण्याचे क्रांतिकारक कार्य जोतिरावांच्या वडिलांना आवडले नाही. त्यांनी जोतिराव व सावित्रीबाई यांना घराबाहेर राहण्यास भाग पाडले. समाजाचा व घरचा असा विरोध सहन करून त्या दोघांनी जिद्दीने शाळा चालविल्या.

पुढे त्यांनी विधवांचे केशवपन करणाऱ्या रुढीला आळा घालून विधवा पुनर्विवाह रचला. अनाथ मुलांसाठी त्यांनी बालकाश्रम स्थापन केला. लहानपणात पाय घसरून बाळंत राहणाऱ्या व भ्रूणहत्या करणाऱ्या विधवा स्त्रियांच्या बाळंतपणाची सोय स्वतःच्या वाड्यात गुप्तपणे केली. सन १८५५ साली जोतिराव फुले पुणे परमहंस सभेचे अध्यक्ष असल्याने ५ मार्च १८५५ साली विधू देशमुख व विधवा

पाटलीण यांचा पुनर्विवाह परमहंस सभेतर्फे लावला. आपल्या आश्रमातील एका विधवेच्या मुलाला दत्तक घेतले व त्याला यशवंत असे नाव देऊन डॉक्टर बनवले.

महात्मा जोतिबा फुले यांच्या या कार्यामुळे ते माझे अत्यंत आवडते समाजसुधारक झाले आहेत.

धर्म आणि माणूस

धर्म आणि माणूस वेगळा होत आहे,
आपुलकीच्या घरातून जातीपातीच्या पिंजऱ्यात अडकत आहे
धर्मांमुळे जगात उरली नाही माणुसकी,
यामुळेच हिंदू-मुसलमानांचा वाद वाढतच जातोय की !
लग्न ठरवताना आधी धर्म पाहिला जातो,
मग लग्नाआधी मुलांना तुला आवडेल त्याच्याशी लग्न कर
असे का म्हणतो ?

मैत्रीत व प्रेमात आडवी येते धर्माची भिंत,
नाहीतर पळून गेले नसते प्रेमी एकमेकांसोबत
कोणाला मनापासून वाटते कुटुंबापासून वेगळे व्हावे,
परिस्थितीच करते वेगळे,
एकत्र कुटुंबपद्धती चार सदस्यांपुरती
सर्वानाच वाटते आपलेही प्रेम स्वीकारावे समाजाने,
पण आयुष्यभर भोगावे लागतात त्यांना समाजाचे टोमणे
कधी एकत्र येतील धर्म आणि माणूस ?
तो दिवस नक्की असेल, बदलेल काळाची कूस

एरीक वायलेट
प्रथम वर्ष वाणिज्य

लोकराजे राजर्षी शाहू महाराज

स्मिता भाऊ सर्वगोड
पूर्वतयारी शिक्षणक्रम

छत्रपती शाहू महाराजांचा जन्म २६ जुलै १८७४ रोजी घाटगे येथे झाला. ते कागलचे जहागीरदार जयसिंगराव आसाहेब घाटगे यांचे चिरंजीव. वडील श्रीमंत जयसिंगराव आसाहेब घाटगे असा त्यांचा परिवार होता. घाटगे घराणे राजस्थानचे राठोड घराणे. महाराष्ट्रातील पराक्रमांमुळे सिध्दीस आले. महाराजांचे मूळचे नाव यशवंतराव होते. कवी संस्थानाधिपती चौथे शिवाजी राजे यांचा मृत्यू झाल्यामुळे राज्यास वारस हवा म्हणून शिवाजी महाराजांच्या राणी आनंदाबाईसाहेब यांनी यशवंतरावांना दि.१७ मार्च १८४८ रोजी दत्तक घेतले. त्यावेळी त्यांचे वय अवघे १० वर्षांचे होते. तेच पुढे कोल्हापूर संस्थानचे छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज झाले. यशवंतरावांना राणीसाहेबांनी राजदरबारातील वैभव मिळवण्यासाठी मायेचा ओलावा दिला.

२ एप्रिल १८९४ रोजी करवीर संस्थानात यशवंतरावांचा राज्याधिपेक झाला ते राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज झाले. त्यांच्या पुढे आदर्श असलेल्या महात्मा जोतीराव फुले यांना राज्याचे मार्टिन ल्यूथर म्हणून गौरविण्यात येते, त्यांनी महत्त्वाची कामे पुढे आणली. ती अशी की पेशवाईच्या अंतामुळे शूद्र-वर्गाच्या शिक्षणाची ब्राम्हणीय गुलामगिरीतून मुक्तता झाली परंतु त्यांच्या ब्राम्हणीय ग्रंथांपासून पूर्णपणे मुक्तता झालेली दिसत

नाही. ब्रिटिशांनी धार्मिक सुधारणा कराव्यात अशी महात्मा फुले यांची अपेक्षा होती परंतु लोकमान्य टिळक आणि त्यांच्या अनुयायांची याविरुद्ध आक्रोश व्यक्त करून ब्रिटिशांचे प्रयत्न हाणून पाडले.

राजर्षी छत्रपती शाहू महाराजांनी धार्मिक सुधारणांना पोषक होईल असे वातावरण निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला. त्यांनी सत्यशोधकांना सहभागी करून घेतले आणि डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना प्रोत्साहित केले. ह्याचा परिणाम असा झाला की बाबासाहेबांनी फुले आणि राजर्षी शाहूंची विचारसरणी भारतीय संविधानात पेरली. बुध्दाच्या क्रांतिकारक धर्माचा जाहीरनामा महात्मा फुले यांच्या स्वप्नांची परिपूर्ती आणि राजर्षी शाहूंची कर्तबगारी या सर्वांचा परिपाक म्हणजे भारतीय संविधान होय.

भारतीय बहुजनांची संस्था ८५ टक्के आहे. त्यांच्यावर दुहेरी गुलामगिरी होती. पहिली ब्रिटिशांची आणि दुसरी ब्राम्हणीय सामाजिक विषमतेची.

महात्मा फुलेंनी बहुजनांच्या उध्दाराचा मार्ग मोकळा केला. राजर्षी शाहूंनी त्यांचा वारसा पुढे चालविला. महात्मा फुलेंच्या काळात सुरु झालेली चळवळ डॉ.आंबेडकरांपर्यंत पोहचविणारे राजर्षी शाहू हे एक सशक्त व्यक्तिमत्त्व होते.

आज संपूर्ण भारतातील बहुजन समाज राजर्षी शाहू महाराज यांचा सम्राट अशोकानंतर सर्वश्रेष्ठ राजा म्हणून गौरव करतो. शाहूंनी अस्पृश्यांच्या उन्नतीसाठी केलेले प्रयत्न अलौकिक होते.

फुले आणि आंबेडकर यांच्यात बराच काळाचा फरक होता. ती उणीव राजर्षी शाहूंनी भरून काढली. बुध्द आणि फुले यांच्यामधील काळाचा फरक गुरु कबीर यांनी भरून काढला. बुध्द-कबीर-फुले हे 'धर्मादाता' असून डॉ.आंबेडकरांचे गुरु होत.

महात्मा जोतिबा फुले, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे खालच्या स्तरावरील जीवघेणे जीवन जगणाऱ्या शुद्रातिशूद्र जमातीत जन्मास आले तर हृदयाला पीळ पाडणारे जीवन जगले, भोगले. त्यांच्या वाणीतून आणि लेखणीतून भोगलेल्या भोगवट्याच्या ज्वाला बाहेर पडल्या. जणू सर्वत्र वणवा पेटला. हाहाःकार झाला. सारा तळागाळातला माणूस पेटून उठला. वैदिक संस्कृतीला विरोध, जातीयता, अस्पृश्यता, अन्याय, अत्याचार, उपेक्षित जीवन, स्त्रीची दयनीय अवस्था हे सर्व प्रश्न सोडविण्यासाठी आणि सामाजिक समता, बंधुता, न्याय, हक्क, स्वातंत्र्य मिळविण्यासाठी सारा समाज या महापुरुषांच्या पाठीशी उभा राहिला.

सामाजिक क्रांतीचे प्रणेते महात्मा जोतिबा फुले, त्यांचे कार्य आणि सत्यशोधक समाजाची चळवळ यांचा महाराजांना परिचय झाला. महात्मा जोतिबा फुले यांनी राबविलेली चळवळ ही खरंच मानवतेला गवसणी घालणारी होती. त्यांच्या कार्याचा महाराजांवर प्रभाव पडला नसता तरच नवल घडले असते.

'विद्येविना मती गेली, मतीविना नीती गेली ।
नीतीविना वित्त गेले, वित्ताविना शूद्र खचले
इतके सारे अनर्थ एका अविद्येने केले'

हा त्यांच्या विद्यादानाचा मूलमंत्र महाराजांना शिरोधार्य वाटला. शूद्रांना, अस्पृश्यांना त्यांच्या सन्मानाने जीवन जगण्याचा हक्क मिळवून द्यायचा असेल तर त्यासाठी प्रथम शिक्षणाची दारं उघडी करून देणे गरजेचे आहे, हा मूलमंत्र महाराजांच्या कार्याचा एक भाग बनला. 'सत्य' हे अज्ञानाच्या तळाशी कोठे तरी खोलवर दडलेले असते आणि ज्ञानाच्या दिव्य प्रकाशाने ते प्रज्वलित होते, हे महात्मा जोतिबा फुले यांचे सूचक विधान महाराजांच्या गळी उतरले. "माझी प्रजा नुसत्या प्राथमिक शिक्षणाने जरी विभूषित झाली तरी मी कोल्हापूरचे राज्य तिच्या स्वाधीन करीन" असे महाराज म्हणत असत कारण सत्याचा शोध घेण्याचे महान सामर्थ्य ज्ञानातच आहे याची पूर्ण खात्री त्यांना पटली होती.

शाहू महाराजांनी बहुजन समाजात शिक्षण प्रसार करण्या विशेष भर दिला. त्यांनी कोल्हापूर संस्थानात प्राथमिक शिक्षक सक्तीचे व मोफत केले. स्त्री शिक्षणाचा प्रसार व्हावा म्हणून त्यां राजाज्ञा काढली. अस्पृश्यता नष्ट करण्याच्या दृष्टीने त्यां इ.स.१९१९ साली सवर्ण व अस्पृश्य यांच्या वेगळ्या शाळा भरण्याची पध्दत बंद केली. जातिभेद दूर करण्यासाठी त्यां आपल्या राज्यात आंतरजातीय विवाहाला मान्यता देणारा कायदा केला. इ.स.१९१७ साली त्यांनी पुनर्विवाहाचा कायदा करून विधवा विवाहाला कायदेशीर मान्यता मिळवून दिली. बहुजन समाजाला राजकीय निर्णयप्रक्रियेत सामावून घेण्यासाठी त्यां इ.स.१९१६ साली निपाणी येथे 'डेक्कन रयत असोसिएशन' ही संस्था स्थापली. वेदोक्त मंत्र म्हणण्याच्या अधिकारावरून झालेले वेदोक्त प्रकरण शाहू महाराजांच्याच काळात झाले. 'शाहू छत्रपती स्पिनिंग अँड वीव्हिंग मिल', शाहूपुरी व्यापार पेठ, शेतकऱ्यांचे सहकारी संस्था, शेतकरी तंत्रज्ञानाच्या संशोधनासाठी 'किंग एडवर्ड अँग्रिकल्चरल इन्स्टिट्यूट' इत्यादी संस्था कोल्हापुरात स्थापण्यात त्यांचा प्रमुख वाटा होता. राधानगरी धरणाची उभारणी शेतकऱ्यांना कर्जे उपलब्ध करून देणे अशा उपक्रमांतूनही त्यांनी कृषिविकासाकडे लक्ष पुरवले. त्यांनी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना त्यांच्या शिक्षणासाठी तसेच मूकनायक वृत्तपत्रासाठीही सहकार्य केले होते. त्यांनी चित्रकार आबालाल रहिमान यांच्यासारखे कलावंतांना राजाश्रय देऊन प्रोत्साहन दिले. शाहू महाराजांना 'राजर्षी' ही उपाधी कानपूरच्या कर्मी क्षत्रिय समाजाने दिली.

त्याकाळी धर्माच्या नावाखाली देवांना मुले-मुल्ले वाहण्याची अतिशय विचित्र पध्दत भारतात चालू होती परंतु राजांनी आपल्या संस्थानात जोगत्या-मुर्ळी प्रतिबंधक कायदा करून ही पध्दत बंद पाडली. जातिभेदाचे प्रस्थ नष्ट व्हावे म्हणून आपल्या संस्थानात आंतरजातीय व आंतरधर्मीय विवाहास कायदेशीर मान्यता दिली.

महाराजांनी बाबासाहेबांच्या विद्वत्तेचा आणि त्यांच्या मनात असलेल्या अस्पृश्यांच्या बदलाच्या तळमळीचा विचार केला होता म्हणूनच माणगावच्या परिषदेत महाराज बाबासाहेबांना उद्देशून 'माझे प्रिय मित्र आंबेडकर' असे म्हणाले होते. अस्पृश्यांना महाराजांच्या रुपाने एक सच्चा सखा मिळाला होता म्हणूनच बाबासाहेब महाराजांना 'अस्पृश्यांचा सखा' असे म्हणत.

राष्ट्राचा महामानव पद्मभूषण कर्मवीर भाऊराव पाटील

रूपाली कुचेकर
प्रथम वर्ष वाणिज्य

यांचा कर्मवीर :

कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या आकस्मिक निधनाने त्यांचा धक्का बसला, तर त्यात काही आश्चर्य नाही. त्यांचे अलीकडे आजारी असले, आणि त्यांचे वय ७३ वर्षांचे होते. त्यांनी ते अचानक इहलोक सोडून जातील, अशी अपेक्षा होती. त्यांच्या निकटवर्तीयांनाही त्यांच्या परलोकगमनाचा अंदाज शेतपर्यंत आला नाही. त्यांचे शरीर खंगले होते तरी त्यांची शक्ती जबर होती आणि आपल्या शिक्षणसंस्थेचाच अर्थ त्यांचे अखेरपर्यंत करित होते. कर्मवीरांनी शिवजयंतीच्याच दिवशी देह ठेवला हा योगायोगच म्हटला पाहिजे. शिवछत्रपती यांच्या कर्मवीरांचे आराध्य दैवत होते. प्रतापगडावर शिवछत्रपतींच्या आराध्य दैवताचे पंतप्रधान पं.नेहरूंच्या हस्ते उद्घाटन झाले, त्या दिवशीच एक प्रसंग आठवतो. पं.नेहरू भाषण करित होते आणि त्यांच्या शरीर दूर एका झाडाखाली बसून तो शिवगौरव ऐकत होते.

भारताचा एक श्रेष्ठ पुरुष आपल्या आराध्य दैवताचे स्तोत्र म्हणत असलेला ऐकून कर्मवीरांच्या डोळ्यांतून अश्रू ओघळत होते. ते म्हणत होते, 'नेहऱ्यावर आनंद आणि अभिमान पसरला होता. वस्तुतः भाऊरावांचे स्थान एवढे मोठे होते की, त्यांची खुर्ची व्यासपीठावरच असायला हवी होती. त्यांना व्यासपीठावर बसण्याची विनंती कदाचित केली गेलीही असेल, पण पुढे पुढे

करणे, मिरवणे हे भाऊरावांच्या स्वभावातच नव्हते. त्यामुळे 'दास डोंगरी राहतो, यात्रा देवाची पाहतो' अशा वृत्तीने दूर एका झाडाखाली बसून ते शिव-उत्सवाचा सोहळा पहात होते. शिवछत्रपतींबद्दलचे त्यांचे हे प्रेम, ते शिवजयंतीच्याच दिवशी निधन पावल्यामुळे प्रकर्षाने ध्यानी येते. कर्मवीरांचे शिवछत्रपतींवर जसे प्रेम होते. तसेच महाराष्ट्रातील जैन समाज, बहुजन समाजावर होते. भाऊराव पाटील हे धर्माने जैन होते. दक्षिण महाराष्ट्रातील जैन समाज हा सामान्यतः बहुजन समाजाहून वेगळा पडलेला नाहीच. पण त्यातही कर्मवीर भाऊराव पाटील हे तर बहुजन समाजाशी एकरूप झालेले होते.

त्यामुळे ते धर्माने जैन म्हणजे वेगळे कोणीतरी होते हे सांगितल्याशिवाय कोणाला कळले नसते आणि हे कळल्यानंतरही त्यांच्याबद्दल किंचितही वेगळेपणा वाटणे शक्य नव्हते; कारण कर्मवीरांनी महाराष्ट्रातील बहुजन समाजावर पुत्रवत प्रेम केले आणि मातेप्रमाणे वात्सल्याने त्यांना शिकविले. म्हणून कर्मवीर गेले हे कळताच महाराष्ट्रातील बहुजन समाज शोकसागरात बुडून गेला.

फुले यांचा आदर्श :

कर्मवीरांचे जीवन हा दीर्घकाळ चाललेला एक ज्ञानयज्ञ होता. हा यज्ञ अशा स्वरूपाचा आहे की, तो अखंड चालणार

आहे आणि तो चालविणारेही कर्मवीरांनी निर्माण केले आहेत. कर्मवीरांना स्वतःला उच्च शिक्षण लाभले नव्हते; पण त्यांना अत्युच्च शिक्षितापेक्षाही ज्ञानाचे महत्त्व अधिक कळले होते. त्यांनी जे पुढे शिक्षण घेतले ते जगाच्या शाळेत शिकून आणि हे शिक्षण घेत असतानाच त्यांना शिक्षणाच्या प्रसाराचे महत्त्व पटले. खेडोपाडी शिक्षण नेण्याची कल्पना त्यांना सुचली आणि ती अंमलात आणण्याचे त्यांनी ठरविले. त्यातही त्यांचे वैशिष्ट्य होते. राजछत्राची छाया त्यांना दुर्लभ नव्हती; पण संस्थानी राजछत्राच्या छायेत महाराष्ट्रभर पसरणारा शिक्षणसंस्थेचा वटवृक्ष निर्माण करता येणार नाही. त्यासाठी जनतेचे सामर्थ्य जागृत केले पाहिजे, असे त्यांनी ठरविले. यातच त्यांच्या स्वतंत्र बुद्धीचा प्रत्यय येतो. शिक्षणप्रसाराची कल्पना कर्मवीरांच्या मनात किती लहानपणापासून घोळत होती हे पाहावयाचे असल्यास त्यांनी वयाच्या अवघ्या तेवीसाव्या वर्षी दुधगाव येथे सुरू केलेली शाळा पाहावी.

ओगले आणि किलॉस्कर कारखान्याचे विक्रेते म्हणून कर्मवीरांनी १९१४ पासून १९२२ पर्यंत आठ वर्षे भारतभर प्रवास केला; पण या काळातही त्यांना वैयक्तिक महत्त्वाकांक्षेने कधी घेरले नाही. तो काळ कोल्हापूर-साताऱ्यात ब्राह्मणेतर चळवळ शिगेला पोहोचलेला काळ होता. कर्मवीर भाऊराव पाटीलही या चळवळीत आघाडीवर राहिले; पण त्यांना राजकीय

महत्त्वाकांक्षा नव्हती. उच्चवर्णीयांचा अहंकार त्यांना होत होता. पण तो केवळ बहुजन समाजावरच्या प्रेमानेच ब्राह्मणेतर चळवळीच्या इतर म्होरक्यांपेक्षा भाऊराव व्यक्तित्व वेगळेच होते. भाऊरावांचे चरित्र स्वार्थाने डागाट नव्हते. वैयक्तिक महत्त्वाकांक्षेचे वारे त्यांना लागलेले न

‘बुडता हे जन न देखवे डोळा’ म्हणून त्यांना कळत येत होता. अज्ञान आणि दारिद्र्य यांनी पिडलेल्या जनतेचे आपण कसे कमी करू ही एकच तळमळ त्यांना लागलेली; त्यामुळेच त्यावेळची ब्राह्मणेतर चळवळ आज कालबाह्य तरी भाऊरावांचे कार्य हे सदैव वाढतच गेले. दुःखितांविषयी त्यांना कणव होती, त्यामुळे त्यांच्या ज्ञानदानाच्या काळात जाती-धर्माच्या भेदांच्या कधी मर्यादा पडल्या नाहीत. ब्राह्मणेतर चळवळीचे एक अग्रणी असूनही ब्राह्मणांचे सहकार्य त्यांनी निःसंकोचपणे घेतले. महात्मा जोतिबा फुले यांच्या तत्त्वज्ञानाचा आधार घेऊनच ब्राह्मणेतर चळवळ फोफावली होती. महात्मा फुले यांच्या तत्त्वज्ञानाचा गाभा कर्मवीरांनाच आवडला होता.

त्यांनी फुले यांच्याप्रमाणेच शिक्षण कार्य हातात घेतले आणि फुले यांच्यासारखीच मनाची आणि वृत्तीची उदारता त्यांना ते वाढविले; म्हणून ते ‘महाराष्ट्राचे कर्मवीर’ झाले.

विचारधन

- * मी सांगत असतो, ते सर्व सत्य आहे. पण अखेर सत्य हे काही, ते सत्य आहे म्हणून जग मानीत नाही. त्या सत्यामागे शक्ती लागते. आणि आज तरी मी शक्तीहीन आहे. शक्तीहीन सत्य हे कधी कधी शक्तीसंपन्न असल्या पेक्षाही अधिक वाईट ठरते.
- * आपण सतत दुसऱ्याला काही तरी शिकविण्यासाठी जन्माला आलेलो आहोत, अशी भावना बाळगण्याऐवजी आपण सतत शिकण्यासाठी जीवन देणार आहोत ही भूमिका हवी.
- * दुःखी माणसाला मदत करण्यासाठी लांबविलेला एक हात प्रार्थनेसाठी जोडलेल्या दोन हातांपेक्षा अधिक उपयुक्त आहे.
- * आपल्या घरात जशी एक कचऱ्याची टोपली असते तशी आपल्या मनातही एक कचऱ्याची टोपली ठेवणे आवश्यक आहे, जसजसे तुमचे वय वाढत जाईल तसतशी या टोपलीची तुमची गरजही वाढत जाईल. मनात साचत जाणारी केवढी तरी रद्दी तुम्हाला या टोपलीत टाकून देता येईल. आणि त्या प्रमाणात मन खूप स्वच्छ व निर्मळ राहील -

समाजसुधारक : बाबा आमटे

सनी जयस्वाल
प्रथम वर्ष वाणिज्य

मुरलीधर देविदास आमटे यांनाच लोक बाबा आमटे असे ओळखतात. हे महाराष्ट्राचे एक थोर सुपुत्र असून जातीतील सामाजिक कार्यकर्ता होते. विशेषतः कुष्ठरोग्यांची व गोरगरिबांची व्यथा ऐकून त्यांना मदतीचा हात देणारे थोर सक्रिय सामाजिक कार्यकर्ता होते. गरिबांच्या बाबतच्या कामासाठी त्यांनी नेहमीच सकारात्मक भूमिका घेतली.

बाबा आमटे यांचा जन्म २६ डिसेंबर १९१४ रोजी वर्धा जिल्ह्यातील हिंगणघाट शहरात झाला. त्यांच्या वडिलांचे नाव मुरलीधर आमटे व आईचे नाव लक्ष्मीबाई आमटे होते. त्यांचे वडील मोठे सावकार होते. घरी संपत्तीचे आगर होते. बालपणीच वडील यांचे टोपण नाव बाबा ठेवले गेले होते. बालपणापासून वडील यांचे दयाळू होते.

बाबा आमटे यांचे महाविद्यालयीन शिक्षण नागपूर येथे १९३४ साली बाबांनी बी.ए.ची पदवी संपादन केली. १९३६ साली त्यांनी एल.एल.बी. ही पदवी संपादन केली. १९४९-५० या काळात त्यांनी कुष्ठरोगनिदानवरील अभ्यासक्रम पूर्ण केला. महात्मा गांधींच्या सेवाग्राम येथे राहात असताना गांधी विचारांनी प्रभावित होऊन बाबांनी स्वतःला झोकून दिले. १९४३ मध्ये वंदे मातरम् गायण्या दिल्याबद्दल त्यांना २१ दिवसांचा तुरुंगवास भोगावा

लागला. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर कुष्ठरोग निर्मूलनाच्या कार्याबरोबरच त्यांनी इतरही राष्ट्रीय महत्त्वाच्या प्रश्नांवर विविध मार्गाने आंदोलने केली. तसेच राष्ट्रीय एकात्मतेचा प्रसार करण्यासाठी बाबांनी १९८५ मध्ये 'भारत जोडो' अभियान योजले होते. नर्मदा बचाव या आंदोलनात तब्बल १२ वर्षे नर्मदाकाठी मुक्काम करून त्यांनी या आंदोलनाला पाठबळ दिले होते.

बाबांनी कुष्ठरोगासारख्या महाभयंकर रोगाने ग्रस्त झालेल्या लोकांची सेवा करण्याचे अतिकठीण व्रत स्वीकारले. त्यांच्या प्रयत्नातून १९५१ साली आनंदवनची स्थापना झाली ! मरणापेक्षा भयात आणि गरिबीपेक्षा भयंकर काही असेल तर ते म्हणजे कुष्ठरोग्यांचे आयुष्य पण बाबांनी या सर्वांना आपलेसे करून घेतले. महारोगी सेवासमिती या सेवाभावी संस्थेच्या माध्यमातून बाबांनी कार्याचा विस्तार केला. सर्वांकडे पाहण्याचा समान दृष्टिकोन बाबांनी ठेवला आणि आज त्यांच्या आश्रमात सर्व जातीधर्माचे लोक आहेत. केवळ कुष्ठरोग्यांसाठीच नाही तर मुकबधीर व अंधांसाठी एक शाळा त्यांनी उभारली आहे.

कुष्ठरोग्यांसाठी उपचार प्रशिक्षण व पुनर्वसन याकरिता त्यांनी रुग्णालयाची व अन्य प्रशिक्षण केंद्रांची निर्मिती केली आहे. तरुणांसाठी महाविद्यालयाची स्थापना, प्रौढ व

अपंगांसाठी हातमाग, सुतारकाम असे व्यावसायिक प्रशिक्षण बाबांनी त्यांना देऊन आर्थिक स्वावलंबनाचा मार्ग दाखवला आहे. घनदाट जंगल, दळणवळण, संपर्काची साधने नाहीत प्रचंड पाऊस, पावसात मार्ग अडवून टाकणाऱ्या नद्या, नाले, जंगली श्वापदांचा सुळसुळाट, अन्न, वस्त्र, निवाऱ्याची कमतरता, काहीवेळा शासनाचा असहकार असताना त्यात आदिवासींचा अशिक्षितपणा, अंधश्रद्धा अशी बिकट अवस्था असताना देखील प्रचंड जिद्दीने बाबांनी आपली कामे पूर्णत्वास नेली आहेत. पण ते म्हणतात ना... "जो आवडे सर्वांना, तोच आवडे देवाला"

याप्रमाणे नवसंजीवनी देणारे बाबा फेब्रुवारी २००८ मध्ये अनंतात विलीन झाले. अशा या बाबांना मानाचा त्रिवार मुजरा...।

पद्मश्री बाबा आमटे यांना मिळालेले पुरस्कार :

- पद्मश्री पुरस्कार सन १९७१
- रॅमन मॅगसेसे पुरस्कार १९८५
- पद्मविभूषण १९८६
- मानव अधिकार क्षेत्रात योगदानासाठी संयुक्त राष्ट्रांचा पुरस्कार १९८८
- गांधी शांती पुरस्कार १९९९
- राष्ट्रभूषण १९७८
- जमनालाल बजाज अॅवार्ड १९७९
- एन.डी.दीवान अॅवार्ड १९८०
- रामशास्त्री अॅवार्ड १९८५
- राजा राममोहन रॉय अॅवार्ड १९८६ दिल्ली सरकार
- फ्रांसीस मश्चियो प्लॅटिनम ज्युबिली अॅवार्ड १९८७

- जी.डी.बिरला इंटरनॅशनल अॅवार्ड १९८७
- आदिवासी सेवक अॅवार्ड १९९१ भारत सरकार
- मानव सेवा अॅवार्ड १९९७ यंग मॅन गांधीयन असोसिएशन राजकोट, गुजरात
- सारथी अॅवार्ड १९९७, नागपूर
- महात्मा गांधी चॅरिटेबल ट्रस्ट अॅवार्ड १९९७, नागपूर
- कुमार गंधर्व पुरस्कार १९९८
- सावित्रीबाई फुले अॅवार्ड १९९८ भारत सरकार
- फेडरेशन ऑफ इंडियन चेम्बर ऑफ कॉमर्स अॅण्ड इंडस्ट्री अॅवार्ड १९८८
- आदिवासी सेवक पुरस्कार महाराष्ट्र सरकार १९९८
- महाराष्ट्र भूषण अॅवार्ड २००४ महाराष्ट्र सरकार

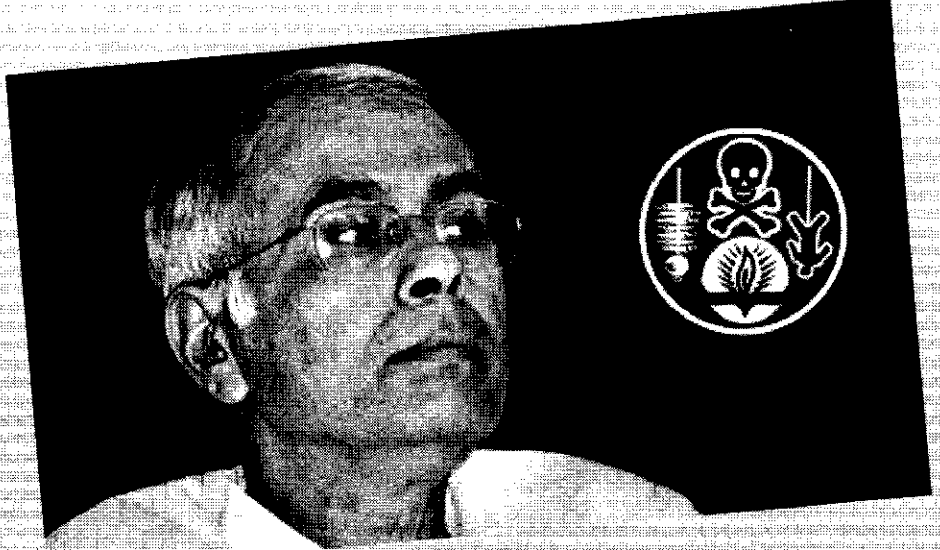
सन्मानित पदव्या :

- डी.लिट. : टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशल सायन्स मुंबई, १९९९
- डी.लिट. : नागपूर युनिव्हर्सिटी, नागपूर, १९८०
- डी.लिट. : पुणे युनिव्हर्सिटी, महाराष्ट्र १९८५-८६
- देसिकोत्तमा : सन्माननीय डॉक्टरेट, विश्वभारती युनिव्हर्सिटी शांतिनिकेतन, पश्चिम बंगाल, १९८८

बाबा आमटे यांचे सुविचार

- "मी एक महान नेता बनण्यासाठी काम करित नाही तर मी गरजू गोरगरिबांची मदत करू इच्छितो."
- "या संसारातील काही लोक स्वतःसाठी जगतात तर काहींसाठी आपले सर्वस्व अर्पण करतात काही लोक समाजासाठी जगतात. असे जीवन जगणाऱ्या फार थोड्या व्यक्ती या जगात आहेत."

नरेंद्र दाभोलकर

राहुल जगधने
प्रथम वर्ष वाणिज्य

सिएशन
गपूर
इंडस्ट्री
मुंबई,
भारती
तर मी

प, पु

नरेंद्र दाभोलकर यांचा जन्म १ नोव्हेंबर १९४५ रोजी मुंबईत आणि ताराबाई यांच्या कुटुंबात झाला. ते घरात सर्वात लहानसे होते. त्यांचे सर्वात थोरले बंधू हे शिक्षणवादी व गांधीवादी सामाजिक कार्यकर्ते देवदत्त दाभोलकर होते. त्यांनी आपले मॅट्रिक शिक्षण सातारा आणि सांगली जिल्ह्यातून पूर्ण केले. ते कायदा पदवीधर डॉक्टर होते. त्यांनी शासकीय कॉलेजमधून आपले पदवी शिक्षण पूर्ण केले होते. ते शिवाजी विद्यापीठातील कबड्डी संघाचे कर्णधार होते. त्यांनी भारताकडून बांगलादेश विरोधी सामना खेळला होता. त्यांनी महाराष्ट्रासाठी कबड्डी मध्ये शिवछत्रपती पुरस्कार मिळवला आहे.

त्यांचे लग्न शैला यांच्यासोबत झाले. त्यांना हमीद व इनामती दोन मुलं झाली. त्यांनी आपल्या मुलांचे नाव कार्यकर्ते देवदत्त दाभोलकर यांच्या नावावरून ठेवले. ते स्वतः एक नास्तिक होते. त्यांनी अनेकदा अंधश्रद्धेविरुद्ध बंड केले. १२ वर्षे कायदा काम केल्यावर ते १९८० मध्ये सामाजिक कार्यकर्ते बनले. त्यांनी बाबा आढावांच्या एक गाव एक पाणवठा सारख्या सामाजिक न्यायाच्या चळवळीत भाग घेतला. पुढे अंधश्रद्धा निर्मूलन हे आपले ध्येय बनवले. ते अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीला भेटले. १९८९ मध्ये त्यांनी MANS सुरू करून अंधश्रद्धेविरुद्ध कार्यक्रम सुरू

केला. अनेक ढोंगी आणि तांत्रिकांचे पितळ त्यांनी उघडे पाडले. अनेक बाबांचे जादूचे खेळ त्यांनी फोल केले व लोकांनी त्यामागील विज्ञान समजावले.

१९९० ते २००० दरम्यान दाभोलकरांनी अस्पृश्य जातींसाठी व जातिव्यवस्थेविरुद्ध लढा दिला. जेव्हा आसाराम आणि त्याच्या अनुयायांनी होळी साजरी करण्यासाठी नागपूर महानगरपालिकेच्या टॅक्स मधले पिण्याचे पाणी होळी साजरी करायला वापरले तेव्हा त्याविरुद्ध त्यांनी आंदोलन केले. २०१० मध्ये त्यांनी अंधश्रद्धा विरोधी कायदा आणण्यासाठी अनेक प्रयत्न केले. या कार्यात त्यांना अनेक राजकीय पुढाऱ्यांच्या, धार्मिक बाबा तसेच वारकरी संप्रदायाचा सुद्धा सामना करावा लागला. महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या माध्यमातून समाजातील अंधश्रद्धा, अनिष्ट रुढी, परंपरा मोडित काढण्यासाठी लोकप्रबोधन करण्यात येते महाराष्ट्र जादूटोणाविरुद्ध विधेयक विधीमंडळात मंजूर व्हावे यासाठी दाभोलकर गेल्या काही वर्षांपासून कार्यरत होते. यासंदर्भात सातत्याने विविध राजकीय पक्षांच्या नेत्यांची भेट घेऊन विधेयकाच्या बाजूने सर्वपक्षीय मत बनविण्याचे काम ते करित होते. समाजातील अनेक भोंदू बाबांचे पितळ दाभोलकर आणि अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या कार्यकर्त्यांनी उघडे पाडले होते.

बाबा आढाव यांच्या एक गाव-एक पाणवठा या चळवळीत दाभोलकर खूपच सक्रिय होत गेले त्यानंतर त्यांनी शाम मानव यांच्यासमवेत इ.स. १९८९ मध्ये महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीची स्थापना केली. साने गुरूजींनी स्थापन केलेल्या साधना या लोकप्रिय साप्ताहिकाचे ते डिसेंबर २००६ पासून मृत्यूपर्यंत संपादक होते.

मंगळवार २० ऑगस्ट २०१३, घरून निघाल्यावर दाभोलकर शिंदे पुलावरून रस्त्याच्या ओंकारेश्वर मंदिरांच्या विरुद्ध बाजूला असलेल्या कडेने साधना साप्ताहिक कार्यालयाच्या दिशेने निघाले होते. पुलावर असताना सकाळी साडेसातच्या सुमारास त्यांच्यावर दोन अज्ञात हल्लेखोरांनी चार गोळ्या झाडल्या. एक गोळी त्यांच्या पाठीच्या बाजूला लागली. एक चुकीच्या दिशेने गेली आणि दोन गोळ्या या त्यांच्या डोक्याला लागल्यामुळे दाभोलकर घटनास्थळीच कोसळले.

ससून रुग्णालयातील डॉक्टरांनी दाभोलकरांना मृत घोषित केले. अशाप्रकारे काही ठराविक समाजविरोधी लोकांनी दाभोलकरांचे जीवन संपवले.

सैनिक

मैं खडा रहूँगा रात दिन,
चाहे धूप हो या बरसात हो
चाहे तूफान आए या पूस की ठंडी रात हो
मैं खडा रहूँगा सरहद्द पर सीना ताने
चाहे गोलियों की बौछार हो
चाहे न खाने को कुछ भी आहार हो
अपने 'वतन' की खातिर मैं
हर दर्द हँस के सह लूँगा
निकले जो खून बदन से मेरे
मैं खूश हो लूँगा
कभी आँखों में रेत भी चल जाए तो
वादा है मेरी पलके नहीं झपकेंगी
लहू भी जम जाए अगर जो सीने में
मेरे हाथ बंदूक नीचे नहीं रखेंगी
दुश्मन के घर मेरे वतन के चट्टानों का
एक टुकड़ा भी न जा पाएगा
जमीं दोज कर दूँगा मैं काफिर तुमको
जो मेरी धरती की तरफ आँख उठाएगा
कितना भी दुर्गम रस्ता हो
किंचित भी नहीं डरूँगा मैं
चपे चपे पर रहेंगी नजर मेरी
देश के गद्दारों पर अब
रहम नहीं करूँगा मैं

शुभांगी कांबळे
प्रथम वर्ष वाणिज्य

वाचलेले : डॉ.बाबा आमटे

काजल मोहिते
द्वितीय वर्ष वाणिज्य

थांबला न सूर्य कधी
थांबली न धरा
आणि धुंद वादळास
कोठला किनारा

फळ्यावरची नोटीस वाचली आणि मनात विचार आला बाबा आमटेवर माझा असा लेख लिहू शकते. बाबा आमटे टले की मला वरील दोन ओळी आठवल्या. मग बाबा आमटे ? तर उत्तर मिळाले सुचित्रा घोरे-काटकर यांचं पुस्तक. याचीच वाचून झालं होतं. ठरलं तर त्यांनी कसं बाबांबरोबर चालवलेल्या प्रसंगांचं पुस्तक लिहिलं तसं आपण तर चार पान लिहू शकते. बसले लिहायला विचार करताना समजलं त्यांचं कार्य तर खूप मोठं मग मी कसं व कुठून सुरू करू ? मग म्हटलं विचार आलाय तर लिहूनच काढू नंतरचे नंतर. बाबा आमटे यांच्याबद्दल गेले कितीतरी वर्षे ऐकत होते. सारखं वाटायचं त्यांच्याबद्दल संपूर्ण माहिती मिळविली पाहिजे. एकदाचा योग आला.

पुस्तक वाचताना असे समजलं की बाबा आमटे हे आपल्यासारखेच सर्वसाधारण माणूस पण महाराष्ट्रातला कुष्ठरोगासारखा महारोग खुडून बाहेर काढला. किती मोठं काम केलं. आपण नुसतं कुष्ठरोगी म्हटला की वेडेवाकडे चेहरे बनवतो. सुरुवातीला बाबाही कुष्ठरोग्याला घाबरून पळाले

होते; पण नंतर विचार करता त्यांच्या मनात अपराध्याची भावना निर्माण झाली. अरे काय केले आपण. तिथून सुरू झाले बाबांचे काम. बाबांचं कुष्ठरोग्यांबद्दल असं मत होतं की कुष्ठरोग्यांना शारीरिक दुःखापेक्षा समाजातील माणसे तुटक वागतात याचे नैराश्य जास्त येते. कुष्ठरोग्यांनाही भावना असतात. समाजातून बाहेर पडलेला वेगळा घटक बनतो. त्यांना फक्त वैद्यकीय सहाय्य नको तर त्यांचे नैराश्य दूर झाले पाहिजे असे बाबांचे मत होते. बाबा आमटे यांचं व्यक्तिमत्त्व खूपच छान होतं. विनोबा भावे यांचा मोठ्या प्रमाणात प्रभाव होता बाबांवर. कुष्ठरोग्यांचं काम हाती घेताना बाबांना खूप अडचणी आल्या. दररोज सकाळी उठून बाबा आमटे हे कुष्ठरोग्यांच्या जखमा साफ करत. कुष्ठरोग्यांना त्यांच्या हक्काचं राहण्यासाठी असे डोक्यावर छप्पर हवं होतं. मग आनंदवनाची संकल्पना आली. सरकारने जेव्हा आनंदवनासाठी जागा दिली तेव्हा नुसता खाली प्लॉट होता. आमटे परिवाराने हळूहळू खाली जागेचे आनंदवन केले. सोबतीला काही कुष्ठरोगी होतेच पण प्रक्रिया येथे थांबत नाही. एक नवे संतुलन त्यातून कायम होते आणि एक नवीन आकार जन्माला येतो त्याचे नाव आनंदवन.

आनंदवन हे फक्त रोग्यांचा दवाखाना नसून कुष्ठरोग्यांना स्वतःच्या पायावर उभे राहण्याचे प्रशिक्षण केंद्र म्हणता येईल.

दिवसेंदिवस आनंदवनाचा पसारा वाढतच चाललेला आहे. आनंदवनात तुम्ही रोग्याला कामाला लावता असे आरोपदेखील समाजातल्या काही घटकाने लावला होता पण बाबांनी त्यांना ठणकावून सांगितले आज यांना कष्टाची, मेहनतीची सवय झाली पाहिजे तरच ते या धावत्या जगाशी सामना करू शकतात. यातूनच समजते की बाबांना फक्त त्यांना सहारा द्यायचा नव्हता तर त्यांचा आत्मविश्वासही वाढवायचा होता.

आनंदवन हे कोणत्याही सरकारी खर्चावर चालत नाही. बाबा आमटे यांनी आनंदवनात भाजी, फळे, फुले, असे शेतीच्या मालाचे उत्पादन केले. कुष्ठरोग्यांनाच सोबत घेऊन हा व्यवसाय करतात. तर काही वर्षांत आनंदवनाचा शेतीमाल हा पुरून उरायला लागला तेव्हा आनंदवनातील शेतमाल हा आजुबाजूच्या गावातही विकायला नेला जातो. त्यातूनही आनंदवनाला मोठ्या प्रमाणात आर्थिक मदत होते. कुष्ठरोग हा असा रोग होता की त्याचे उपचारही सापडत नसायचे; कारण हा फक्त माणसातच होतो आणि त्यांचे विषाणू माणसाव्यतिरिक्त कोणत्याही सजीवामध्ये दिसत नाही. त्यामुळे उपचार होत नसत माणसांवर उपचार करायचे तर कोणी तयार होत नसे. अशा वेळी डॉक्टरांसमोर मोठा प्रश्न होता. त्यावेळेस बाबा म्हणाले तुम्ही माझ्यावर प्रयोग करा सगळे आश्चर्यचकित झाले. सगळ्यांनी बाबांना असे करू नका असा सल्ला दिला. पण बाबा खंबीर होते. साधनाताईंना सांगून बाबांनी अर्धेमेले झालेले कुष्ठेचे जंतू स्वतःच्या शरीरात टोचून घेतले. त्यांना पुढे काहीही झाले नाही. डॉक्टरांनी नंतर भरपूर प्रयोग केले असावेत. सेवा करण्यास मोठी साथ म्हणजे साधनाताईंची. बाबांनी कोणतेही आव्हान स्वीकारले की बाबांबरोबर साधनाताई पाठी खंबीरपणे उभ्या राहायच्या. बाबा आणि साधनाताई यांचा विवाह म्हणजे एक गमतीशीर गोष्ट आहे.

तरुणपणी बाबा आमटे जेव्हा वकिली करायचे तेव्हा कामानिमित्त बाबा हे साधनाताईंच्या घरी येत असत. तेव्हा बाबांनी आपण अविवाहित राहायचे असे ठरविले होते आणि तेव्हा त्यांनी दाढीही ठेवायला सुरुवात केली होती. साधनाताईंच्या वडिलांच्या घरी बाबांनी साधनाताईंना बघितले.

साधनाताई या बाबांना आवडल्या. त्यांच्या वडिलांशी बाबा आमटे याबाबत बोलले. अशा विचारांच्या मुलाला आपली मुलगी द्यावी का ? असा प्रश्न त्यांच्या मनात आला. साधनाताईंना विचारल्यावर ताईंची या लग्नाला परवानगी होती. बाबा आणि साधनाताई यांच्यात पत्रव्यवहार व्हायचा अशा ह्या हे वेगवेगळ्या मतांची दोन व्यक्ती एकत्र येऊन त्यांचा विवाह झाला.

कुष्ठरोग्यांचे आणि आनंदवनाचे काम करता करता बाबांना तरुणांविषयी खूप काही करावे असे वाटायचे. तरुणांना घेऊन बाबांनी आनंदवन ते कन्याकुमारी असा सायकल प्रवासही केला होता. हेमलकसा हा प्रकल्पही त्यातूनच आलेला आहे. बाबांना सारखे वाटायचे आनंदवनासारखे अजून एक कुष्ठरोग्यांसाठी काहीतरी असावे. आरोग्य, शिक्षण व शेती या त्रिसूत्रावर आधारित आदिवासींसाठी हेमलकसाची स्थापना झाली. तरुणांसोबत नर्मदा आंदोलन, भारत जोडो, पंजाब शांतता कार्य असे खूप काही केले आहे. महाराष्ट्रातील अदिवासी लोकांसाठी त्यांनी आनंदनिकेतनाची कल्पना आणली. ग्रामीण भागातील मुलांना शिक्षणाची सोय केली. एका मुलाखतीत बाबांना तुम्ही कुष्ठरोगी या विषयावर काम का सुरू केले ? असा प्रश्न विचारल्यावर ते म्हणाले, अजिंठा, वेरूळ वेंगेरे कोरीव लेण्यातील छिन्नविच्छिन्न कलाकृतीत आपण सौंदर्य पाहतो ती लेणी मानवनिर्मित आणि मानव ही तर परमेश्वराची कलाकृती, तिच्या विद्रुपतेत आपण सौंदर्य का शोधू नये ? ती विद्रुपता का भेडसावते ? या प्रश्नाचे उत्तर मला मिळाले. यासाठी मी माझे कुष्ठसेवेचे काम सुरू केले.” बाबा आमटे आनंदवनमध्ये शेतीचे अनेक प्रयोग करायचे कित्येकदा ते प्रयोग फसायचे सुद्धा तेव्हा सोबतचे रोगी निराश व्हायचे तेव्हा बाबा त्यांना म्हणायचे पराभव स्वीकारण्याची शक्ती ही माझी सर्वात मोठी जन्मजात देणगी आहे असे मी समजतो. अशा साहसाचे हसू आले तरी या अपयशाने निराश व्हायचे नाही. या प्रयत्नांचा पश्चात्ताप नाही या छोट्या मोठ्या अपयशातून दिशा निश्चित होत जाते, असे सांगायचे.

या थोर विचारवंतांला खूप पुरस्कार भेटले. पद्मश्री, पद्मभूषण इत्यादी पण बाबा यावर असे म्हणायचे की...

माझ्या कुष्ठरोगी मित्रांच्या
चेहऱ्यावरील हास्य मला
जगातील कुठल्याही
पारितोषिकांपेक्षा मोलाचं वाटतं

अनेक पारितोषिके सन्मान मिळतील पण खरंच 'वेदनांचे
आणि करुणोपनिषदामधील मंत्र' यांचे सामगायन
मंदवनात अखंड सुरु राहिल हाच मानवसेवेचा खूप मोठा
सन्मान आहे. असे लेखिकेला वाटते.

हे ऐकून गांधींचे विचार आठवतात गांधी म्हणतात,
तुम्ही जर एखाद्या कुष्ठरोग्याच्या जीवनात परिवर्तन घडवून
आणले तर तुम्ही खेड्यातच नव्हे तर संपूर्ण देशात परिवर्तन
घडवून आणू शकाल."

बाबांची खूप सारी कामे सांगण्यासारखी आहेत.
आत्मसात करून घेण्यासारखी आहेत. कोणतेही काम हाती
घेतले की ते पूर्ण केल्याशिवाय थांबायचे नाही हा बहुमोल सल्ला
बाबा आमटे यांच्या चरित्रातून जीवनातून मी घेतला. शेवटी
जाताजाता मला आवडलेल्या दोन ओळी-

....पंखांना क्षितिजे नसतात

त्यांना फक्त झेपेच्या कवेत येणारे आकाश असते
आणि सर्जनशील साहसांना सीमा नसतात
त्यांना फक्त मातीच्या स्पर्शाची अट असते !

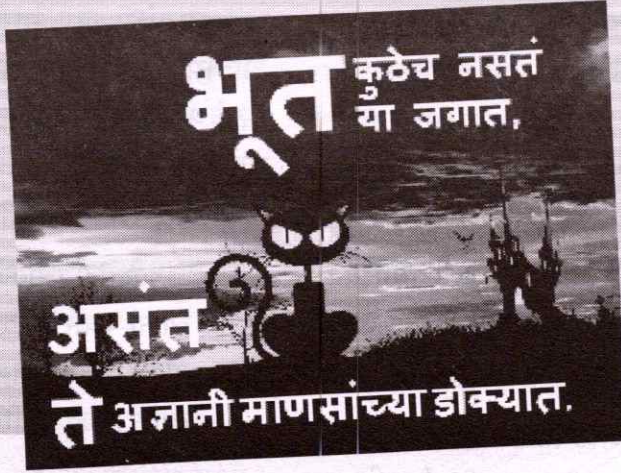
लोकमानस... लोकसंस्कृतीतील कोडी.

१) तार तार तारलं, विजापूर मारलं बारा वर्षे तप केलं तरी हाती नाही लागलं	●	उंबराचं फूल
२) एक आडवं, एक उभं, एक लोमतं, एक झोमतं	●	स्ताळं, गाजर, वांगं, मिरची
३) अंग दोरी, पान सुरी, फुल छत्री, हुमान ओळखत नाही दारातील कुत्री	●	चांदवेल
४) आधी लाल लाल, मग गोल गोल, मग तयांड तथडांग	●	मिरची, उखळ, ठोंबा
५) लवचिक लवचिक फोक, त्याच्यावर हजार लोक	●	म्हवाळ
६) हळुच सरकावा अन् दुःखतय बरका	●	बांगडी
७) कोरड्या विहीरीत चोर बोंबला	●	घंटी
८) कोरड्या विहीरीत बुचबुच आळ्या	●	वाकळ, (गोघडी)
९) परात भर लाह्या अन् सकाळ उठून काहीच न्हाया	●	चांदण्या
१०) बाजारातून आला भट अन् धर की आपट	●	नारळ
११) बाजारात जाती अन् आधी काय घेती	●	धक्का (धक्काबुक्की)
१२) झाडावर काला	●	कवट
१३) झाडावर कोळसा	●	जांभुळ
१४) आल्या आल्या म्हशी डोंगरापाशी, दुध घ्या काढून म्हशी द्या सोडून	●	मधमाशी
१५) आठ आठ आटाकड्या, बारा फटाकड्या, चार चौकड्या अन् दोन रोकड्या	●	कुत्री, बकरी, वाधीण, गाय
१६) न्हाऊन, धुवून स्वयंपाक केला अन् झिपऱ्या कारटीनी उष्टा केला	●	माशी

साक्षी साळवे
प्रथम वर्ष कला

अंधश्रद्धा निर्मूलन काळाची गरज

आदिती सोनवणे
द्वितीय वर्ष कला

अजूनही आपल्या समाजावर अंधश्रद्धेचा पगडा दिसून येतो. केसात जट निर्माण झाली की, त्या मुलीचा देवदासीत समावेश करायचा ही केवढी घृणास्पद गोष्ट ! केसांची निगा नीट न राखल्यामुळे जट निर्माण होते, हे अंधश्रद्धा निर्मूलनाच्या कार्यकर्त्यांनी शहरात, तसेच खेडो पाड्यांत जाऊन किती तरी वेळा प्रत्यक्ष दाखवून दिले, तरी हे अज्ञानी लोक अंधश्रद्धा सोडायला तयार नाहीत.

अंधश्रद्धा हा मानवी समाजाला मिळालेला एक शाप आहे. अंधश्रद्धाळू माणूस आपली विचारशक्ती हरवून बसलेला असतो. 'श्रद्धा' ही मानवी जीवनातील अमूल्य ठेवा आहे. आई, वडील, गुरुजनांविषयीची श्रद्धा ही खचितच अभिमानास्पद बाब आहे. पण, कोणत्याही श्रद्धेचा अतिरेक हा शेवटी अंधश्रद्धेत रूपांतरित होऊन समाजाला हानिकारक ठरतो. बुवा, साधू, महंत, महाराज यांच्याकडून फसवल्या गेलेल्या तरुण-तरुणींच्या शोकांतिकेच्या दुःखद वार्ता सतत आपल्या कानावर येत राहतात. तेव्हा लक्षात येते की, अजूनही आपला तथाकथित प्रगत समाज अंधश्रद्धेच्या निबीड अंधारातच चाचपडत आहे. या विज्ञानाच्या युगात ही श्रद्धाळू मंडळी बुवांच्या चमत्कारांवर विश्वास ठेवतातच कसा, हे काही कळतच नाही.

ग्रह, तारे, ग्रहण या सर्वांविषयी शास्त्रोक्त माहिती आज विज्ञानाने आपणाला उपलब्ध करून दिली आहे. ग्रहणांतील विविध स्थित्यंतरे आपण दूरदर्शनवर पाहतो, तरी आजही ग्रहणाविषयींच्या अनेक कल्पना आपण अंधश्रद्धेने जोपासले आहे. अंधश्रद्धा या केवळ अशिक्षित किंवा अल्पशिक्षितातच असतात असे नाही, तर उच्चशिक्षित व स्वतःला विज्ञाननिष्ठ म्हणवणारी

कित्येक माणसेही अंधश्रद्धेला कवटाळून बसलेली दिसतात. त्यामुळेच प्रगत तंत्रज्ञानाच्या आधारे बांधलेल्या नौकाचे जलावतरण नारळ वाढवून करण्यात येते. तसेच, निवडणुकीचा अर्ज भरणे अथवा नवीन चित्रपटाची सुरुवात शुभमूर्त पाहूनच केलेली आढळते.

समाजमनाला वर्षोनुवर्षे पोखरून टाकणारी ही अंधश्रद्धेची व्याधी नष्ट करायची असेल, तर सामाजिक प्रबोधनाची नितांत गरज आहे. आपण सर्वांनी 'अंधश्रद्धा निर्मूलन' समिती सारख्या संस्थांचे कार्य नीट समजून घेतले पाहिजे. त्यांच्या कार्यात यथाशक्ती सहभागी व्हायला हवे, तरच अंधश्रद्धेचा हा कलंक कायमचा पुसून टाकणे शक्य होईल.

महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती ही अंधश्रद्धेच्या विरोधात प्रबोधनाच्या मार्गाने कार्य करणारी एक संघटना आहे. नरेंद्र दाभोलकर यांनी आपल्या सहकाऱ्यांच्या साहाय्याने सातारा येथे इ.स. १९८९ मध्ये या महाराष्ट्र 'अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीची' स्थापना केली. ते पुढील २० वर्षे संस्थेचे कार्याध्यक्ष होते. ती जबाबदारी आता अविनाश पाटील यांनी स्वीकारली आहे. अंधश्रद्धा ही आधुनिक युगात समाजाला लागलेली कीड आहे. अंधश्रद्धेमुळे समाजाची अधोगती होत आहे. अनिष्ट रुढी, परंपरा, देवधर्म, भूतपिचाश यामध्ये समाज गुरफटलेला दिसून येतो. विज्ञानाने आधारित तंत्रज्ञानाच्या युगात कायापालट केला हे सत्य असून सुद्धा समाज अंधश्रद्धेला बळी पडत आहे. त्यामुळे प्रत्येक नागरिकाची चिकित्सक वृत्ती वाढीस लागणे गरजेचे आहे, असे वक्तव्य अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीच्या संघटनेने केले आहे.

स्त्री जन्म

प्रेरणा भिसे
अकरावी विज्ञान

खाऊ द्यायला आई पाहिजे,
लाड पुरवायला मावशी पाहिजे
मोष्ट सांगायला आजी पाहिजे
कोळी भरवायला मामी पाहिजे
कठीण संकटातून बाहेर काढायला ताई पाहिजे
मन मोकळं करायला एक मैत्रीण पाहिजे
जन्म...

हे सगळं करायला एक स्त्री जन्माला आली पाहिजे,
जर स्त्री जन्मालाच आली नाही तर...

ही सर्व नाती, भावना उरणारच नाहीत. आपल्या भारत
पुरुषप्रधान संस्कृती आहे. त्यामुळे लोकांचा, समाजाचा
कडे बघण्याचा दृष्टिकोन बदललेला आहे.

खाद्या ठिकाणी स्त्रीचा जन्म झाला तर..., वडिलांच्या
वर ओझे मानले जाते. तिचे लहान वयातच लग्न लावून
जाते.

जर काही ठिकाणी कन्या जन्माला येणार असेल, तर
जीवन हिरावून घेतले जाते.

मिळती दिवस हे असेच चालत राहणार ? की मुलगा हा
ना दिवा आणि मुलगी ही त्यांच्यासमोर काहीच नाही.

मुलीनांही जगण्याचा, उंच भरारी घेण्याचा अधिकार आहे.
मुलींना त्यांच्या अधिकाराबरोबरच उच्च शिक्षण घेण्यासाठी
बळ दिले तर त्या दोन घरांना अंधारातून उजेडात आणू शकतात.

आपल्या देशात बदलत्या जगाबरोबर चालणारे सुशिक्षित
असे काही लोक आहेत. जे मुलीच्या पंखांना उंच भरारी,
शिक्षण, स्वतःच्या पायावर उभे राहण्यासाठी बळ, शक्ती
देतात.

त्या मुली आज पायलट, इंजिनियर, डॉक्टर, उद्योग अशा
विविध क्षेत्रांत महत्त्वाची कामगिरी करत आहेत.

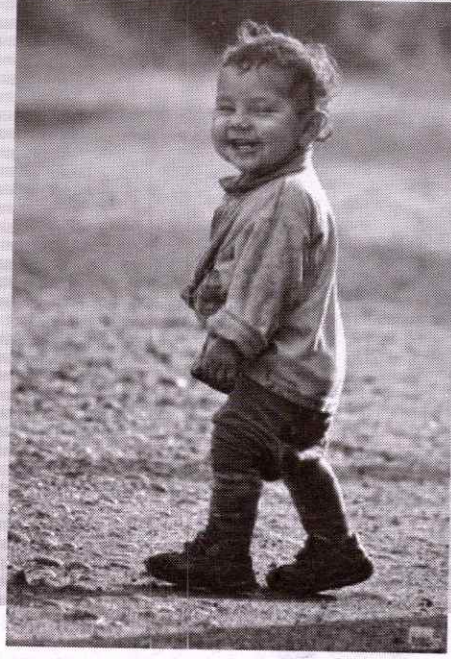
अशी संधी जर भारतातील प्रत्येक मुलीला, स्त्रीला
मिळाली तर त्या संधीचं सोनं केल्याशिवाय राहणार नाहीत.

म्हणूनच मुलींना कमी न लेखता वंशाची पणती समजून
त्यांना जगण्याचा अधिकार द्यायला हवा.

स्त्रीभ्रूणहत्या रोखायला हवी. स्त्रीभ्रूणहत्येविरोधी
जनजागृती करण्यासाठी तुमच्या आमच्यासारखे तरुण-तरुणी
पुढे सरसावले पाहिजे. स्त्री-भ्रूणहत्या थांबायलाच हवी यासाठी
आपण आतोनात प्रयत्न करायला हवे.

■ ■ ■

हसण्याचे जीवनातील महत्त्व

मनीषा कदम
प्रथम वर्ष वाणिज्य

Smile हे खूप गोड असते आणि प्रत्येकाच्या चेहऱ्यावर ते उठून दिसते. मग ती व्यक्ती श्रीमंत असो अथवा गरीब. Smile हे प्रत्येकाला आवडत असते. ह्या चित्रातील मुलाची Smile पण खूप गोड आणि निरागस आहे. कुणाला पैशामध्ये तर कुणाला इतर वस्तूमध्ये आनंद मिळतो. पण त्या छोट्याशा मुलाला दुसऱ्याला हसवण्यामध्ये आनंद मिळतो. जगात खूपच कमी लोक दुसऱ्यांच्या चेहऱ्यावरील स्माईल बघू शकतात आणि त्याहूनही कमी लोक दुसऱ्यांच्या चेहऱ्यावर स्माईल आणू शकतात. तो मुलगा खूपच गरीब परिस्थितीमधला आहे, पण त्याच्याकडे दुसऱ्याला स्माईल देण्याची श्रीमंती मात्र खूप आहे.

जगात असे खूप लोक आहेत ज्यांच्याकडे श्रीमंती तर खूप असते, पण ते दुसऱ्याला स्माईल पण देऊ शकत नाहीत. तो मुलगा स्वतःला दुःखाच्या आणि गरिबीच्या परिस्थितीमध्ये जगत असताना त्याने जगाला हसवण्याचा प्रयत्न केला आहे. ह्या चित्रातील मुलगा हा प्रत्येकाला हसवण्याचा प्रयत्न करायचा आणि त्याला त्यातच खूप आनंद मिळायचा. असे खूपच कमी लोक जगात सापडतात, ज्याला दुसऱ्यांच्या सुखामध्ये आपलं सुख दिसतं. कॅमेरा ही एक अशी वस्तू आहे ज्यापुढे आपण २ मिनिटांसाठी का होईना पण स्माईल देतो आणि २ मिनिटासाठी आपलं दुःख विसरतो.

ह्या चित्रातील मुलाची परिस्थिती खूपच बिकट पण त्या बिकट परिस्थितीमध्येही तो आयुष्याविषयी खूप आनंदी आहे. असंच आयुष्य असावं प्रत्येक क्षणाचा आनंद घेऊन यावा. त्या मुलाच्या आईने आयुष्यामध्ये खूप दुःख घेऊन होते आणि गरिबीच्या परिस्थितीमध्ये असताना मुलाचे संतुष्टी केलं होतं, ह्या सगळ्या हालाकीच्या दिवसामध्ये तिची चिंता वाढली होती आणि ती आयुष्यामध्ये हसणंच विसरली. त्या मुलाला त्याच्या आईला हसवणं खूप कठीण वाटत पण, त्याने तिला हसवण्याचा प्रयत्न केला. आणि शेवटी त्या प्रयत्नात यशस्वी झाला आणि त्याच्या आईच्या गाठ त्याने जगातील सुंदर स्माईल आणली. आणि ती स्माईल त्याच्यासाठी खूप important होती. त्याने आयुष्याविषयी स्वप्न बघितले होते. तो स्वतः एका दुःखाच्या अवस्थेमध्ये जगत असताना त्याने जगाला हसवण्याचा प्रयत्न केला. स्माईल हे खूप चांगलं औषध आहे, प्रत्येक दुःखासाठी.

त्या मुलाकडे बघून मला एक confidence आला आहे. आयुष्याविषयी की, कसलीही परिस्थिती असली तरी मानायची नाही आणि स्माईल देऊन त्या परिस्थितीचा सामना करायचा आणि आपण बघितलेले स्वप्न पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करायचा.

आजचा तरुण आणि समाज नाते...

चंद्रकांत सोनवणे
तृतीय वर्ष कला

तरुण म्हटलं की आठवतं ते एक धगधगतं, सळसळतं तरुण रक्त. ज्याच्यामध्ये लाथ मारेल तिथे पाणी काढण्याची धमक असते. ज्याच्या ओठातून निघणाऱ्या प्रत्येक शब्दाला धारदार शब्दांची पात असते. ज्याच्या खांद्यावर उद्याच्या विकासाची स्वप्ने पाहतो तो तरुण. पण काल एकाच दिवशी काही बातम्या वाचनात आल्या. पहिली होती आईने पैसे दिले नाहीत व सारखी शेतात जा काम कर ! असे म्हणते म्हणून २२ वर्षांच्या युवकाने स्वतःच्या जन्मदात्या आईचा खून केला. वाचून खूप वाईट वाटले. मन सुन्न झाले. तोपर्यंत दुसरी बातमी होती की एका अल्पवयीन मुलीला एका युवकाने लग्नाचे अमिष दाखवून बलात्कार केला होता. भर रस्त्यात आंतरजातीय विवाह केला म्हणून एका युवकावर काही लोकांनी प्राणघातक हल्ला केला. या घटना वाचून मन थिजते आणि ते सांगू पाहते...

तुला एवढे कसे कळत नाही,
फुलल्या वेलीस वय नाही !
क्षीतीज ज्याचे सरले नाही,
त्यास कसलेच भय नाही !

या सगळ्या बातम्या वाचून मन सुन्न झाले. कारण हे वाचण्याअगोदर माझ्या हातात स्वामी विवेकानंदांचे पुस्तक होते. आणि मला प्रश्न पडला की, ज्यात स्वामी विवेकानंदांनी म्हटले होते की, "मला फक्त सळसळत्या रक्ताचे १०० तरुण द्या मी

त्या राष्ट्राचे भवितव्य घडवून दाखवतो." त्याच स्वामींच्या देशात अशा घटना घडतात कशा ? खरेतर आपल्या देशाचा इतिहास पाहिला तर आपल्या देशाचा खूप मोठा इतिहास घडला तो तरुणांमुळेच, जेव्हा जेव्हा देशात संकटे आली तेव्हा तेव्हा तरुण एक झाले आणि संकटे परतावून लावली, संत ज्ञानेश्वर, शिवाजी महाराज, मंगल पांडे, भगतसिंग, विवेकानंद, सावरकर, आंबेडकर, यांच्याकडे पहिले की जाज्वल्याचा, इतिहासाचा अभिमान वाटतो, पण आज मात्र खूप वाईट वाटतंय की, थोर महापुरुषांचा इतिहास घेऊन जगणारी आजची पिढी इतकी कशी भरकटली ? आजच्या तरुण पिढीला तरुण म्हणायला पण लाज वाटते मला ; कारण आजची तरुणाई दिसते ती दारु, गांजा, गुटका, सिगारेट, यासारख्या वाईट व्यसनात अडकलेली, आईवडिलांची सेवा न करता त्यांना वृद्धाश्रमात पाठवणारी, प्रसंगी त्यांच्यावर हात उचलणारी आणि हे सगळं पाहिल्यानंतर प्रश्न पडतो की, खरंच आजची तरुणाई कुठे आहे ? कुठे ?

एक वेळ होती तरुण जेव्हा म्हणायचे "इतिहासाचा अभिमान वाटतो" पण आज मात्र खूप वाईट वाटतंय की, थोर महापुरुषांचा इतिहास घेऊन जगणारी आजची पिढी कशी भरकटली...

एक वेळ होती जेव्हा तरुण म्हणायचे,

"तुम मुझे खून दो मैं तुम्हे आझादी दूंगा.."

पण आजची आमची तरुण पिढी म्हणतेय,
“तुम मुझे तंबाखू दो मैं तुम्हे चुना दूँगा.”

व्यसनाच्या आहारी गेलेली आजची पिढी पाहून खूप वाटते, कारण महासत्ताक भारताचे स्वप्न कलमांनी याच च्या जीवावर पाहिले असताना आजची तरुणाई मात्र द्रव्य आहे.

एकीकडे महासत्तेच्या जवळ पोहोचणारा भारत दुसरीकडे तरुण पिढीला दूर लोटतोय की काय ? असा प्रश्न पडतोय. आपली तरुणाई मात्र स्वतःच्या देशाची आदर्श संस्कृती विसरत चाललीय. इंटरनेटने जग जवळ आले पण मातृमतील माणुसकी संपत चालली. संवेदना हरवलेली तरुणाई अडीच अक्षरी प्रेमात वेडी झाली आणि एकतर्फी प्रेमातून प्रेम करू लागली. तर दुसरीकडे कधीच न जाणारी जात डोके दाखवताना एखाद्याने जर आंतरजातीय विवाह केला तर त्याचा त्रास खून होऊ लागला.

जात, पात, धर्म यात अडकलेली तरुणाई कसला आणि देशाचा विकास करणार ? असा केविलवाणा प्रश्न पडतो. ज्या आईवडिलांनी जन्म दिला लहानाचे मोठे केले त्या आईवडिलांना घराबाहेर काढणारी तरुणाई एक दिवस वाटोळे करणार असे दिसते. पण जर हे होऊ द्यायचे तर सर्व तरुणांनी एकत्र येण्याची गरज आहे. आसाहेब आंबेडकर यांनी शिका, संघटीत व्हा, संघर्ष करा असे सांगितले होते ते आता तरुण शिकले आहेत. त्यांनी आतासाठी एकत्र येऊन अन्यायविरुद्ध संघर्ष केला आहे...जर तरुण एक झाले तर १५० वर्षांची गुलामी नष्ट होईल आपला इतिहास आहे. पण त्यासाठी सान्या तरुणांनी एकत्र उद्याच्या महासत्ताक भारतासाठी जगले पाहिजे.

हरवली आहे आजची तरुणाई
गुरफटली आहे फेसबुकच्या जाळ्यात
विसरून खरी-खुरी परिवर्तनाची लढाई
अडकली आहे व्हॉट्स अॅपच्या नादात

कुठे गेले वाडवडिलांचे संस्कार ?
विसरून गेले का संस्कृती पार
नको त्या विकृतीला बळी पडून
कसे करतात हे सामूहिक बलात्कार

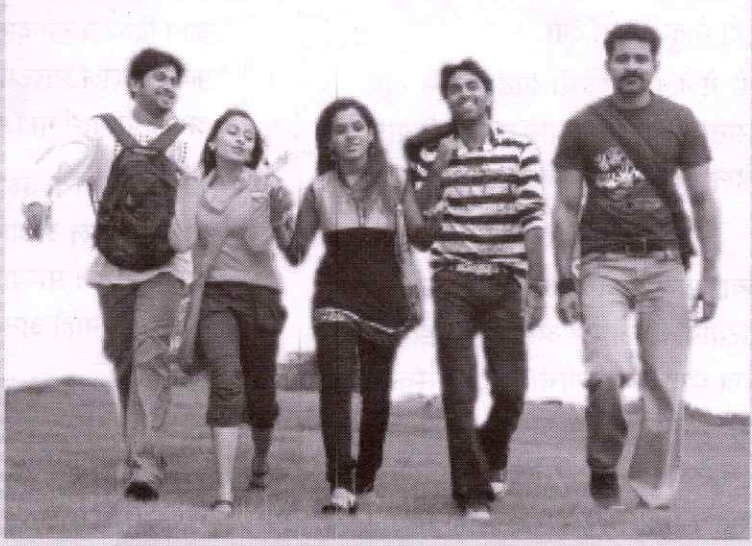
प्रेमभंगात रडणारे मरणारे हे
काय दिव्य करून दाखवतील ?
फक्त सोशल साइट्स वरतीच
आपलं रडणाणं गात राहतील.
शोधतोय मी त्या तरुणाला
जो पेटून उठेल अन्यायाला
दाखवून देईल सान्या जगाला
करू देणार नाही अन्याय कुणाला

आजच्या काळात पुस्तकी ज्ञान म्हणजेच सर्वस्व असे झालेले आहे. महात्मा गांधीजींनी कृतियुक्त शिक्षणाची कल्पना मांडलेली आपणाला दिसून येते. शिक्षणामध्ये स्वालंबन महत्वाचे आहे. पण आजचा तरुण आळशी बनत चालेला आहे. खरं तर आजचा तरुण काही प्रमाणात दिशाहीन बनत चालेला आहे. या दिशाहीन बनत चाललेल्या तरुणाला दिशा मिळण्यासाठी गांधी विचार खूप महत्वाचे आहेत. आपण ऐहिक आणि भौतिक सुखाला बळी पडत चाललो आहोत. सोशल मिडिया आणि इंटरनेटचा मोठ्या प्रमाणात वापर आणि त्याला बळी पडलेले तरुण आपल्याला दिसत आहे, चैनविलासी मोठ्या प्रमाणात वाढलेली आहे. इंटरनेटच्या विळख्यात मोठ्या प्रमाणात तरुण अडकल्यामुळे त्याला आई-वडिलांशी सुद्धा बोलायला वेळ नाही. पिइझा आणि बर्गरच्या दुनियेत तरुण वावरत आहेत. आजच्या काळात पुस्तकी ज्ञान संपतच आहे. महात्मा गांधीजींनी कृतियुक्त शिक्षणाची कल्पना मांडलेली आपणाला दिसून येते.

“मला एक तरुण असा मिळवून द्या की जो शरीराने तंदुरुस्त आहे. त्याच्या इच्छा व विकार त्याच्या ताब्यात आहेत. त्याचे मन आरशासारखे पारदर्शक व स्वच्छ आहे. तर मी जगात कोणताही चमत्कार करून दाखवेन.”

खरं आहे. आजच्या जगाला विकसित करणारे एकमेव सक्षम घटक म्हणून तरुणाईकडे पाहिले जाते. सामाजिक उत्थानाची जबाबदारी असलेल्या या तरुणांपुढे काय आदर्श व आव्हाने आहेत ? हा प्रश्न एखाद्या वयस्कर माणसाला विचारला तर त्यांचे उत्तर कदाचित्त असे असेल. आजच्या तरुणाला आदर्श बघवत नाही आणि आव्हाने पेलत नाहीत. खरेच अशी परिस्थिती आहे का ? आजची तरुण पिढी ही उद्याची मार्गदर्शक पिढी असेल. त्यामुळे या तरुणांनी दूरदृष्टीने विचार करून काही मुलभूत आव्हाने पेलणे आवश्यक आहेत.

आजचा युवक आणि समाज

जय काकडे
तृतीय वर्ष वाणिज्य

मित्रांनो ! जेव्हा मी युवकांचा विचार करायला लागतो तेव्हा विवेकानंदांची व्याख्या मला आठवते ते असे म्हणतात की, “तत्पर, तेजस्वी जो कोणी आहे. तो मला युवक वाटतो” पण त्याच्यापुढे विचार करतो आणि माझ्या वैयक्तिक मतानुसार व्याख्या करतो की तेव्हा मला वय वर्ष १६ ते वय वर्ष ३५ हे मला अजिबात युवक वाटत नाही. तर देशासाठी काम करणारा प्रत्येक माणूस ज्याच्या धमन्यातून रक्त वाहते. या देशासाठी काहीतरी करण्याची इच्छा आहे. तो प्रत्येक माणूस मला युवक वाटायला लागतो. कारण अमेरिकेकडून हळदीचं पेटंट मिळवून देणारे रघुनाथ माशेलकर असतील आणि भ्रष्टाचाराच्या आंदोलनात छातीठोकपणे उभे राहणारे अण्णा हजारे असतील. एवढेच काय तर चीनच्या छाताडावरती थयाथया नाचून अहिंसेच्या मार्गानं जगाला शांतीचा संदेश देणारे दलाई लामा हे सुध्दा तरुण वाटायला लागतात. या व्यक्तींच्या माध्यमातून कळते की आजच्या युवकाच्या समाजाप्रती काय नाते आहे ते, कारण महाराष्ट्राचे ज्ञानेश्वर म्हणतात की ‘हे विश्वची माझे घर’ आणि ज्ञानेश्वरांचा वसा आणि वारसा घेऊन अमेरिकेच्या धर्म परिषदेत जाऊन अमेरिकेतील माझ्या बंधूना आणि भगिनींना असे संपूर्ण जगातील लोकांना एकत्र जोडण्याचं काम जात, धर्म, पंथ, देश यांच्या सीमा उखडण्याचं काम करताना सुद्धा

युवक दिसतात. अहो फार लांबचं उदाहरण देत ना भारतानंतर कितीतरी वर्षांनी स्वतंत्र झालेला छोट्याशा बेटा वसलेला जपानसारखा देश आकाशात भरारी घेऊन जग महासत्ता होण्याचा प्रयत्न करतो. त्याच्या पाठीमागे असले कारण तिथल्या युवकांनी केलेली नेत्रदीपक कामगिरी. म भारतच आपल्या महासत्तेच्या माध्यमातून मागे का पडायला लागतो ? या प्रश्नांचा जेव्हा मी विचार करायला लागतो तेव्हा आमच्या इथल्या युवकांची पावलं मद्यालयाक वळताना दिसतात. आमचे आजचे युवक चॅटींग, गेटींग, सेटींग या संस्कृतीमध्ये अडकून पडत असतील तर राष्ट्राचे नेमकी कोणत्या प्रकारच्या युवकांची गरज आहे. याचा विचार करावा लागतो. आता तर नवीनच आलं ते पब्जीचं आणि टिकटॉक यामुळे मुलामुलींचा एवढा वेळ वाया जातोय की तेवढ्या वेळात विचार करून तंत्रज्ञानाचा वापर करून एखादा अॅप तयार करता येईल. तो समाजासाठी उपयोगात येईल आणि जे युवकांचे समाजाप्रती असलेले नाते आहे ते जपाने जाईल आणि देशाचा विकास होईल. राष्ट्राचा विकास आर्थिक, सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक या माध्यमातून होईल असतो. मला वाटते की शेतावरती राबणारा युवा हा सुद्धा राष्ट्राच्या विकासात योगदान द्यायला लागतो आणि संस

हणारा युवा सुद्धा राष्ट्राच्या विकासात योगदान द्यायला

दुर्दैवाने तुम्हा आम्हाला सांगावं लागतं की आमच्या
१२५ कोटी जनता मिळून एका महिलेची इज्जत वाचवू
नाही. पण, मित्रमैत्रिणींनो मला अभिमानानं सांगावं वाटतं
१२५ कोटी लोकांची इज्जत वाचवण्याचं काम ज्यावेळी
अपिकमध्ये दोन मुली करायला लागतात तेव्हा राष्ट्रशक्ती
युवाशक्ती काय हे दाखवण्याचं काम करताना युवक
तात.

जिथं लाथ मारीन तिथं पाणी काढीन असं सांगणारी युवा
आज मोबाईलच्या आहारी गेलेली दिसते. पण कर्मवीर
राव पाटील असे म्हणतात की, "माझ्या इथल्या मुलांच्या
संवेदनशक्तीचा सर्वांगीन विकास करणं हे माझं कर्तव्य आहे."
माझ्या इथल्या मुलांचा होतोय काय ? असं मी अभिमानानं
त असेल की जगातील सर्वांत जास्त युवापिढी माझ्या
मध्ये राहायला लागते. पण ती युवापिढी देशाच्या विकासात
कार लावते का ?

विषयाच्या समारोपाकडे जेव्हा मी वळायला लागतो.
मित्रांनो लक्षात घ्या तुम्ही आणि मी सुद्धा युवकच आहोत.
मी आणि मी या युवाशक्तीनं देशासाठी काय करायला
हिजे ? मला वाटतं फार काही करण्याची गरज नाही. छत्रपती
शिवाजी महाराजांसारख्या हातात तलवारी घेऊन लढाया
घायच्या नाही, कारण तुम्हाला आम्हाला छ.शिवाजी
महाराजांच्या विचारांचा गड, तसेच वाचन गड, लेखन गड,
कंप्युटर गड यासारखे गड सर करणे गरजेचे आहे.
सनापासून दूर राहून माझ्या देशाला २०२० साली महासत्ता
सुवण्यासाठी स्वतःच्या ध्येयामागे चालणं गरजेचे आहे. तुमची
चलं मद्यालयाकडे न जाता ती वाचनालयाकडे वळली
हिजे. आमचा देश कॅशलेस झाला नाही तरी चालेल पण तो

कास्टलेस झाला पाहिजे. याच्यासाठी प्रत्येकाने प्रयत्न करावा
एवढा आशावाद व्यक्त करतो.

हा राष्ट्रशक्ती आणि युवाशक्तीचा यज्ञ येणाऱ्या हजारो
पिढ्यांना विचारांचा प्रवाह आदर्श घालून देईल एवढा आशावाद
व्यक्त करतो आणि सुरेश भटांच्या शब्दात एवढेच म्हणतो.

विझलो जरी आज मी
हा माझा अंत नाही
पेटेन उद्या नव्याने
हे सामर्थ्य नाशवंत नाही

छाटले जरी पंख माझे
पुन्हा उठेन मी
अडवू शकेल मला
अजून अशी भिंत नाही

माझी झोपडी जाळण्याचे
केलेत कर्तुक कावे
जळेल झोपडी अशी
ती ज्वलंत आग नाही

रोखण्यास वाट माझी
वादळे होती आतूर
डोळ्यात गेली धूळ
थांबण्यास उसंत नाही

येतील वादळे
खेटेल तुफान
तरी वाट चालतो
अडथळ्यांना भिऊन अडखळणे
पावलांना पसंत नाही

जातिमुक्त भारत

रवींद्र जाधव
प्रथम वर्ष एम. ए.

“जो विवेक करीत नाही तो धर्मांध होय,
जो विवेक करू शकत नाही तो मुर्ख होय
जो विवेक करण्याचे धैर्य दाखवत नाही तो गुलाम होय”
-एच.ड्रंमेड

भारतात ज्यावेळेपासून जातिव्यवस्था अस्तित्वात आली त्या काळापासून तर भारतीय राज्यघटना अमलात येईपर्यंत ती नष्ट करण्यासाठी कोणताही घटनात्मक आधार नव्हता.

२६ जानेवारी १९५० रोजी संविधान अमलात आले आणि जातिव्यवस्था नष्ट करण्यासाठी संविधानात स्पष्टपणे तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत. वर्तमानात २१ व्या शतकात भारतीय समाज जाती-जातीमध्ये विभागलेला आपल्याला दिसून येतो. १९५० पासून २०१८ पर्यंत जी देशाची परिस्थिती आहे त्यात नक्कीच बदल झालेला आपल्याला दिसून येतो. एक धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र म्हणून आपली जगात ओळख आहे. परंतु आपला समाज जातिनिरपेक्ष होणं अत्यंत महत्त्वाचे आहे.

ज्यावेळेस भारतीय समाज जातिमुक्त होईल त्या दिवशी आपल्याला एका स्वतंत्र समाजाची निर्मिती केल्याचा अनुभव मिळेल. हे सर्व करण्यासाठी प्रयत्न करणं खूप गरजेचं आहे.

वर्तमानात जातिव्यवस्था टिकून राहण्याची अनेक व आपल्याला दिसून येतात जसे राजकीय इच्छाशक्ती, आ परिस्थिती, सामाजिक परिस्थिती अशा अनेक कारणां जातिव्यवस्था टिकून आहे असे आपल्याला दिसून येते. य आढावा खालीलप्रमाणे घेता येईल.

राजकीय इच्छाशक्ती :

भारतात राजकारणाच्या माध्यमातून सर्वच राजकीय जाती-धर्मांचं राजकारण करताना दिसून येतात. यामुळे समाजात जातीयतेची भावना प्रबळ होताना दिसून येते. यामुळे विकार अडथळे निर्माण होतात. त्यामुळे राजकीय नेत्यांनी आप विवेक वापरून राजकारण केले तर जातीला खतपाणी मिळत नाही. परंतु परिस्थिती वेगळी पाहायला मिळते. अनेक राजवंश नेते आपआपल्या जातीच्या आधारावर निवडणूक लढवत दिसून येतात. भारतीय संविधानानुसार राजकीय न्याय देण्यात आला. परंतु राजकारणाचे राजकीय वर्तन मात्र बदलताना दिसून येत नाही.

आपल्या देशात विविधता दिसून येते ही विविधता अजूनही टिकून आहे, ती म्हणजे अस्तित्वात असलेली विविध जाती. ही विविधता नष्ट झाली पाहिजे. ह्या करी

महामानवांनी प्रयत्न केले. त्यांच्या प्रयत्नांचं संपूर्ण आजही संपादन झालं आहे का ? हा महत्वाचा प्रश्न आहे. म्हणून आपल्या देशातली ही जातिव्यवस्था संपवायची असेल तर येणाऱ्या पिढीला विवेकी शिक्षण देणे महत्त्वपूर्ण उपाय ठरेल. शिक्षणाच्या माध्यमातून भारतीय समाजात आपण बंधुत्वाची भावना उजळवणे हे सर्वात महत्त्वाचं आहे. त्यासाठी सत्तेवर असलेल्या कोणत्याही सरकारने राजकीय हितासाठी नव्हे तर देशहितासाठी हे सर्व प्रयत्न अत्यंत महत्त्वाचं आहे.

सामाजिक परिस्थिती :

भारतीय समाज हा सहनशील असल्याचे आपल्याला दिसून येतो. परंतु समाजातीलच काही दुष्ट प्रवृत्तीचे लोक समाजातच जातीचं विष पेरण्याच काम करतात. यामुळे समाजात द्वेषाचे वातावरण तयार होऊन एक प्रकारे विषमता निर्माण झाल्यासारखे वाटते. त्यामुळे माणसामाणसामध्ये जाती भेद वाढून प्रबळ होताना दिसून येतात.

समाजात जर न्याय प्रस्थापित करायचा असेल तर अशा प्रवृत्तीच्या मनोवृत्तीमध्ये परिवर्तन होणं अत्यंत महत्त्वाचं आहे. समाजातीलच काही लोक पारंपरिक वृत्तीवर जास्त विश्वास ठेवतात. जसे की, म्हणतात जात ही जात नाही, परंतु ही मनोवृत्ती अजून टाकली तर जात ही जाते. यामुळे बदल घडायला उशीर होत नाही. यासाठी प्रत्येक ठिकाणी अशी काही पोस्टरे व्हायला पाहिजेत की, त्यातून माणूस म्हणून माणसाकडे जाण्याची वृत्ती निर्माण झाली पाहिजेत.

वर्तमानात तर प्रगत प्रसारमाध्यम अस्तित्वात आलेलं आहे. त्यामुळे या प्रसार माध्यमाचा वापर राष्ट्रहितासाठी जागरूकतेसाठी झाला तर भारतात एक चैतन्यमय वातावरण निर्माण होईल. त्यातून एक स्वतंत्र समाजाची निर्मिती होण्याच्या मार्गाकडे आपण वाटचाल करू. भारतीय समाजामध्ये जी सामाजिक न्यायाची संकल्पना मांडलेली आहे आणि ती प्रत्यक्षात उतरवण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वामध्ये परिवर्तन तरतुदी जर अमलात आल्या तर भारत जगात एक आदर्श समाज निर्माण करू शकतो.

आर्थिक परिस्थिती :

भारतात जी साधनसंपत्ती आहे. तिचे वाटप आजही समान प्रमाणात झालेले आपल्याला दिसून येत नाही. यामुळे श्रीमंत-गरीब ही दरी निर्माण झालेली दिसून येते. ह्याचा परिणाम असा होतो की लोक ज्याला जाती-जातीतील विभागणी समजतात आणि ते सत्यही म्हणता येईल. कारण आपण देशाचे आर्थिक अवलोकन केले तर सध्या ज्या जाती अस्तित्वात आहेत त्यात गरीब म्हणजे त्याला खालच्या जातीत समजले जाते आणि जो श्रीमंत आहे त्याला वरच्या जातीचा समजले जाते. त्याचा परिणाम असा होतो की लोकांमधली ही भावना अधिक प्रबळ होताना आपल्याला दिसून येते.

वर्तमानात ह्यात प्रामुख्याचा मुद्दा म्हणजे आरक्षणें. घटनेत आरक्षणाची तरतूद सामाजिक आणि शैक्षणिकदृष्ट्या मागासलेल्या लोकांसाठी करण्यात आलेली आहे. म्हणजे आर्थिकदृष्ट्या मागासलेल्या लोकांसाठी ही तरतूद अपवादात्मक परिस्थितीत करण्यात आलेली आहे. परंतु या आरक्षणामुळे जात ही भावना अजून प्रबळ होताना आपल्याला दिसून येते. वर्तमानात आरक्षण तर असलं पाहिजे कारण भारतीय समाजातील बरेच घटक आर्थिक आणि शैक्षणिक मागासलेले आहेत. परंतु ह्यासाठी प्रत्येक कुटुंबाचे अशा प्रकारे सर्वेक्षण करायला हवे की खरोखरच वास्तवात त्या व्यक्तीची परिस्थिती वरील घटकाच्या आधारे मागासलेली आहे. आणि ते आरक्षण जातीवर आधारित असू नये. तर एक भारतीय नागरिक म्हणून वरील निकषांच्या अंतर्गत असायला हवे. याचा परिणाम आपल्याला असा दिसून येईल की जात ही संपुष्टात येण्याच्या मार्गावर असेल.

वरील परिस्थितीचे अवलोकन केलं तर असं लक्षात येतं की भारतात वर्तमानात सुद्धा समाज जातिव्यवस्थेच्या बंधनात अडकलेला दिसून येतो. त्यामुळे प्रत्येक भारतीयाचं एक कर्तव्य ठरतं की जात जर संपवायची असेल तर प्रत्येकाने प्रयत्न करणं अत्यंत महत्त्वाचं आहे. आपल्यात विविधता असूनही आपण एक आहोत ही भावना प्रबळ होऊन मना-मनात रुजवणं महत्त्वाचं आहे. ही भावना रुजवायची असेल तर तसंच दर्जेदार शिक्षण येणाऱ्या पिढीला मिळायला हवं. स्वतंत्र बुद्धीने विचार

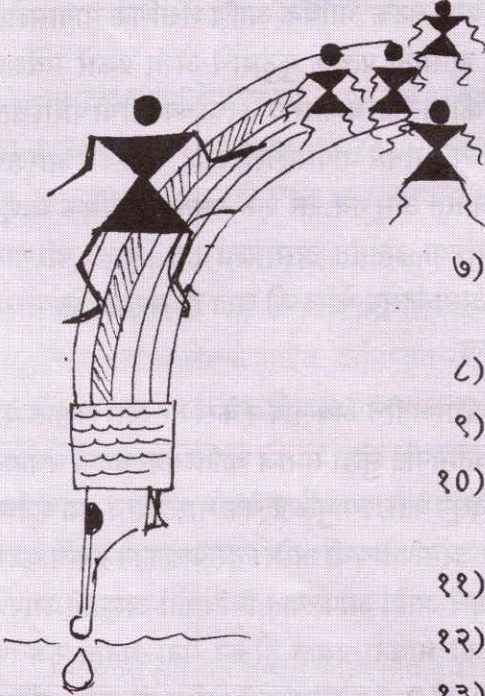
करायला प्रेरित करणारे शिक्षण प्रत्येक भारतीयाला मिळालं पाहिजे.

त्यावेळेस भारत समृद्ध राष्ट्र म्हणून जगासमोर येईल. आपण आपल्या उद्दीष्टाकडे पोहोचू. मला विश्वास आहे आपण

प्रत्येकाने कल्याणाची कामना करून हे ठरवलं तर हे शक्य आहे. आपल्याला महात्मा फुले, छत्रपती शाहू महाराज, महात्मा गांधी आणि डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या स्वप्नातला भारत बनवायचा आहे.

लोकमानस... लोकसंस्कृतीतील उख्राणे :

- १) दारात होती तुळस त्यावर पडलं ऊन श्रीकृष्णा सारखं गुण
- २) अद घरात मदघर, मदघरात गव्हाची पोती माझ्या मंगळसूत्रांचे मोती
- ३) चांदीच्या ताटात यलदोडे भातात, लवंगा टाकते सोळा पिक्वर दाखवला आंधळा मारतोय डोळा
- ४) महादेवाच्या मंदिरात पाकाची केळी पिक्वर दाखवला चंदनाची चोळी
- ५) शोले पिक्वर मध्ये हेमामालिनी करते डान्स गबर सिंग म्हणतो अरे ओ ! सांबा च्या नावाला पाच मिनटं थांबा
- ६) खन खन कुदळी, मन मन माती, सारवील्या भिंती, उबरली न्हानी आत कोण न्हाती वाडीत तानी, आनंदया भागात पिकली रामफळं, ती नेली खरड्याच्या पेटला, त्याची आली पै, पैच्या घेतल्या करडी, आत्याबाईचं बाळंतपण, नंदाबाईची फोडणी ती ठेवली शिंकेला, शिक्क तुटलं, मडकं फुटलं, लोंडा गेला येशी दारी मी कोण घरी मी कोण घरीचा पैसाचं सबस मंडळी ऐका.
- ७) काही चंद्र काळा, घडी घालते सवान...च्या हाताखाली एकशे कारकून नरुशे जवान
- ८) आताच्या कळीत बटाटाला म्हणतात पोट्टो.... हातात बुद्धांचा फोटो
- ९) सागवानी टेबलावर शेला टाकते विणून.... नाव घेते जयभीम म्हणून
- १०) मुंबईवरून आणला पाव पुण्यात बसून खाव...नांदून दाव नायतर हसंल सारा गाव
- ११) जरीचं झम्पर त्यांच्यावर कुंचकुची चांदण्या...नाव घेते....कन्या
- १२) आताच्या कळीत वाकड्या भांगाची ऐट...हातात बॅटरीची लाईट
- १३) अदघर मदघर मदघरात सांडल पाणी, पाण्यानी धरला पोपडा....हातात बर्फाचा तुकडा

बोधनयुग आणि
मराठी साहित्यिक

सुदेश भालेराव
तृतीय वर्ष कला

‘लाभले भाग्य आम्हास बोलतो मराठी’

या संत ज्ञानेश्वरांच्या काव्यातून आपल्याला मराठी भाषा आणि मराठी साहित्याची महती कळते. कालानुक्रमे मराठीच्या राष्ट्रावर अनेक भाषिक आक्रमणे झाली; परंतु ती आक्रमणे र्थपणे पेलून मराठी भाषेने आपला विजयाचा ध्वज सदैव राष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यात फडकवत ठेवला. १८१८ ला वाई संपली आणि शनिवार वाड्यावरचा भगवा ध्वज काढून यन जॅक फडकवला आणि मराठीच्या परंपरागत इतिहासाला वेगळे वळण आले. कारण मराठी साहित्य हे प्रामुख्याने रागत काव्यमय साहित्याची कात टाकून आता कथा, इंबरी, चरित्र, आत्मचरित्र, प्रवासवर्णन, आत्मकथन या हेत्याचे प्रवाह निर्माण होऊन मराठी भाषा साहित्य अधिकच ढढ होऊ लागले आणि त्यातून मराठी साहित्याचे पात्र विशाल ढ लागले आणि हळूहळू हे पात्र वाढत-वाढत जाऊन तंत्र्यानंतर मराठी भाषिकांचा महाराष्ट्र स्थापन करून भारतात पली वेगळी ओळख निर्माण केली. त्याच बरोबर १९९१ । भारतात घडून आलेल्या खाजगीकरण-जागतिकिकरण-रीकरणाने सर्वसामान्यांच्या मुखी फक्त जागतिकिकरणाची ऩा शिकून या स्पर्धेत टिकायचे असा ध्यास धरला होता. णि त्याच वेळेस विंदा करंदीकर, वि.स.खांडेकर, विष्णू

वामन शिरवाडकर, राम गणेश गडकरी, नरेंद्र जाधव, प्रल्हाद सोनकांबळे, माधव जुलियन, कवी ग्रेस, उत्तम कांबळे, दुर्गा भागवत, मंगेश पाडगावकर यांनी मराठी भाषा समृद्ध करण्यासाठी मोलाचे कार्य केले.

एकोणीसाव्या शतकात ज्या वृत्तपत्रे पुस्तके, लेख यांनी समाजात सुधारणावादी गटाची निर्मिती साहित्याद्वारे केली त्यात प्रामुख्याने दर्पणकार बाळशास्त्री जांभेकर, शिक्षणाशिवाय येथील दलित व बहुजनांचे प्रश्न सुटणार नाहीत असे सांगणारे महात्मा फुले आणि राजकीय सुधारणेपेक्षा सामाजिक सुधारणा महत्त्वाचे मानणारे बुद्धिप्रामाण्यवादी गोपाळ गणेश आगरकर या तिन्ही साहित्यकारांनी प्रस्थापित सामाजिक व्यवस्थेत सुधारणा घडवून आणण्यासाठी साहित्य हे अस्त्र वापरले आणि त्यांच्या साहित्यिक अस्त्रांमुळे मराठी भाषा समृद्ध होत गेली.

बाळशास्त्री जांभेकर ऊर्फ दर्पणकार (१८१२-१८४६) :

दर्पणकार या नावाने ओळखले जाणारे बाळशास्त्री जांभेकर हे मराठी साहित्यातील एक मानाचे साहित्यिक आहेत. मुळात तो काळ ब्रिटिशांच्या इंग्रजी राजवटीचा होता. त्यात राज्यकारभाराची भाषा इंग्रजी, वृत्तपत्रांची भाषा इंग्रजी शासनाचे नियम, अध्यादेश, कायदे हे सर्व इंग्रजीमध्ये होते आणि जनता

मराठी यामुळे शासन आणि जनतेमध्ये कधी एकीच निर्माण झाली नाही. अशा वेळेस इंग्रजी भाषेला सोडून जांभेकरांनी ६ जानेवारी १८३२ रोजी मराठीतील प्रथम वृत्तपत्र 'दर्पण' सुरू केले आणि तेथून मराठीने वृत्तपत्रकारितेत प्रवेश करून एक वेगळेच वळण घेतले. त्या वृत्तपत्रातील मराठी भाषा असल्याने सर्वसामान्यांना ती भाषा आपली प्रेमळ, आपुलकीची वाटू लागली. या वृत्तपत्रात त्यांनी सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक, आर्थिक आणि भारतीय जातिव्यवस्थेत ब्रिटिशांचा झालेला फायदा, इंग्रजांचे राज्य भारतावर आले. महिला प्रश्न, अस्पृश्यता अशा सामाजिकदृष्ट्या महत्त्वाच्या प्रश्नाचे लेख लिहून या प्रश्नांना वाचा फोडण्याचे काम या मराठीतील पहिल्या वृत्तपत्राने केले. त्याचबरोबर त्याने स्वदेशी शिक्षण समाजजागृती, लोककल्याण आणि ज्ञानप्रसार याचा प्रसार केला. या वृत्तपत्राच्या माध्यमातून मराठीच्या समृद्ध अशा वैभवशाली परंपरेचा इतिहास त्यांनी यात स्पष्ट केला आहे. त्याच बरोबर मराठी साहित्यातील अनेक गौरवशाली व महत्त्वपूर्ण व अभ्यासपूर्वक ग्रंथ लिहून त्यांनी मराठी साहित्याच्या ग्रंथसंपदेमध्ये भर टाकली आहे. त्यांचे प्रमुख ग्रंथ खालीलप्रमाणे आहेत.

शून्यलब्धी, शुन्याचा शोध, हिंदुस्तानचा इतिहास, इंग्लंडचा इतिहास, हिंदुस्थानचा प्राचीन इतिहास, संधेचे भाषांतर, हिंदुस्थानातील इंग्रजी राज्यांचा इतिहास, पुनर्विवाह प्रकरण, ज्ञानेश्वरी मानस शक्तीविषयक लेख, नितिकथा, सारसंग्रह, भूगोलविद्या व ज्योतिषशास्त्र हे मराठीतील उत्कृष्ट लेखन करून मराठी साहित्याला खऱ्या अर्थाने यांनीच समृद्ध करण्याचा पाया घातला.

जोतिबा गोविंद फुले ऊर्फ महात्मा फुले १८२७-१८९० :

“जोतिबांचे नाव ज्योती आणि जोती म्हणजे ज्योत की ज्या ज्योतीने समता, मानवता, विवेकवाद यावर प्रकाश टाकून राष्ट्रास खरा व सत्याचा मार्ग दाखवला.”

-धनंजय किर

विद्येविना मती गेली, मती विना निती गेली
निति विना गती गेली, गति विना वित्त गेले
वित्त विना शुद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

या अगदी सोप्या आणि सरळ भाषेत महाराष्ट्रातील बहुजनांना शिक्षणाची थोरवी सांगणारा महात्मा म्हणजे जोतिराव फुले होय. आजपर्यंत सर्वांना फुले हे फक्त समाजसुधारक होय हेच माहित होते पण त्यांच्या जीवनाचे खरा अभ्यास केला तर महात्मा फुले हे एक उत्कृष्ट साहित्यिक सुद्धा होते असे म्हटल्यास वावगे वाटणार नाही. कारण कोणतीही चळवळ पुढे न्यायची असेल तर त्यास वृत्तपत्राचे आवश्यकता असते आपल्या चळवळीचा प्रसार करण्यासाठी पुस्तके पाहिजे आणि हे जर नसेल तर ती चळवळ दिशाहीन होते असे म्हटले जाते पण महात्मा फुलेंनी हे ओळखून समाजाला साहित्यातून ज्ञानप्रसार करण्यासाठी 'दिनबंध' वृत्तपत्रातून आपले मत मांडले. स्वतः इंग्रजी व संस्कृत ज्ञानसंपन्न असलेले फुले यांनी आपली अनेक ग्रंथ मराठीत लिहिले व ज्ञानाने अमर होण्याचे अमृत बहुजनांच्या मुलांना पाजू लागले. संस्कृत ही परंपरागत मूठभर लोकांची भाषा आणि सर्व ग्रंथ संस्कृतमध्ये असल्याने अनेकांना त्या ग्रंथातील असमजत नव्हता. म्हणून महात्मा फुलेंनी त्यांचे पहिले नाट्य 'तृतीय रत्न' लिहून ब्राह्मणांनी/पुरोहितांनी येथील बहुजनांना कसे हजारो वर्षे फसवले याचे विवेचन केले आहे.

त्याच बरोबर मराठी साहित्य हे महात्मा फुलेंच्या ग्रंथसंपदेला विसरून कधीच पूर्ण होऊ शकत नाही. कारण त्यांच्या पुस्तकांची भाषा अत्यंत सोपी व अत्यंत दिमाखदार होती त्यांच्या ग्रंथसंपदेतील प्रमुख ग्रंथ पुढीलप्रमाणे सांगता येतील ब्राह्मणांचे कसब, शिवाजी महाराजांचा पोवाडा, गुलामगिरी अस्पृश्यांची कैफियत, शेतकऱ्यांचा आसूड, इशारा, सत्सार व २ सार्वजनिक सत्यधर्म, दुष्काळविषयक विनंतीपत्रक मामापरमानंदास पत्र इ. अस्सल मराठी भाषेतील ग्रंथ लिहून मराठीला आधुनिक काळात साहित्याच्या दृष्टीने पूर्णतः आणणारा साहित्यिक म्हणजे महात्मा फुले, कारण ज्याच्या साहित्याचा अभ्यास आजच्या काळातही विद्यार्थी संशोधक व प्राध्यापकांना मोलाचे मार्गदर्शन करत आहे आणि त्यांच्या साहित्यावर आज हजारो शोधनिबंध निर्मिती केली जाते. म्हणून मराठी साहित्याच्या समृद्धीच्या योगदानात महात्मा फुलेंचा वाटा सिंहाचा आहे.

गणेश आगरकर ऊर्फ सुधारक :

त्यांनी फक्त आपल्या वैचारिक मतभेदामुळे अन्यांशी काडीमोड घेतली ते बुद्धिप्रामाण्यवादी गोपाळ आगरकर हे एक खरे मराठी साहित्यप्रेमी होय. केसरी या साप्ताहिकाच्या माध्यमातून समाज प्रबोधन करणारे व नंतर स्वतःचे 'सुधारक' वृत्तपत्र चालवणारे. आगरकरांनी लहानपणापासून मराठी भाषा विकसित व्हावी, तिचे गोडवे सातासमुद्रापार गावे त्यांची इच्छा होती.

भारतीय जातीय व्यवस्थेची उतरण, एका वर्गाचा दुसऱ्यावर्गाशी असलेला तिरस्कार याबद्दल त्यांच्या मनात चिड होती. समाजात समता स्थापन करण्यासाठी त्यांनी साहित्य माध्यमातून काम पूर्ण करू शकतो म्हणून साहित्यातून प्रबोधनास प्रोत्साहन दिले. त्याचे सुधारक मधील लेख म्हणजे मराठी साहित्यातील योगदानच होय ते म्हणत,

“साहित्य व भाषेत कालानुक्रमे बदल झालाच पाहिजे. त्यात तो बदल मराठी भाषा समर्थपणे पेलत आहे.” अशी त्यांच्या मनात त्यांनी एकोणीसाव्या शतकात व्यक्त केली होती ती आजही जशीच्या तशी सव्वाशे वर्षांनंतरही मराठी साहित्यात व समाजात उपयोगी पडत आहे.

त्यांनी १८८३ साली शेक्सपिअरचे हॅम्लेटचे केलेले अनुवाद हे त्यांच्या विद्वत्तेचाच एक भाग होते. यावरून असे दिसून येते की जे जे उपयोगी आहे ते मराठीत असावे अशी त्यांची भावना पहिल्यापासून मराठीसाठी राहिलेली आहे.

आगरकरांनी 'सुधारक' मधून लिहिलेले बुद्धिप्रामाण्यवादी लेख आणि त्यात त्यांनी मांडलेले समाजातील वास्तवाचे चित्र त्याकाळी त्यांच्या लेखामुळे निर्माण झालेली सुधारणावादी चळवळ खूप महत्त्वाची आहे.

संपदा

१. वाक्यमिमांसा व वाक्याचे पृथःकरण
२. केसरीतील निवडक निबंध
३. सुधारक मधील निवडक लेख

त्यांचे लेखन हे मराठी साहित्याच्या समृद्धीसाठी साहित्याच्या विकासासाठी नेहमीच प्रेरणादायी ठरते. बाळशास्त्री जांभेकर,

महात्मा फुले व गोपाळ गणेश आगरकर या तीन साहित्यकारांनी व त्यांच्या साहित्याने मराठीला भरभरून दिले आहे. या तिन्ही साहित्यकारांच्या शिवाय मराठी साहित्य संपूर्ण होऊच शकत नाही. या सर्वांमुळे व लिखाणामुळे मराठी साहित्यास एक अभिजात दर्जा प्राप्त झाला व मराठी साहित्य हे एका विशिष्ट वळणावर नेऊन ठेवण्यास मदत करत आहे म्हणून या तिन्ही साहित्यकारांचे मराठी साहित्य समृद्धी व विकासात मोठे मोलाचे योगदान आहे. मराठी साहित्याच्या प्रमुख लेखकांमध्ये त्यांचे नाव 'सुवर्ण अक्षरामध्ये' कोरलेले आहे.

कर्जमाफी

कर्जमाफी म्हणजे असतं तरी काय ?

शेतकरी बांधवांचे सरकार करतंय हाल

कर्जमाफीसाठी शेतकरी कार्यालयात लावतायेत रांगा,
शेतकरी म्हणून जन्माला आलो हा गुन्हा आहे का सांगा ?

सरकार फक्त जाहीर करतंय कर्जमाफी,
पण शेतकऱ्याला मिळतेय का ती ?

कर्जमाफीची वाट बघून शेतकरी झालाय अर्धमेला,
खुंटलेत उपाय म्हणून आत्महत्येला प्रवृत्त झाला.

शेवटी त्याच्यापुढे एकच पर्याय असतो आत्महत्येला
कर्जमाफीमुळे शेतकऱ्याचा जातोय बळी
सरकारने मदत करावी प्रत्येक वेळी

एरिक वायलेट

प्रथम वर्ष वाणिज्य

स्त्रीभ्रूणहत्या : मूक नाट्य

कोमल जावीर
प्रथम वर्ष कला

ह्या नाटकात एकूण ७ पात्रे असतील त्यांची मांडणी पुढीलप्रमाणे :

- * ५ सामान्य पात्रे असतील ती साक्षीदार
- * १ स्त्री जिचे शोषण होणार आहे
- * १ जी व्यक्ती त्या स्त्रीचे शोषण करणार आहे

* मैत्रीण आनंदाचा हक्क	* बायको जन्माला येण्याचा हक्क	* आई लढण्याचा हक्क
* सून शोषण रोखण्याचा हक्क	* आजी जगण्याचा हक्क	* मुलगी आई, बायको, मैत्रीण, आजी, सून होण्यासाठी मुलगी हवी

नाटक सुरू होण्याआधी हे दाखवलं जाईल सर्वांच्या हातात एक फलक देऊ केले जाणार आहे. त्यामध्ये मुले, मुली, दोन्हींचा सहभाग असेल.

आपण जेव्हा आनंदाने फिरतो तेव्हा हे जग त्या स्त्रीला जगू देत नाही. तिचा अनेक प्रकारे छळ केला जातो. हुंडाबळी, जन्माला न येऊ देणे किंवा स्त्रीभ्रूणहत्या.....

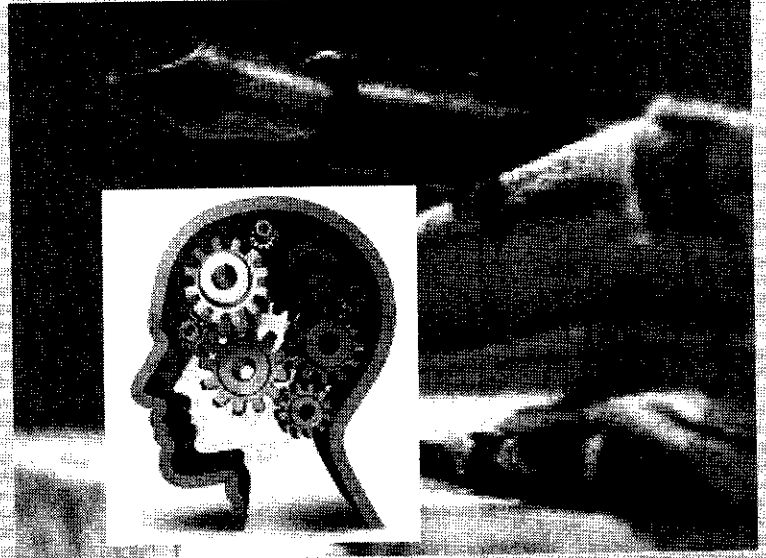
नाटकाची सुरुवात अशी होते, ती मुलगी आनंदाने हसत, खेळत, बागडते अशा ह्या प्रसंगात त्या मुलीचा रस्ता एक व्यक्ती रोखतो त्याचा चेहरा झाकलेला असतो, आणि फक्त डोळे तेवढे दिसेल येवढा भाग उघडा असतो.

ती मुलगी आपला बचाव करण्यासाठी पळत असते, पण बाकी सर्व लोक तिचा छळ करतात. आणि अशा प्रकारे तिचे रस्ते बंद होतात आणि त्या मुलीला ते सर्वजण घेरा घालतात. एक व्यक्ती येतो तिचा नको त्याप्रकारे छळ केला जातो. काही क्षण जातात आणि ती व्यक्ती बाहेर येते. तसेच सर्वजण मागे जातात. ती स्त्री त्या ठिकाणी असते आणि तिला नको असलेला छळ झालेला असतो.

अशाप्रकारे आपल्या जगात स्त्रियांचा छळ केला जातो. आपण म्हणत आहोत काळ बदलत आहे. पण, ह्या बदललेल्या काळात व्यक्ती, त्याचे विचार बदलले आहे का ? त्याचा बघण्याचा दृष्टिकोन बदलला आहे का ? आपण कोणत्या जगात वावरत आहोत ? ह्या जगात आपली आई, बहीण, मुलगी, स्त्री जगू शकते का ?

वरील कोणत्याच कारणांचा विचार करू नका फक्त ती आपली कोण ? का ? कशासाठी ? ह्याचा विचार करा.

बदलती शिक्षण पध्दती

प्रतिक्षा कांबळे
पूर्वतयारी शिक्षणक्रम

विद्यापीठाच्या रोजच्या कारभारातल्या छोट्या-मोठ्या गोष्टींच्या जंजाळात आपण सगळे इतके अडकून पडलेले आहोतो, की जरा शांतपणे बसून आपल्या शिक्षणपध्दतीचा आढावा घ्यायला किंवा शिक्षणपध्दतीचा विचार करायला आपल्याला क्वचितच वेळ मिळत असेल. दहा-पंधरा वर्षांनंतरचे उच्च शिक्षणाचे भारतातले चित्र कसे असेल, विद्यापीठांसाठी त्यात नेमकी कोणती भूमिका असेल, उच्च शिक्षणाची गुणवत्ता वाढवण्यासाठी विद्यापीठांना कोणती पावले घ्यायची लागतील. ज्ञानदानाच्या सध्याच्या पध्दती काय आहेत आणि त्यात काही बदल करावे लागतील का ? आणि भविष्यातील आव्हाने पेलण्याकरिता आवश्यक असलेल्या तयारी आणि कशा निर्माण करणार आहोत ? हे आजचे प्रश्न आहेत. आज मला बोलायचे आहे ते उच्च शिक्षणाच्या भविष्याबद्दल.

माझ्या एका मैत्रिणीकडे “द लीडर्स मेक द फ्युचर - द न्यू लीडरशिप स्कील्स फॉर ऍन अनसर्टन वर्ल्ड” हे पुस्तक आहे. बॉब जोहान्सन या प्रसिध्द भविष्यवेत्त्याचे हे पुस्तक आहे. जोहान्सन यांनी शिक्षणक्षेत्राविषयी पुढच्या दशकासाठी काही भाकिते केली आहेत. ती पाहता, केवळ भारतातच नव्हे, तर

जगभरात शिक्षणाचे भवितव्य काय असेल असा विचार माझ्या मनात आला. जोहान्सन यांचे हे पुस्तक खरोखरच वाचण्यासारखे आहे. आपल्याला मिळाले तर जरूर वाचा. त्या पुस्तकाच्या अनुषंगाने मग माझे विचार माझ्या मानव संसाधन विकास मंत्रालयाच्या कामकाजापर्यंत पोचले.

दोन पिढ्यांमधील अंतराची-जनरेशन गॅपची कल्पना आक्रसते आहे, हा जोहान्सन यांच्या प्रतिपादनातला सगळ्यात महत्वाचा मुद्दा आहे. वीस ते पंचवीस वर्षांनी पिढी बदलते असे आपण साधारणतः मानतो, पण आता जगभरातली दोन पिढ्यांमधील अंतराची कल्पना सहा वर्षांवर आली आहे. म्हणजे आज नऊ वर्षे वय असणाऱ्या मुलाचे व्यक्तिमत्त्व १५ व्या वर्षीच बदललेले असेल. कारण त्याला मिळणारे शिक्षण हे गुणात्मकरित्या खूपच दर्जेदार असेल. हाच फरक आज १३ वर्षांचा असलेला मुलगा जेव्हा १९ वर्षांचा होईल तेव्हाही जाणवेल आणि भविष्यातल्या शिक्षणाचा वेध घेताना आता आपल्याला हे आक्रसणारे अंतर भरून काढावे लागणार आहे.

मग या भविष्यातल्या मुलांच्या शैक्षणिक गरजा पूर्ण करण्यासाठी आपण आशय आणि तंत्रज्ञानासह तयार आहोत. कारण माहितीचा महामार्ग तुमच्याकडे तयार आहे; पण

आशयाची कमतरता असेल तर डिजिटल जगाच्या गरजा आपल्याला पूर्ण करता येणार नाहीत. आज याचा विचार कोण करते आहे. आजची तेरा वर्षांची मुले उद्या विद्यापीठांमध्ये दाखल होणार आहेत. तेव्हा त्यांच्या तुमच्याकडून असलेल्या अपेक्षा आजच्या विद्यापीठीय पध्दतीपेक्षा कितीतरी वेगळ्या असणार आहेत. माझ्या मैत्रिणीची मुलगी ऑक्टोबरमध्ये ती तीन वर्षांची होईल ती आतापासूनच आयपॅड हाताळते. अजून तिला कोणत्याच भाषेची तोंडओळखही नाही; पण आयपॅड बडबडगाणी ऐकण्यासाठी कोणती बटणे दाबायची, हे तिला माहिती आहे. मला प्रश्न आहे तो ती नऊ वर्षांची होईल तेव्हा तिच्या शैक्षणिक गरजा काय असतील ? याच तंत्रज्ञानाने काही

प्रश्नही निर्माण केले आहेत; पण तो वेगळा विषय आपल्या विद्यापीठ व्यवस्थेमध्ये नव्या पिढीच्या आकांक्षा काहीच विचार होताना दिसत नाही. आपण अजूनही बढत्या आणि शिक्षणाभोवती फिरणाऱ्या राजकारण अडकून पडलो आहोत. ज्ञान आता हातातल्या छोट्याशा बंद झाले आहे. पुढची पिढी शिकणार आहे आणि कत तिला तुमची गरज भासणार नाही. तुम्हाला आवडो न अ पुढची पिढी तुम्हाला अडचणीत आणणारे प्रश्न विचारणारे आणि म्हणून आपल्याला बदलावे लागणार आहे. उशीर तर आपल्या पुढच्या पिढीच्या भवितव्यावर गंभीर परिणाम शकतात.

आई....

ज्या शक्तीमुळे दर्शन लाभते विश्वाचे
तिच्या विना या जगात नाही कोणी कोणाचे
उपकार आहेत सर्वांवर अनंत त्या "आईचे"
नका विसरू महात्म्य थोर त्या "आईचे"

सागरासम हृदय मातेचे विशाल, प्रेमाचे
मुलांसाठी सहन करी क्षण-क्षण 'दुःखाचे'
सर्व प्रथम नाते जोडले या माय लेकांचे
तदनंतर नाते जोडले वडील बहिण भावांचे.

किती घेतले कष्ट आठव बालपणाचे
मातेपेक्षा जास्त नाही ऋण त्या देवाचे.
मातेसारखे दैवत जगात फक्त 'आईचे'
मागे राहती उज्वल दिप तिच्या वंशाचे.

अगोदर भरवी जेवण आपल्या मुलांचे
जेवणे घेते नंतर स्वतःचे.
मातेचा असता आशिर्वाद उणे कशाचे ?
माता असेपर्यंत क्षण तुम्हा आम्हा "भाग्याचे"

जगामध्ये मंदीर आहे एक न्यायाचे
जेथे सर्व होतात गुन्हे माफ मुलांचे.
झिजविण्या आता देह खेळ दैवांचे
माता पित्याच्या सेवेने सार्थक होते जन्मांचे.

राहुल जगधने, प्रथम वर्ष वाणिज्य

दुष्काळ

नाही पाणी नाही चारा
झाला सुरू दुष्काळाचा मारा.
माणूस झाला दयनीय सारा
नाही गुरांना खायला चारा.
नाही प्यायला माणसांना पाणी
तर नाही शेतीला पुरक पाणी.
नोकरदारांना आहे सदैव सुकाळ
गरीबांच्या नशिबी मात्र आहे दुष्काळ.
इकडे-तिकडे दिसणारा चारा
हवेत सुद्धा राहिला नाही वारा.
ओढे, नाले सर्वच आटले
पाण्यावाचून आभाळ गोठले.
किती दिवस आभाळाकडे पाहायचे
कृत्रिम पावसासाठी सरकारकडे जायचे.
आपण सर्व प्रार्थना करूया
धरणीमातेला आपण विनवूया.
मगच मिळेल आपल्याला सुकाळ
तेव्हाच हटेल आपला दुष्काळ.

शुभांगी कांबळे
प्रथम वर्ष वाणिज्य

समाजसुधारकांचे शैक्षणिक कार्य

ज्योती महेश मंडोठिया
पूर्वतयारी शिक्षणक्रम

राजर्षी शाहू महाराजांचे शैक्षणिक कार्य :

शिक्षण व अभ्यासक्रमातून प्रकट होणारा फुले, शाहू, आंबेडकर विचार आपल्या शिक्षणातून आणि तसेच अभ्यासक्रमातून महात्मा फुले, राजर्षी शाहू महाराज व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार प्रचारित व प्रसारित होत असतात. या थोर महापुरुषांचे सामाजिक, राजकीय आणि सांस्कृतिक स्वरूपातील विचार आपल्याला प्रेरित व प्रोत्साहित करीत असतात, त्याचे विचार २१ व्या शतकात आपल्या विद्यार्थी वर्गाला नव्याने देणे आवश्यक आहे.

शिक्षण हा जीवनाचा आधार आहे. शिक्षणापासून आपण आपणास वेगळे करू शकत नाही. प्रत्येक व्यक्ती हा शिक्षण देणारा एक महत्वपूर्ण ग्रंथ आहे. केवळ त्याच्याकडून आपण काय घ्यावे हे आपणास कळायला पाहिजे. शिक्षण ही जीवन जगण्याची गुरुकिल्ली आहे. जीवन म्हणजे काय ? जीवन का जगावे ? जीवन कसे जगावे ? जीवनाची सार्थकता कशामध्ये आहे ? जीवन पूर्ण कसे करावे ? आपण जीवनातून काय घ्यावे व इतरांना काय द्यावे ? या सर्व प्रश्नांची उत्तरे म्हणजे शिक्षण होय. म्हणूनच 'शिक्षणानेच सर्व काही होत आहे, त्याकरिता आधी शिक्षण घेतलेच पाहिजे.'

जीवन शिक्षण ही काळाची गरज बनली आहे आणि आपल्या सर्व थोर शिक्षणतज्ज्ञांनी, विचारवंतांनी, समाजसुधारकांनी जीवन शिक्षणाची धुरा सांभाळली आहे आणि सर्वांना जगण्याची एक दशा आणि दिशा देण्याची महत्वपूर्ण कामगिरी बजावली आहे. २१ व्या शतकामध्ये शिक्षण घेणारा समुदाय मोठ्या प्रमाणात वाढला आहे. पण त्यातून जीवनविषयक शिक्षण मिळत आहे काय ? हा प्रश्न अनुत्तरीतच आहे. तेव्हा आपल्या शिक्षणतज्ज्ञांचे आजच्या शिक्षणातून व अभ्यासक्रमातून प्रकट होणारे विचार निश्चित येणाऱ्या भविष्यकालीन समस्यांचे निराकरण व उत्तम जीवन जगण्यासाठी दिशादर्शक ठरतील. यामध्ये प्रामुख्याने महात्मा फुले, राजर्षी शाहू आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे विचार मार्गदर्शनपर आहेत. शिक्षण आणि अभ्यासक्रमामध्ये जे विचार आहेत. ते याच थोरांचे आहेत.

शाहूमहाराजांचे शैक्षणिक कार्य :

राजर्षी शाहू महाराजांनी जे शैक्षणिक क्षेत्रात कार्य केले त्या हिताच्या दृष्टीने अलौकिक कार्य केले आहे त्यामध्ये प्रामुख्याने -

१) विद्यार्थ्यांना मोफत आणि सक्तीचे शिक्षण उपलब्ध करून दिले.

- २) शिष्यवृत्तीची सवलत देण्यावर भर देण्यात आला.
- ३) विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहाची व्यवस्था करण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना विविध सोयी सवलती देणे.

आपल्या शिक्षणातून आणि तसेच अभ्यासक्रमातून म.फुले, राजर्षी शाहू महाराज व डॉ.बाबासाहेब यांचे विचार प्रचारित व प्रसारित होत असतात. या थोर महापुरुषांचे

सामाजिक, राजकीय आणि सांस्कृतिक स्वरूपातील विचार आपल्याला प्रेरित व प्रोत्साहित करित असतात. त्यांचे विचार २१ व्या शतकात आपल्या विद्यार्थी वर्गाला नव्याने देणे आवश्यक आहे कारण आपली पिढी भरकटत चालली तेव्हा त्यांना या महामानवाचे आदर्श डोळ्यासमोर ठेवता येईल.

लोकमानस... लोकसंस्कृतीतील ओव्या :

- १) अंगड, टोपडं करा कुंचीचा घोंगता, बाळाला झाली दृष्ट जोता मामाचा ऐंगता.
- २) अंगड टोपडं कमरी करगुटा कवा केला, मामा कुबेर भाचा लेला.
- ३) लाडाची तुझी लेक चुलत्याला म्हणे तात्या, पायी पैजन उभी जोत्या.
- ४) लाडाचा तुझा लेक चुलत्या संगट चावडीला, सडा मागतो वावडीला.
- ५) लाडाची तुझी लेक, तिला लाडाचं कामं सांगा, देवपुजेला पाणी मागा.
- ६) मावळ भाच्याची कुस्ती लागली माळाला, साभाळ बहिणीच्या बाळाला.
- ७) लिंबुळी डोरलं, गळा दिसतो पाणमळा, कतं नेहव्वीतो तोंडवळा.
- ८) लिंबुळी डोरलं गळा दिसतो बागशाही, कंत तोंडाकडे पाही.
- ९) भावाची भावबिज करून बघावी, माऊली बाईला नथ थोरन मागावी.
- १०) भरल्या बाजारात उभी दोराला धरूनी, माऊली बाईला चोळी दावीते दुरूनी.
- ११) लेकीच्या बापाची ह्याची दगडाची छाती, कापीलं काळीज दिलं परक्याच्या हाती.
- १२) बापाने दिली लेक जातीच्या गोसाव्याला, तिच्या नशिवाने तिला पालखी बसाया.
- १३) लेकीचा जलम आहे गाजराचा वाफा, तुम्ही मेडे आईबापा जन्म देऊनी काय नफा ?
- १४) लेक नांदाया चालली गाडी करते गडागडा, दुबळ्या भावासाठी बहीण रडती धडाधडा.
- १५) लेक मातीचा जलम कुणी घातीला येड्यानी, परक्याच्या घरी बैल राबतो भाड्यानी.
- १६) जातीसाठी माती खाऊ नाई खाणं आलं, बाबा माझ्या बयासाठी मला लवंत घेणं आलं.
- १७) जातीसाठी माती खाऊ नाई लवणाची, लेक आशील शवणाची.
- १८) जाईन सभातून वाजू दोणा मी जोडवं, बाबा माझ्या बयाला कोण लावीन आडवं.
- १९) जाईन सभातून वर करीना पापणी, बाबा माझ्या बयाची जन्म दिलेल्या राजाची माझ्या वाघाची दापणी.
- २०) जन्म घातीला पित्यानी निगा केली मातानी, वाटा उचलीला पर नारीच्या पुतानी .
- २१) विठ्ठल देव म्हणे ऊठ रूक्मिणी उजडलं, गरूड खांबावरी तेज सूर्याच पडलं.
- २२) विठ्ठल देव म्हणी जणी माझी वनवासी, दळणाची पाटी झोपी गेली जाल्यापाशी.
- २३) जना बसली न्हायाला पाणी जळतं पोळतं, देव माझ्या विठ्ठलाच्या आल्या लगडी पळतं.
- २४) पंढरपुरात जगुजागी हायत नळं, देव माझ्या विठ्ठलाच्या राजदरबारी पाणी खेळं.
- २५) सोळा, सतरा नारी तुझ्या रावळी धिंगाणा, रूक्मिणी वाचुनी ईडा देवाचा रंगाना.

साक्षी साळवे
प्रथम वर्ष कला

आजच्या स्त्रियांपुढील आव्हाने

प्रतिभा संजय कांबळे
पूर्वतयारी शिक्षणक्रम

२१ व्या शतकातील स्त्रियांसमोरील आव्हाने :

आता बघुयात शिक्षणाकडे, प्राथमिक शिक्षणाचा हक्क नूलभूत आहे. पण निम्नस्तरातील, मुलींना आईला घरकामात मदत, भावंड सांभाळण्याची जबाबदारी यामुळे त्यापासून वंचित रहावे लागते. मध्यमवर्गीयात पण या बाबतीत तिला दुय्यम स्थानच ! हे माहित असूनही, ती झगडतेय. स्वतःला शिक्षित करून घेण्यासाठी सिध्द करण्यासाठी. आपल्या परीनं उपलब्ध शासनमान्य सोयी सवलतींची माहिती घेण्याचा प्रयास करतेय. या आव्हानाला पेलण्यासाठी तिला संबंधितांनी मदत केली पाहिजे. म्हणजे पालक, शिक्षक, ग्रामसेवक, प्रसारमाध्यम, सामाजिक संस्था, कार्यकर्ते इत्यादीने स्त्रियांसाठी ३०% राखीव जागा ज्या आहेत त्याचा पुरेपूर फायदा घेण्यासाठी स्वतःला समर्थ केले पाहिजे हे आव्हान १००% आरक्षणासाठी, सर्वकष प्रयत्नांचं आव्हान हेही आहेच.

आज कायद्यात तिच्यासाठी अनेकानेक चांगल्या तरतुदी असलेल्या कागदावरती तरी आपणास दिसतात. पण त्याची समग्र माहिती, त्याचा उपयोग करून घेण्यासाठीची स्वतःची मानसिकता तिला तयार करावयाची आहे. याबाबत तिचा आत्मविश्वास जगवायचं काम सामाजिक संस्था, कार्यकर्ते,

कायदेतज्ज्ञांनी स्वतःला झोकून देऊन केले पाहिजे. अन्यायग्रस्त महिलेच्या पाठीशी केवळ तिच्या पालकांनीच नव्हे तर सर्व सखींनी, समाजाने उभं राहावे असं तिला वाटत असेल ते संस्कार रुजवण्याचं कामही तिलाच करावं लागणार आहे. न कंटाळता, अतीव धीरानं, कारण हे बदल पटकन होणार नाहीत. हा अन्याय शारीरिक, आर्थिक, मानसिक, सामाजिक, कौटुंबिक, भावनिक सुध्दा यातला दिसणारा. प्रत्यक्षात किती खोल याचा अंदाज करणे कठिणच. हे आव्हान हिमनगासारखे १/३ भाग यातला दिसणारा. प्रत्यक्षात किती खोल याचा अंदाज करणे कठिणच.

स्वसंरक्षणासाठी तिला शारीरिकदृष्ट्या स्वतःला फिट ठेवलंच पाहिजे. त्यासाठी ज्युदो, कराटे, काठी शिक्षण या उपलब्ध सुविधांचा सुयोग्य, समयोचित वापर करणे आवश्यक आहे.

उदा. : त्रास देणाऱ्या गुंडाविषयी फोन वरून चटकन पालक दक्षता समिती व पोलीस ठाण्यास माहिती देणे. स्वतःच्या पोशाख, हावभाव, आचरणातून चुकीचा संदेश जाणार नाही याची काळजी घेणे. एकटीने प्रवास, वास्तव्य करताना आवश्यक ती काळजी घेणे. MMS चे बळी तर होत नाहीत ना ? याबाबत दक्ष राहणे, नोकरीच्या ठिकाणी स्वतःच्या हक्काविषयी,

अधिकारविषयी माहिती घेणे, जागरूक राहणे, स्वतःला अपडेट करणं आव्हानच ना ? सर्वात महत्वाचं म्हणजे आज तिचं अस्तित्व चहू अंगाने नाकारायचा जो सर्वतोपरी प्रयत्न चाललाय, तो नेटानं नेस्तनाबूत करायचा यामध्ये पुराणकालीन दाखले देणं.

उदाहरणार्थ :

संकटकाळी देवांनी सुध्दा मोहिनी रुप म्हणजे स्त्रीरुप घेऊन दुष्टांचा नाश केला. देवाला माउली म्हणून हाक, जन्मदात्रीचं महत्त्व. सगळ्यात आधी त्या स्त्रियाच येत जिने सर्व स्त्रियांचा विचार केला, जिने त्यांच्या जीवनासाठी अंगावर शोण, माती, दगड हे सर्व लोक टाकत होते तिने ते सहन केलं तीच सर्व स्त्रियांची खरी आई ठरली, तिनं स्त्रियांचं नाव रोशन केलं. आज जी प्रत्येक महिला शिकली किंवा शिकतीये जी मोठ्या मोठ्या पदावर आहे हे फक्त आणि फक्त तिच्यामुळे. तिचं नाव सावित्रीबाई फुले, जिने स्त्रियांसाठी पहिली शाळा सुरु केली. स्त्रियांसाठी लढली म्हणूनच आज जगात इंदिरा गांधी, कल्पना चावला, किरण बेदी, सिंधुताई सपकाळ आदी कन्या घराण्याच्या कन्या म्हणून प्रकाशित. त्यासाठी दिव्यांची म्हणजेच कुलदीपकची गरज नाही. यात डॉक्टरांची भूमिका सर्वात महत्वाची. जनमत जागरणही आवश्यकच.

आज करियर घडविण्यासाठी ती धडपडतेय. निरनिराळ्या क्षेत्रातल्या संधी, दोन्ही हात पसरून तिला बोलावताहेत. वर उल्लेखीत कन्यकामुळे तिलाही वाटतंय I can do it नव्हे I must do it. पण पुन्हा पुरुषप्रधान समाज, संस्कार, कुटुंब संस्थेतील तिचा सहभाग, दुय्यम स्थान. ह्याशिवाय आपणही काही क्षणांसाठी लहान मूल व्हावं. इतरांनी यांत पालक, भावंड, मित्रमैत्रीण, सहचरांनी आपले लाड पुरवावे. ही नैसर्गिक ऊर्मी, मुळातच भावनाशील पिंड, मातृत्वाची ओढ, मानसिक, शारीरिक आधाराची ओढ, करियरसाठी या सान्यांवर पाणी

सोडायचं ? कासावीस होतेय ती. घालमेल होतेय तिच्या जीवाची, कसा साधायचा समतोल हेही आव्हानच ना ?

शिक्षणानं, आर्थिक स्वातंत्र्यानं तिला विचाराचं बळ दिलंय. संपूर्ण नाही पण काही निर्णय ती स्वतः ठामपणे घेण्याचा प्रयत्न करतीय. त्याबदलत्या सामाजिक परिस्थितीमुळे, सीमित कुटुंबामुळे आजही मुलींनी आईवडिलांचं घर सोडून सासरी राहणे समाजमान्य असल्याने, आपल्या आजारी आईबाबांची आर्थिक काळजी, वृध्दत्वात आधार - शाब्दिक, मानसिक, शारीरिक, सामाजिक हो ! अगदी आर्थिक सुध्दा; होण्याचं आव्हान तिच्यापुढं आहे. यात तिला संबंधितांची साथ मिळेलच याची खात्री आपण ठामपणे देऊ शकत नाही. कारण पुन्हा पुरुषप्रधान संस्कृती. आपण यात तिला सामाजिक, मानसिक आधार देऊन सक्षम करूयात.

केवळ आधुनिक, भौतिक सुखसुविधा, जीवनशैली, वस्त्रप्रावरणे यांचा अंगिकार नव्हे तर स्वत्व टिकवण्यासाठी आवश्यक विचारांना आपलंसं करण्याचं आव्हानही तिच्यासमोर ठाकलंय.

पर्यावरण रक्षण, प्रदूषण, जलसंरक्षण यासारखीही आव्हानं तिचा पाठलाग करताहेत. आपल्या व्यवस्थापनाच्या अंगभूत गुणानं हसवायचंय. यांनाही भारत महासत्ता बनू पाहतोय. पण त्यासाठी आवश्यक सशक्त, सक्षम, संस्कारित, सुशिक्षित युवापीढी घडण्याचं आव्हान तिला पेलायचंय.

या सर्व बाबींचा विचार केला तर तिला खरोखरच अष्टभुजा दुर्गेचे रुप घ्यायचे आहे. मला वाटतं हे सावित्रीबाईंच्या डोळ्यातलं स्वप्न वास्तवात उतरताना हळुवारपणे पूर्णत्वास येताना जाणवत आहे. आपण, आपल्या परीनं खारीचा वाटा उचलूया.

जय हिंद ! जय महाराष्ट्र ! जय स्त्री शक्ती !

॥ विद्यार्थ्यांच्या बुद्धिमत्तेचा आविष्कार ॥

सामाजिक करताना, मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे

मनोगत व्यक्त करताना,
डॉ.एम.व्ही.रासवे

मनोगत व्यक्त करताना,
प्रा.मृदुला कर्णी

विद्यार्थ्यांच्या प्रकल्पांची पाहणी

विद्यार्थ्यांचे प्रकल्प सादरीकरण

आविष्कार : स्पर्धापूर्व मार्गदर्शन, डॉ.मृदुला कर्णी

आविष्कार स्पर्धेतील विद्यार्थ्यांचे सादरीकरण-पाहताना,
डॉ.एम.व्ही.रासवे, प्रा.मृदुला कर्णी, मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे

॥ लेखनगुणांचा आविष्कार ॥

कर्मवीर जयंती विशेषांकाचे विमोचन करताना, डॉ.शंकरराव मगर (मा.कुलगुरु) व मा.दत्ता गायकवाड

बी.सी.ए. विभागाच्या भित्तिपत्रकाचे विमोचन

मराठी विभागाच्या भित्तिपत्रकाचे विमोचन करताना मा.बबन पोतदार व मा.जयश्री चौधुले

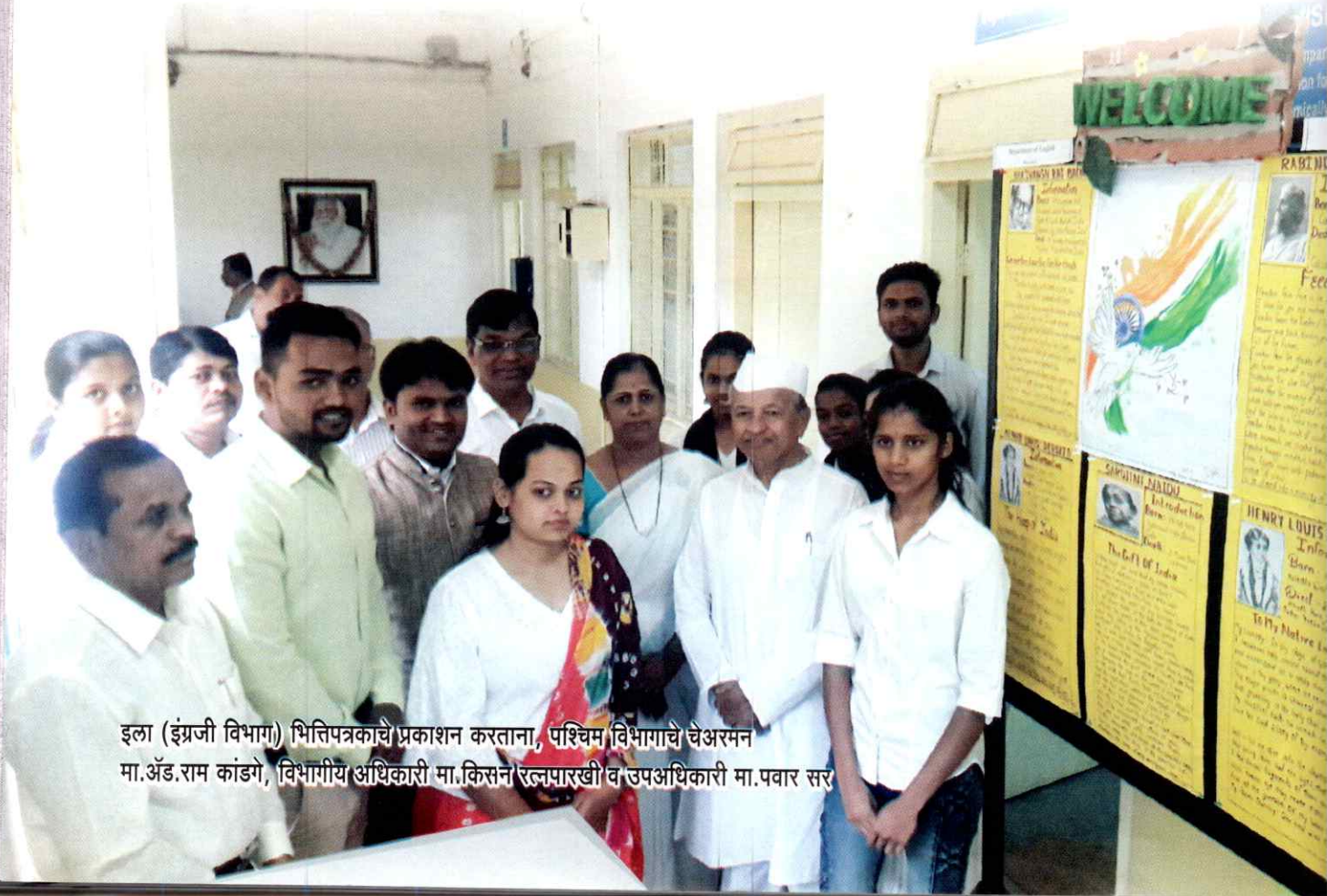
शिवाजी महाराज विशेषांकाचे विमोचन करताना, मा.निवृत्ती कलापुरे

इटवेव विशेषांकाचे विमोचन करताना, अॅड.राम कांडगे व मा.किसन रत्नपारखी

क्रीडा विशेषांकाचे विमोचन करताना, सहाय्यक पोलीस आयुक्त मा.भानुदास बर्गे साहेब

इला (इंग्रजी विभाग) भित्तिपत्रकाचे प्रकाशन करताना, पश्चिम विभागाचे चेअरमन मा.अॅड.राम कांडगे, विभागीय अधिकारी मा.किसन रत्नपारखी व उपअधिकारी मा.पवार सर

॥ प्रदर्शन, इनोव्हेशन ॥ : शॉर्ट टर्म कोर्सेसमधून प्रशिक्षित विद्यार्थ्यांचे सादरीकरण

इनोव्हेशन उपक्रम प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना,
उद्योजिका मा.सौ.सुनिता पाटसकर

इनोव्हेशन अंतर्गत स्टॉलची पाहणी करताना...

संशोधनप्रकल्पांची पाहणी करताना,
मा.अॅड.भगीरथ शिंदे

फॅशन शो

गेम झोन

गेम झोन

प्रदर्शनाचे उद्घाटन करताना, मा.अॅड.भगीरथ शिंदे
(व्हाईस चैअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा) व अॅड.राम कांडगे

॥ दिनविशेष ॥

क्रांतिदिन प्रसंगी बोलताना,
मा.निश्चय म्हात्रे

आंतरराष्ट्रीय साक्षरता दिन प्रसंगी बोलताना,
मा.डॉ.धनंजय लोखंडे (संचालक, आजीवन अध्ययन व विस्तार)

शिक्षक दिन प्रसंगी बोलताना,
मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे

वाचन प्रेरणा दिन प्रसंगी बोलताना,
मा.प्रा.सरोजिनी सरोदे मॅडम

मराठी भाषा गौरव दिनानिमित्त बोलताना,
कथाकार मा.बबन पोतदार

आंतरराष्ट्रीय योग दिन

स्वातंत्र्यदिन ध्वजारोहण करताना, मा.अॅड.राम कांडो
(अध्यक्ष, पश्चिम विभाग, स्वतः शिक्षण संस्था, सातारा)

॥ अभ्यास सहली ॥

एन.आय.ए. प्रशिक्षण केंद्रास भेट
(वाणिज्य)

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ :
मराठी विभागास भेट (मराठी)

महात्मा फुले स्मारकास भेट
(इतिहास)

विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ केंद्रास भेट (मराठी)

एन.डी.ए. प्रशिक्षण संस्थेस भेट (कनिष्ठ विभाग)

ए - १ औद्योगिक वसाहत :
अभ्यास सहल (वाणिज्य विभाग)

॥ अभ्यासपूरक उपक्रम ॥

विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओवर
'शिक्षणाचे माध्यम मातृभाषा' या विषयावरील परिसंवाद

लोकायत आयोजित परिसंवाद :
जातिप्रथेचे उच्चाटन, मा.सुभाष वारे

ऑनलाईन टिचींग

मला आवडलेले पुस्तक

मूट कोर्ट

तज्ज्ञांचे व्याख्यान गोविंद खंडेलवाल

विद्यार्थी संवाद : स्काईप

INDEX

PROSE SECTION

1) Babasaheb Ambedkar :
A Social Reformer	Mr. Rajashree Dhepe	F.Y.B.A.	53
2) Maharaja Sayajirao Gaikwad :
A Social Reformer	Ms. Supriya Kate	F.Y.B.Com.	55
3) Salient features of Indian Constitution	Mr. Vivek	T.Y.B.A.	57
4) Savitribai Phule :
A Social Reformer	Ms. Shweta Vijay Kamble	S.Y.B.Com.	59
5) Post-independence Social -
reformation Movement in
Maharashtra after Independence	Pratil Deshmukh	F.Y.B.A.	61
6) Sometimes... It Happens	Ms. Shweta Vijay Kamble	S.Y.B.Com.	63
7) TRUE JUSTICE	Ms. Shweta Vijay Kamble	S.Y.B.Com.	66

POETRY SECTION

1) Humanity	Rohit Pote	T.Y.B.A.	56
2) A smile	Manisha Kadam	F.Y.B.Com.	58
3) Life	Manisha Kadam	F.Y.B.Com.	58
4) Babasaheb Means	Tejas Pol	T.Y.B.A.	62

BABASAHEB AMBEDKAR : A SOCIAL REFORMER

Mr.Rajashree Dhepe
F.Y.B.A.

Bhimrao Ramji Ambedkar; known as Babasaheb Ambedkar is pioneer of modern India. He is the role model for every Indian. Despite all the social and economic drawbacks, Babasaheb Ambedkar is identified as the architect of Indian constitution.

Ambedkar's interest was mainly in social and political rights of marginalized classes. He was the mass leader of the post-independence period of India. He was the representative of marginalized class. He was the first Indian to pursue a doctorate in economics in abroad. He was confident that industrialisation and agricultural growth could enhance the Indian economy. So, he emphasized to invest the finance in agriculture as the primary industry of India. Today's many leading politicians give credit to Ambedkar's vision that helped the government to achieve **its food security goal**. Ambedkar advocated national economic and social development focusing education, public hygiene, community health, residential facilities as the basic amenities.

Ambedkar was trained as an economist. He was a professional economist and wrote three scholarly books on economics :

- Administration and Finance of the East India Company
- The Evolution of Provincial Finance in British India
- The Problem of the Rupee: Its Origin and Its Solution

He utilised his education for the welfare of marginalised class. His first organised attempt was his establishment of the central institution Bahishkrit Hitakarini Sabha intended to promote education and socio-economic improvement as well as the welfare of marginalised people. For the defence of Dalit rights, he started five periodicals – Mooknayak (The Leader of the Dumb, 1920), Bahishkrit Bharat (Ostracized India, 1924), Samta (Equality, 1928), Janata (The People, 1930), and Prabuddha Bharat (Enlightened India, 1956).

By 1927, Ambedkar had decided to launch active movements against marginalised people.

He began with public movements and opened public drinking water resources. He fought for the right of the downtrodden community to draw water from the main water tank of the Mahad. He also began an agitation for the right to enter Hindu temples. In late 1927, Ambedkar publicly condemned the classic Hindu text, the Manusmriti (Laws of Manu) that justified caste discrimination. To wipe out caste discrimination from society, he ceremonially burned copies of Manusmriti on 25 December 1927. Thus, annually 25 December is celebrated as Manusmriti Dahan Din (Manusmriti Burning Day) by Ambedkarites.

The text prepared by Ambedkar provided constitutional guarantees and protections for a wide range of civil liberties for individual citizens, including freedom of religion, the abolition of caste-discrimination and the outlawing of all forms of discrimination. Ambedkar advocated an extensive economic and social rights for women and won the Assembly's support for introducing a system of reservations of jobs in the civil services, schools and colleges for the members of scheduled-castes and scheduled tribes and other Backward Class, a system akin to affirmative action. The Constitution was adopted on 26 November 1949 by the Constituent Assembly.

Dr Babasaheb Ambedkar studied Buddhism all his life. He devoted his attention to Buddhism and travelled to Sri Lanka to attend a meeting of the World Fellowship of Buddhists. He was under the impact of Buddhism and wrote a book on Buddhism. In 1955, he founded the Bharatiya Bauddha Mahasabha, or the Buddhist Society of India. He completed his final work entitled "The Buddha and His Dhamma", in 1956 which was published posthumously. His conversion to Buddhism sparked a revival in interest in Buddhist philosophy in India and abroad.

Ambedkar's legacy as a socio-political reformer had a deep effect on modern India. In post-Independence India, his socio-political thought is respected across the political spectrum. His reputation as a scholar led to his appointment as free India's first Law Minister and Chairman of the Committee for Drafting the constitution. He passionately believed in individual freedom and criticised caste society. His accusations of Hinduism as being the foundation of the caste system made him controversial and unpopular among conventional Hindus.

Although, in his early life he was the victim of caste discrimination. He struggled for his rights to achieve the heights of success and ultimately became the voice of several victims of caste discrimination. He stood for the rights of marginalized communities including women also. For the enrichment of the women, he drafted the Hindu Code Bill consisting of women rights.

He was the modern Indian civilian who played an important role in the overall development and also well-being of the people. He also realised the importance of education and influenced the backward classes to get educated and protested against social evils. He was a jurist, politician, economist, humanitarian, writer, philosopher and above all a social reformer.

He was the first law minister of Independent India. He is a legendary personality in the Indian history and a true hero of our nation. In 1990, India's highest civilian award entitled Bharat Ratna was posthumously conferred upon Ambedkar. Ambedkar's legendary life imparts inspiration to those who keep zest of education in their mind. Although having adverse conditions in his life, he kept the spirit of learning. Thus, his whole life is always inspirational to everyone.

MAHARAJA SAYAJIRAO GAEKWAD : A SOCIAL REFORMER

Ms. Supriya Kate
F.Y.B.Com.

Sayajirao Gaekwad III (born Shrimant Gopalrao Gaekwad, 11 March 1863 – 6 February 1939) was the Maharaja of Baroda State from 1875 to 1939 and is notably remembered for reforming much of his state during his rule. He belonged to the royal Gaekwad dynasty which ruled parts of present-day Gujarat. He was born on 11 March 1863 at Kavhana in Malegaon Tahsil Dist. Nashik. Having ascended the throne at a time when openly opposing the British was not much of an option for the ruler of a small princely state, he turned to the betterment of his subjects. School, Colleges and Museums were opened water supply improved. Social reforms were carried out and universal education up to the primary level was provided for free. He can very well be called creator of modern Baroda.

But Maharaja Sayajirao Gaekwad went much beyond not following protocol at the British durbar. It was a time when a girl going

to school was something of a miracle. But Sayajirao Gaekwad had managed to open eight schools for girls and training college for teachers as early as 1881. Starting in 1893, he introduced free and compulsory primary education covered his whole state by 1906. He was the first Indian ruler to embark such an audacious mission—a target which independent India could not achieve until the Right to Free and Compulsory Education Act 2009 was in action. The ruler of Baroda also turned his attention to the caste prejudices in Baroda. In 1925, a banquet was organized at Laxmi Vilas Palace in Baroda where men of all castes ate together. The same year, he opened the gates of a temple at Amreli to the Dalits. The Maharaja opened hundreds of schools for marginalized people as well as encouraged their admission to regular schools.

Great strides were made in areas of inter-caste marriages and widow remarriages as

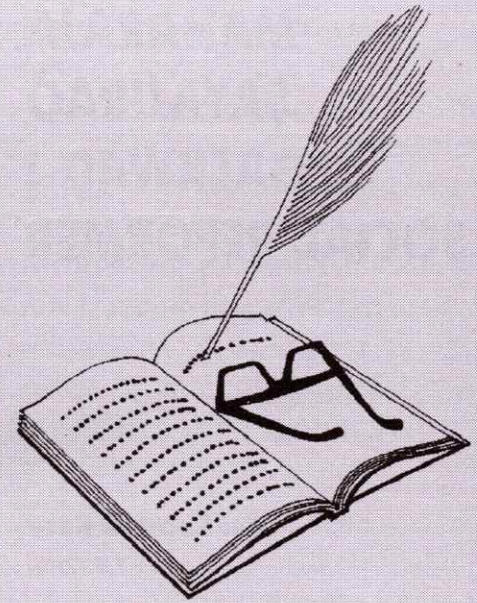

well through legislation, Acts, and laws. He also separated the powers of the judiciary and the executive, something taken as a given today, but was a path-breaking reform a century ago.

Railways, Water systems, and Commercial Banks also prospered. Under his supervision, the total length of railway lines went from 59 miles to 642 between the years 1875 and 1928. In 1908, he founded the Bank of Baroda, which continues to be a premier banking institution in the country. He was also a great patron of arts and culture.

The grand Baroda State Museum which still stands today as one of the finest pieces of architecture in Gujrat, was commissioned by him on lines of museums in Europe. Construction began in 1887 and the grand building was complete by 1894. Thus, working within the limitations and scope granted by British rule, Maharaja Sayajirao Gaekwad brought about far-reaching changes, reform and development in the city of Baroda and the entire princely state.

Sayajirao Gaekwad Maharaj was also a patron of Indian classical music. Ustad Moula Bux founded the Academy of Indian Music (Gayan Shala) under his patronage in 1886. This Academy later became the Music College and is now the Faculty of Performing Arts of the Maharaja Sayajirao University of Vadodara. Apart from Ustad Moula Bux, Sayajirao's court boasted great artistes like Ustad Inayat Khan and Ustad Faiyyaz Khan. In 1916, the first All India Music Conference was held in Baroda.

Humanity

I composed poem on Babasaheb,
People phoned me and enquired;
Whether am I from Buddhist community?

I composed poem on Shivaji Maharaj,
People phoned me and enquired;
Whether am I from Maratha Community?

I composed poem on Jyotiba Phule,
People phoned me and enquired;
Whether am I from Mali Community?

I composed poem on Ahilybai Holkar,
People phoned me and enquired;
Whether am I from Nomads Community?

I composed poem on Human-being,
I didn't receive phone call from anyone;

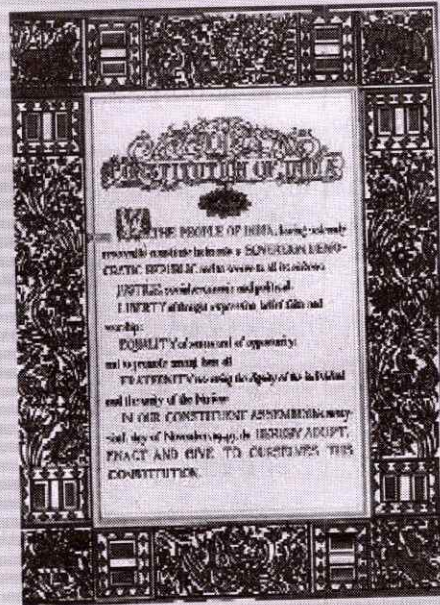
I am waiting for those who earlier called me.
Where have they gone?

Human beings have assassinated humanity,
And kept alive only Caste...and Caste.

Rohit Pote
T.Y.B.A.

SALIENT FEATURES OF INDIAN CONSTITUTION

Mr.Vivek
T.Y.B.A.

The Indian constitution is unique in content and spirit. It is borrowed from all over the world but Indian constitution has several distinguishing features.

Salient features of constitution :

1 Longiest constitution and written constitution :

Indian constitution is lengthiest of all over the world's constitution. Four factors have contributed to make it lengthy.

- a. Geographical factors
- b. Historical Factors
- c. Single constitution for both Central and State Government
- d. Dominance of legal luminaries

2. Drawn from Various Sources :

It has been borrowed from various other countries and Government of India, Act 1935. Dr. B. R. Ambedkar proudly proclaimed that the constitution of India has been framed after ransacking of all the known constitution of the world.

3 Blend of Rigid and Flexibility :

Indian constitution is not rigid like America and not so flexible like UK. Act 368 provides two amendments.

- a. Some provision can be amended by a special majority of the parliament.
- b. Some other provisions can be amended by a special majority of the parliament and with ratification by half of total state.

4. Federal with unitary bias :

Constitution of India established a federal system of government viz, two government, division of powers written constitution, supremacy of constitution and independent judiciary and bicameralism.

However, it also contains large number of unitary features. Like strong central single constitution, single citizenship and integrated judiciary appointment of state governer by centre. IAS, emergency etc.

5 Parlimentary Form of government :

We adopted west minister model of

government responsible government and cabinet government. Constitution established the parliamentary system not only at the centre but also in the state.

Features of Parliamentary Government of India

1. Presence of nominal and real executive.
2. Majority party rule
3. Collective responsibility of the executive to the legislature.
4. Member of minister in the legislature.
5. Dissolution of lower house.

6. Synthesis of Parliamentary Sovereignty and Judicial Supremacy :

The doctrine of sovereignty of parliament is associated with British parliament while the principle of judicial supremacy is with that of American Supreme Court.

7 Fundamental Rights :

Part III of the Indian Constitution guarantees six fundamental rights to all the citizens.

- a. Right to Equality (Article 14-18)
- b. Right to Freedom (Article 19-22)
- c. Right against Exploitation (Article 23-24)

- d. Right to Freedom of Religion (Article 25-28)
- e. Culture and Educational Right (Article 29-30)
- f. Right to Constitutional Remedies (Article 32)

8. Three tire government:

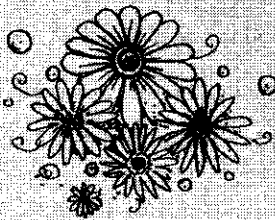
After the 73 & 74 amendment Indian constitution turns to three tire system.

Need of Constitution in Global Scenario:

Constitution is legal document. It tells us our right and duties towards nation. For maintaining our right, we must follow our right. In current political scenario, we can find that minorities normally attacked by majorities. Women cant get their religious rights. (Shabarimala Temple Issue such as..)

People cant find themselves free to express their opinion or speech. We cant speak anti-government if we do it our act is called sedition

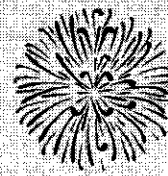
Constitution is just skeleton. Real flesh of constitution is constitution morality. So there is need for constitution morality to save our nation, to save our constitution.

A smile

A smile can mean a thousand words but it can also hide a thousand problems.

Manisha Kadam
F.Y.B.Com

Life

Life is full of problems, problems are not permanent but life is permanent so face the problems with smile and enjoy your won life.

Manisha Kadam
F.Y.B.Com

SAVITRIBAI PHULE : A SOCIAL REFORMER

Ms. Shweta Vijay Kamble
S.Y.B.Com.

Savitribai Phule is identified as Indian social reformer, educationalist and poet from Maharashtra. She is regarded as the first female teacher of India. Along with her husband Jyotirao Phule, she played an important role in enriching women's status in India during British rule. The couple founded the first Indian Girls' School in Pune at BhideWada in 1848. She worked to annihilate the discrimination and unfair treatment of people based on caste and gender. She is regarded as an important pillar in social reformation movement in Maharashtra.

Savitribai Phule was born on 3rd January 1831 at Naigaon in Satara district. She was the eldest daughter of Lakshmi and Khandoji Newase Patil; both of whom belonged to Mali community. At the age of 9, she married to 13 years old Jyotirao Phule.

Savitribai was not educated at the time of marriage. The contemporary society did not allow marginalised communities to pursue an

education. Jyotirao Phule too was forced to leave school because of his caste. However, because of the encouragement of the Persian scholar Ghaffar Baig Mustri and the British Official, LizitSahib, Jyotiba enrolled his name in a Scottish missionary school where he studied till class VII.

It is important to understand the social taboo in which the young Savitri grew up. Public education was yet to emerge and there were only a few missionary schools which were open to all. Savitri was taught by Jyotiba at their house. Later, she took a teacher's Training Course at an institution run by an American missionary in Ahmadnagar and in Pune. It is said that Savitribai used to carry an extra sari while walking towards her school as people used to hurl stones and dung at her and abused her verbally. By the end of 1851, the Phules were running three schools in Pune with around 150 girl-students.

In 1849 Jyotiba's father asked the couple to move out of his house since the work they were engaged in was considered a sin according to a society. They stayed with the family of a friend of namely Usman Shaikh where Savitribai met Fatima Begum Shaikh. She too went with Savitribai to normal school and they both graduated together. She was the first Muslim woman teacher of India. These women should be called truly feminist. Savitribai and Fatima opened a school in Usman Shaikh's house in Pune in 1849. Their task can be taken as feminism today.

Savitribai Phule became an inspiration for the young girls she taught. She encouraged them to take up creative activities like writing and painting. Mukta Salve who wrote an essay became the face of Dalit feminism and literature during that period. Not only this, but she had an interaction with parents to persuade their mind to enrol their girls to pursue education and send their children to school regularly.

The couple endeavoured to reform the society. To begin, in 1863, Jyotirao Phule and Savitribai Phule started a Care Centre called 'Balhatya Pratibandhak Griha,' the first ever centre to prohibit infanticide begot from adultery especially young windows. The victims could deliver their children in a safe and secure place. In 1874, Jyotirao and Savitribai Phule who were issueless, went on to adopt a child from a widow called Kashibai placing a strong message to every

human beings in society. The adopted son, Yashwantrao, grew up to become a doctor.

While Jyotirao advocated widow remarriage. Savitribai worked tirelessly against social evils like Child Marriage and Sati Pratha, two of the most sensitive social issues that were gradually weakening the very existence of women. She also made effort in bringing the child widows into mainstream by educating and empowering them and advocated for their re-marriage.

Her contribution in creative work is outstanding. She composed the poems entitled Kavya Phule (1934) and Bavan Kashi Subodh Ratnakar (1982).

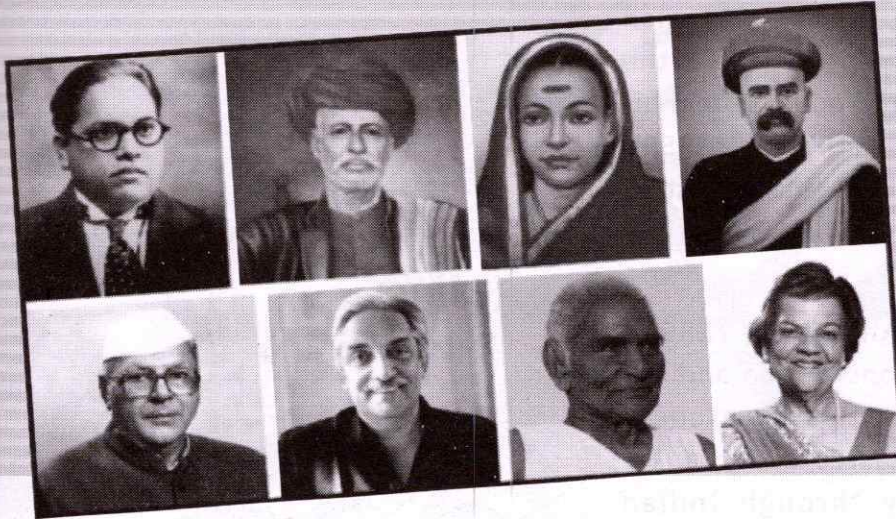
Her adopted son Yashwantrao served the people of his area as a doctor. When the worldwide Third Pandemic of the bubonic plague badly affected the area around Nallaspora, Maharashtra in 1897, the courageous Savitribai and Yashwantrao opened a clinic at outskirts of Pune to treat the patients infected by the disease. She brought the patients to the clinic where her son treated them while she took care of them. In course of time, she came in connection with the disease while serving the patients and succumbed to it on March 10, 1897.

She is one of the first modern feminists in India, who stood up for women's education, their rights and upliftment. She is the symbol of truly women empowerment.

SOCIAL - REFORMATION MOVEMENT IN MAHARASHTRA AFTER INDEPENDENCE

Pratil Deshmukh
F.Y.B.A.

The socio- religious reformation movement began since 19th century in Maharashtra. Ramkrishna, Gopal Bhandarkar and Justice Ranade were pioneers of Prarthana Samaj; an organization for general social and religious reforms. Gopal Ganesh Agarkar gave priority to social reform.

Dr. Babasaheb Ambedkar, Jyotiba Phule, Bittu Sohgal, Monibhai Deesai, Savitribai Phule, Banoo Coyaji, Baba Amte, Anna Hazare, Anil Kakodkar, Raghunath Mashelkar, Anandi Joshi these activists and academics made Maharashtra proud.

The social reform measures brought about a renaissance and social awakening in Maharashtra. It is often arising with the aim of bringing about changes on a public issue, such as ensuring the right of the tribal people to use the forest or the right of displaced people to settlement and compensation. While social movements seek to bring in social change counter movements sometimes arise in defence of status quo.

In 19th century Maharashtra, reformists tried to examine critically their social system and religious beliefs and gave priority to social reform as against political freedom. Foremost among the reformists were Acharya Balshastri Jambhekar who denounced the evil tradition of Sati and female infanticide. Gopal Hari Deshmukh attacked orthodox view of society. Opposing social and religious reforms and Jotirao Phule (1827-1890) who revolted against the unjust caste system and pathos of marginalized class and education of women.

Gopal Ganesh Agarkar (1856-1895) gave priority to social reform. Dhondo Keshav Karve (1858-1962) devoted his life to the cause of women's education. Behramji Malbari (1853-1912), a Parsi of Bombay, started Seva Sadan for the care of women of all castes. Pandita Ramabai (1858-1922) founded the Sharada Sadan in 1890 to help upper-class widows. Mahatma Jyotirao Phule (1827-1890)

established Satyashodhak Samaj, Vitthal Ramji Shinde (1873-1944), fought for the eradication of social inequality through his Depressed Classes Mission. Chhatrapati Shahu Maharaj of Kolhapur (1874-1922) also participated in this movement and defied the caste system and promoted education in his state. Karmaveer Bhaurao Patil (1887-1959); the architect of the Rayat Shikshan Sanstha, followed in the footsteps of Phule, Shahu and Ambedkar footprints.

Dr. Bhimrao Ramji Ambedkar (1891-1956), prepared Indian Constitution and the created a social and political awareness among the Scheduled Castes of India. He offered social equality through Indian Constitution.

These social-reformers brought a change in social scenario and social-awakening in Maharashtra. Because of these efforts Maharashtra witnessed many progressive waves for the welfare of human being.

■ ■ ■

Babasaheb Means

Waves in the ocean

Means Babasaheb.

Flame of lamp

is Babasaheb.

Covering page of constitution

Means Babasaheb.

The pride of marginalized

Means Babasaheb.

The proud of India

Means Babasaheb.

The thought that come in mind in leisure

Is Babasaheb.

Leader of the whole world

Means Babasaheb.

Support of survival

Is Babasaheb.

Tejas Pol
T.Y.B.A.

SOMETIMES... IT HAPPENS

Ms. Shweta Vijay Kamble
S.Y.B.Com.

"Being able to wait is a sign of true love and patience. Because anyone can say I love you but only few can wait and prove it true!"

It started when I completed my M.Com. and got a job at account section in a multinational company in Pune. As it was my first job, I learned each and everything by heart. Though I was a fresher, I created my own image by thorough devotion to work. While passing these sunny days, I got promotion as head of account section of sales department. That was turning point in my life. As everything was happy and everything was right, no care, no fear, just enjoy. While working in sales department I needed to discuss something with a manager. A young man who had not built like Salman or presence like Shahrukh but a simple character just like TDH (Tall, dark, handsome). We met often for official work sometimes for meetings, trainings, seminars etc. During that

time we shared a lot of things related to not only office but in general also. There was something in between us may be respect, attraction, affection or love. But we did not agree. He respected me for my work and I also for his management skill. As he was relative of founder member of company so he never feared and though he was a manager, he lacked lot of things which I managed. Meanwhile we got attached and instead of official issue we got involved in personal lives.

I thought that everyone has someone, everybody gets their love one day, I thought that some day someone will love me and make my life as heaven. But I found my love easily in the form of him. Though we came across each other for everything, we never talked on this topic. But I was sure that he will hold me, support me and will make me complete. I realised that to get love, you must have something to give but I have nothing to give except love. I have seen some lovers who

loved so passionately without any reason. They proved that true love exists and for true love you need just a true heart and nothing else.

I led this topic and expressed my sincere love. I was out of station. He accepted my proposal. How eager to see we were ! I knew he loved me lot as I had seen glare of love in his eyes. He made me believe that he was true and won't lie to me, I believed him totally and he also assured me that he believed me and trusted me. We loved each other too much. I never felt such an exhilarating feelings. He gave me reason to live, reason to fight, gave strength that nothing can make me down. We loved each other like an angels of love. We dreamed so many beautiful things together, we planned many things for our life, the whole thing we envisaged together was overwhelming. I never ever thought of anyone else. I used to think what should I do for him, what should I do to reach him first ? I never wanted anything in my life for myself but I wanted to give everything to him. I wanted to give him a life of prince. I planned my whole life for him, I planned everything.

We shared our personal lives, we used to talk day and night even we didn't know when the night passed on also. These were most exciting days of my life. I never ever forget it. But alongwith this love story some hardest things also appeared on that unfortunate day, he called me and said that he was going to marry a girl, a Class I officer, who had been chosen by his father for him and he couldnot deny. From that moment he didn't call me again or received my call. It was the greatest shock. I nearly got an heart attack. My whole body shuddered. I was nearly dead, but the truth was he left me....forever. I could not

sleep, I cried whole night. I could not believe the man who loved me so much more than his life....How could he do it ?

I never did anything nor I hurt him once in that way. Though we used to have light fight which was always joke for us, we never had anything wrong between us. I can never ever believed this, a man who loved me so much could leave me like that.

I never blamed anybody, I never hurt anybody, I never lied to anybody, I never deceived anybody, then also how I got all these ? The thing which I loved most gone far from me. The words which he used when he left me gave me such an intolerable pain that I would rather die than to bear it, but couldnot die because it won't make him any sense actually to no one. My heart says should forget him and move on but how can ? I am not like other whimsical girls who could move on so easily. I cannot love any other except him. My heart loves him so if I have to stop loving him then I have to throw my heart out.

The day before his marriage he called me and advised me to make another boy friend or get married like him. But his words hurt me lot. How it painful to know that your love loves someone else but it pains if the person who cares you so much now ignores you so much. But I heard silently as well as kept silence as silence on lips may avoid many problems. I knew that I missed him forever and he was happy with his new life. So I took the stern decision that for his happiness I have to be away from him. But love just happens and when it happens it never stops. How can I console or soothe my heart ? But I have to do it, because I cannot see him feeling the pain. I cannot see a single drop of tear

his eyes. I don't want him to be with me but I want him to the right girl, right path, right life. I want him to be happy for his whole life.

Nothing matters to him whatever I do, he never care me. Whenever I prayed to God I just asked a sincere question. What was my fault ? Is love inferior to money ? Is love inferior to reputation ? Which is great my inferiority or his superiority ? My humanity or his wealth ? My dedication or his whims ? My abandonment or his amendment ?

I couldnot bear whole thing so I transfered myself to Mumbai branch. There I made my own world. I could not think about marriage. My soul and heaven knew that I was true and while I die at last I could say proudly "I prove I was true and I love him truly till end." for me he is,

A special smile, A special face
A special someone, I can't replace
I love you, I always will
You have filled a space, No one can fill

Days passed, Nature changed. I became familiar with new world because if you wait for a happy moment you will forever....but if you start believing that you are happy, you will be happy forever.

After a year, on the occasion of company's training at Pune, I met whole staff. I searched him lot but I couldnot find him. From my colleague I knew that six month ago he had a horrible accident in which his wife died and he got injured a lot. I was shocked. I could not control my emotion. I could not resist my feelings. Though he hurt me lot, I could not do the same. How could I do ? My part of heart was suffering then how could I bear this ?

Next day I went to meet him, when I saw him, I was stunned. Cloud changed their colours and showered. It was an unbearable moment that my Prince whom I left for his happiness, was shattered in this way. He, a helpless fellow, felt awkward but I appeared calm. As usual without any hesitation I comforted him. Though he realized his mistake, it was too late. I did not show any grievance instead of it I showered my whole warmth, affection, my suppressed love which he needed most at that time.

I could not leave him in that state. I transfered myself to Pune. I tried a lot to recover him from his present state. During this process of recovery we again attached, we came closer and our way got its path. In between he confessed his mistakes and proposed for marriage. I kept mum and speechless and took a step back. Though we talked like that sunny days, I did not express my whole suppressed feelings, my heart.

One day he declared his love in front of family then how could I deny ? Within a month he recovered and joined office also. Our life line got a new way again towards heaven and we married on 14th Feb. Today I have a wonderful married life.

Whenever I open old pages of my life I just think that my love is true. Though it hurt me, cried a lot, made me to sacrifice....to do reluctant things....I waited, I compromised which doesn't mean that you are wrong and someone is right, but it only means that you value your relationship much more than your ego. I value my relation, I value my love and that's why....it happens !

TRUE JUSTICE

Ms. Shweta Vijay Kamble
S.Y.B.Com.

'Justice', everyone says that this is the close characteristic of Democracy. And We Indians are the members of such Democracy. But then also some are the sufferers, of injustice. Our government is unable to give justice in some cases. This story depicts the revengery activities of the man who is suffered lot by the injust government.

'Mathew Gress' was a middle class man, having no any relative except 'Asman Gress', She is grand daughter of Mathew. He was the owner of the small flower shop and about 58-59 years old. He loved Asma so much. He always says that "Asma is the prime aim of his livingliness." He works hard for her and her future. Asma's 21th Birthday - he never forget that day, because.....

Though Mathew was not so much rich, people have respect for him. because he was the hand for everyone. So he is always in the list of respective persons of his city. 'Santown' is a small town having a school, college, clinic,

medical and some other facilities. Natives can earn their livings in town, and live happily. But God knows why, the town's life got disturbed there happened two full murders in last week. So everyone sees in fear, no-one feels safty in the town. Both victims are the youngers of about 25-30 years old. And the murder method used by murderer is also same. There is a page near deadbody having leters PS. Police can't understand anything, because there is no any proof, without that page. One week later, one more full murder is take place in same manner. This person is also young and he was bellow 35. He is Dr. David. Dr. David has his own clinic in Santown, since last year. He comes there in order to make practice. Now all town gets scared. There is tight security in the town. Mathew always helps to police. He provide everything whatever he can. By this his shop is always remain close. Everywhere, there is a gose of murder. People leave the place, and town looks deserted. Mathew still remains the

After four days another murder is happened. And the victim is Mathew's neighbour and Asma's classmate Kartik Patel. The process of investigation gets speed but doesn't find anything. Everyone is helpless. Mathew is still with police.

Now this case is given to the CID. And there comes CID officer Mr. S.M. Stray. Mr. Stray is very intelligent person. He is well facereader. He has very strong sixth sense, which is important in investigation. He has a huge experience of his field. When he comes in Santown, he meets everyone. He visits last deadbody that is Kartic's body. There he found something. He announce that there he found something, but dosen't tell what is it. Then again he meets the natives and asks some questions. Now there are a few people in Santown And Mathew still with police.

One day Mr. Stray calls all people together, he also calls to police and Mathew also. There he puts a charge of murder on Mathew. Everyone got shocked people reject that statement. They tell him the things about Mathew. Noone is ready to accept this. Some scold Mr. Stray for this. The atmosphere is full of loud cry for some time. But Mathew remains quite. Police tries to controll the people. But situation become hard and harder.

By seeing this Mathew comes forward and keeps them quite. And says 'Yes I have committed these murders. I accept this, And I explain it tell me. But before this I request to Mr Stray, how you can make guess of it ?' Mr. Stray explains. For him and says, "I am the well facereader, When I came here, I met every person of your town. There I found a terrible fear on their faces, but only Mathew is looked free. Then I went to Kartik's house, and

announce that there I found some proof against murderer and then again met everyone. At that time people feels satisfaction except Mathew. He was not feared but in worry. "So today I make just a sentence against him and he accept it, honestely."

Mathew's face wets in tears. These are the tears of repent but of sorrow. There sees a confidence on his face and he starts his words, "I know you all has lot respect for me, and now also, I am that respective person. Though I killed four lives. I am not criminal. Because I have killed the criminals. Everyone knows that, my Asma is the only reason of my life. One day Asma feels cold and fever. So she went at Dr. David's clinic. Dr. David tried to seduce Asma. She didn't give responce to him. She came back. I didn't know anything. By this depression Asma got unconscious at that night. I took her to Dr. David in such situation. Injunction was given by him, but we had to stay there for night. Next morning we came back. But from this day Asma didn't feel well. She always got suffered, She left her college also. After some months she looked weak and her weight go lost. When I took her at another doctor of nearest city there I found that she was the patient of AIDS. I got totally shocked and confused, that how she got it ? Then one day I went at Dr. David to ask about Asmas previous reports at that time, I was nearly to open the door, I heard a loud sound of the inside persons. I heard Dr. David had given a injunction, Asma, which contain the HIV virus, before seven months, because Asma was not ready to live like his will. These four persons were enjoy this matter. I became red by anger but I controlled on myself. Because I knew that noone will help me in such situation. I had the experience of my son and daughter-in-law.

When they killed in accident, no-one had given justice to them. That collector's son wonders freely today and my children got dead. So I decided to kill them and give a true justice to Asma.

There is no option for me in order to save Asma. I told her everything to her. I took her at my native place. We lived there for two months. There I celebrated her 21th birthday. But She couldn't see the next morning. Her weakness was turned into death. At that moment I also got dead by mind, but wanted to take revange and so I came back. Asma wanted to become 'PSI'. After her, this wish was always with me. So I had killed them. I gave them a sharp and concentrate poison. I searched the situation and decieved them by talking sweetly and sent this poison in their bodies by food material or other edible thing. With every murder I explained them about my Asma and her wish. When I finished, Dr. David I became fulfil. Because by this I gave a proper solute and justice to my Asma.

I know I have to stand the case, but what will happened, as I haven't plenty of money, they didn't proove as criminals. So I do this. I don't know what will happen with me. But I am ready to bear anything. Because I make a right thing. My Asma loose her life, without her will and these four are also finished against their will. And I think this is a true Justice.

Mr. Stray and other Stand as it is. People praise Mathew. Cry for him, they feel sympathy for him. Even the parents of those criminals also join their hands to Mathew. Mr. Stray takes Mathew with him.

Now what will happen. With Mathew we don't know, but everyone says that Mathew is a 'Proper Judge'. If he would forgive them, they will ready to commite another crime. And this will be the terrible control of the criminals and criminal approaches of the society. Noone in the town can dare to do such type of crimes further.

Thoughts

- ❑ Live neither with your head down nor your face hiding, even if sorrows surround, live with smiling face.
- ❑ Beautiful mind in an ugly body is for better than an ugly mind in a beautiful body.
- ❑ A successful person is a dreamer whom someone believe in.
- ❑ Man in truly tested during tribulation, as gold under fire is tested for purity.
- ❑ Buy mental peace at my cost, never get tensions even if free of cost.
- ❑ As reflection can't be seen in boiling water, so truth can't be seen in state of anger.

Tejas Pol
T.Y.B.A.

॥ उद्योजकता विकास, रोजगार संधी ॥

टी.सी.एस. अंतर्गत मार्गदर्शन
प्रा.एकनाथ झावरे

बॉश : प्रशिक्षणार्थिना
अभ्याससाहित्य भेट

उद्योजकता विकास मार्गदर्शन

बॉश अंतर्गत मार्गदर्शन
प्रा.सायली गोसावी

मराठी विभाग व विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ (सावित्रीबाई फुले पुणे
विद्यापीठ) सामंजस्य करार मराठी विभागप्रमुख व निर्माता मा.आनंद देशमुख

बॉश कंपनी : प्रशिक्षणार्थी विद्यार्थी

॥ क्रीडा जगत ॥

वार्षिक क्रीडा स्पर्धा उदघाटन

हॉलीबॉल स्पर्धेतील थरारक क्षण

कबड्डी स्पर्धेतील थरारक क्षण

बुद्धिबळ स्पर्धेत मग्न खेळाडू

पुणे जिल्हा कबड्डी स्पर्धा : विजेता संघ

॥ आरोग्य संवर्धन व संरक्षण ॥

दंतचिकित्सा शिबीर

घरगुली गॅस सुरक्षा शिबीर

आरोग्य तपासणी शिबीर

आरोग्य तपासणी

रक्तगत तपासणी व रक्तदान शिबीर

वृक्षारोपण : प्राचार्य डॉ. नंदकुमार निकम

गर्भपिशवीचा कॅन्सर : शिबीर (प्रयास)

॥ राष्ट्रीय सेवा योजना : उपक्रम ॥

विशेष श्रमसंस्कार शिबीर उद्घाटनपर
मार्गदर्शन, मा.प्राचार्या मंजुश्री बोबडे

शिबीरस्थली आरोग्याचे
धडे घेताना शिबिरार्थी

वृक्षारोपण व संवर्धन

महाविद्यालय : परिसर स्वच्छता

श्रमदान करताना, विद्यार्थी स्वयंसेवक

विश्वशांतीचा संदेश : शपथग्रहण

विशेष श्रमसंस्कार शिबीरस्थली प्रयाण शुभेच्छा!
(चोटावडे, ता.मुळशी)

॥ विद्यार्थी केंद्री उपक्रम ॥

राष्ट्रीय सेवा योजना :
उद्घाटन (प्राचार्य डॉ.संजय चाकणे)

शॉर्टटर्म कोर्सेस :
उद्घाटन (डॉ.मंगला पुरंदरे)

ग्रंथप्रदर्शन

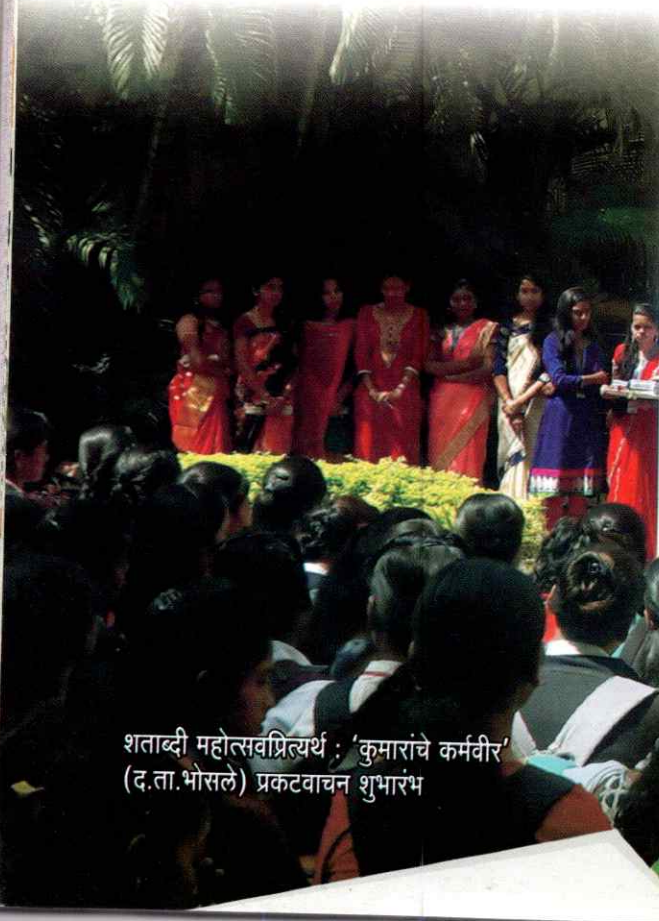
विश्वकोशदर्शन उपक्रम (मराठी विभाग)

माजी विद्यार्थी मेळावा

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ मराठी विभाग व विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ आयोजित 'कविश्रेष्ठांच्या शब्दकळा' कार्यक्रम सहभाग : ज्येष्ठ नाट्यनिर्माते काकतकरसाहेब व इतर

शताब्दी महोत्सवप्रित्यर्थ : 'कुमारांचे कर्मवीर'
(द.ता.भोसले) प्रकटवाचन शुभारंभ

॥ सद्विच्छा भेट ॥

महाविद्यालयातील परीक्षा विभागाची पाहणी करण्यासाठी आलेले असताना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे उपकुलगुरु मा.डॉ.एन.एस.उमराणी

अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळ नियुक्ती नंतर महाविद्यालयात आलेले अभ्यास मंडळाचे सर्व सदस्य

महाविद्यालयास सस्नेह भेट : कोल्हापूर विभागाचे उच्च शिक्षण सहसंचालक, मा.डॉ.अजय साळी

महाविद्यालयास सद्विच्छा भेट प्रसंगी, रयत शिक्षण संस्थेचे मॅनेजिंग कौन्सिल सदस्य मा.राजेंद्रजी फाळके यांचे स्वागत करताना मा.सचिव प्रिं.डॉ.बी.के.कराळे

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ.विलास आढाव यांचे स्वागत

वाहतूक सुरक्षा अभियान प्रसंगी आलेले असताना, आशियाई खेळाडू अजिंक्य बालवडकर, पोलीस अधिकारी गणेश गायकवाड व सामाजिक कार्यकर्ते राजन नायर

प्राध्यापक मुलाखत प्रसंगी महाविद्यालयात आलेले असताना, संस्थेचे चेअरमन मा.डॉ.अनिल पाटील व सचिव मा.प्राचार्य डॉ.भाऊसाहेब कराळे, मा.प्राचार्य डॉ.अरविंद बुरुंगले, मा.प्राचार्य डॉ.के.एच.शिंदे, मा.प्राचार्य डॉ.एल.डी.भोर व मा.प्राचार्य डॉ.बाळ कांबळे

॥ महाविद्यालयातील रयत सेवक वृंद ॥

शिक्षकेतर सेवक वृंद

'अक्षरकिमया' संपादक मंडळ

कनिष्ठ
महाविद्यालयीन
शिक्षक
वर्ग

वरिष्ठ महाविद्यालयीन प्राध्यापक वृंद

अहवाल विभाग

सुद्ध अंतरावरच्या वाड्या-वस्त्यांतून नि दुष्काळग्रस्त खेड्यापाड्यातून आमचे असंख्य युवक-युवती उच्च शिक्षणासाठी महाविद्यालयात येतात. सतत वाहत्या कालप्रवाहाशी नाक जुळवून शिक्षण घेतानाच समाजातल्या चलनवलनात्मक क्रियाकलापांतही सहभाग नोंदवितात. उच्च नैतिक मूल्यांच्या निर्धारणासह समाजजीवनातील आदर्श नागरिकत्वाचे पाठही कळत नकळत धारण करतात. दैनंदिन अध्यापनाच्या कामकाजासह युवक-युवतींच्या अंगभूत कलाकौशल्याच्या विकासात आमचे प्राध्यापक विविध समित्याद्वारा आपला सहभाग पुरेशा गांभीर्याने नोंदवितात. उच्च शिक्षण घेणारा महाविद्यालयीन युवा वर्ग, समाज आणि महाविद्यालय या त्रिध्रुवात्मक आधुनिक शिक्षणाच्या नॅक प्रणित प्रणालीला दृष्टीसमोर ठेवून, वर्षभराच्या आमच्या विविध समिती प्रमुखांच्या कार्याचा संपूर्ण वर्षभराचा हा अहवाल विभाग.

अक्षर

● शताब्दी महोत्सव उपक्रम	प्राचार्या डॉ. मंजुश्री बोबडे	७१
● विभाग अहवाल सन २०१८-२०१९		
1) English Department Report	Dr. Savita Patil	73
२) मराठी विभाग अहवाल	डॉ. प्रा. संजय नगरकर	७५
३) इतिहास विभाग	डॉ. सुप्रिया पवार	७७
४) अर्थशास्त्र विभाग	प्राचार्या डॉ. मंजुश्री बोबडे	७८
५) राज्यशास्त्र विभाग	प्रा. डॉ. विलास सदाफळ	७९
६) भूगोल विभाग	प्रा. हर्षकुमार घळके	७९
७) वाणिज्य विभाग	डॉ. सुहास निंबाळकर	७९
८) बी. बी. ए. विभाग	प्रा. मयुर माळी	८०
९) बी. व्होक विभाग	प्रा. स्नेहल रेडे	८०
१०) ग्रंथालय विभाग	प्रा. एकनाथ झावरे	८०
११) जिमखाना विभाग	प्रा. भीमराव पाटील	८१
१२) उद्योजकता विकास कमिटी	प्रा. नलिनी पाचर्णे	८२
१३) आय. क्यू. ए. सी. समिती	डॉ. सविता पाटील	८२
१४) स्पर्धा परीक्षा कमिटी	डॉ. सुप्रिया पवार	८२
१५) विद्यार्थी विकास समिती	डॉ. शशी कराळे	८३
१६) संशोधन समिती	डॉ. संजय नगरकर	८३
१७) आय. बी. पी. एस. समिती	डॉ. शशी कराळे	८३
१८) करिअर कौन्सलिंग आणि प्लेसमेंट सेल	डॉ. हर्षल जाधव	८४
१९) विवेक वाहिनी समिती	प्रा. कुशल पाखले	८४
२०) एन. एस. एस. विशेष श्रमसंस्कार शिबीर	डॉ. सुहास निंबाळकर, डॉ. सुप्रिया पवार	८४
२१) राष्ट्रीय सेवा योजना - नियमित उपक्रम	डॉ. सुहास निंबाळकर	८५
२२) कर्मवीर विद्या प्रबोधिनी	प्रा. किरण कुंभार	८५
23) B.O.S.C.H. Committee	प्रा. सायली गोसावी	८६
२४) आपत्ती व्यवस्थापन	प्रा. प्रदीप भिसे	८६
२५) अंतर्गत तक्रार निवारण समिती	प्रा. नलिनी पाचर्णे	८७
२६) अक्षररंग भित्तिपत्रक	प्रा. किरण कुंभार	८७
२७) आजीवन शिक्षण व विस्तार विभाग	डॉ. तानाजी हातेकर	८७
२८) शॉर्टटर्म कोर्स समिती	डॉ. सविता पाटील	८७
29) Women Development Cell	Prof. Miss Asavari Shevale	88
३०) मुक्त विद्यापीठ	डॉ. अतुल चौर, प्रा. मयुर माळी	८८
३) मेडिकल चेक-अप समिती	डॉ. शशी कराळे	८९
३) वसतिगृह समिती	प्रा. नलिनी पाचर्णे	८९
३) स्थायी समिती	प्रा. सुप्रिया पवार	८९
३) आजी-माजी विद्यार्थी समिती	उपप्राचार्य डॉ. विलास सदाफळ	९०
३) विद्यार्थी दत्तक-पालक समिती	डॉ. अतुल चौर	९०
● वैयक्तिक अहवाल सन २०१८-२०१९		९१
● महाविद्यालयाचा सेवकवर्ग		९१

- दि. १० ऑक्टोबर २०१८ रोजी कर्मवीर व सत्य शिक्षण संस्थेच्या विचारांशी संबंधित विषयावर निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. सद्य स्पर्धेत ३५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. या स्पर्धेत अनुक्रमे - १.कु.भाण्यलक्ष्मी अमर खंदार, एफ.वाय.बी.ए.-प्रथम क्रमांक; २.कु.कोमल अमर खंदारे, एफ.वाय.बी.ए.-द्वितीय क्रमांक; ३.श्री.चंद्रकांत बाळू सोनवणे, टी.वाय.बी.ए.-तृतीय क्रमांक या विद्यार्थ्यांनी पारितोषिके मिळविली.
- दि. १३ ऑक्टो. २०१८ रोजी मराठी व इंग्रजी विभागाच्या वतीने स्वयंअर्थसहाय्यित एक दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले. या चर्चासत्रासाठी 'बदलते शैक्षणिक धोरण व सत्य शिक्षण संस्थेची वाटचाल' हा विषय ठेवण्यात आला होता. चर्चासत्रात महाराष्ट्र व महाराष्ट्राबाहेरील १०२ प्राध्यापक संशोधक विद्यार्थी सहभागी झाले. चर्चासत्रासाठी निर्मात्रित केलेल्या शोधनिबंधांचे Chronicles नियतकालिकाचे प्रकाशन करण्यात आले. चर्चासत्रासाठी उद्घाटक म्हणून स्वामी रामानंद तीर्थ विद्यापीठाचे मा.कुलगुरु डॉ.पंडित विद्यासागर उच्च शिक्षण विभागाचे सहसंचालक मा.डॉ.विजय नाखडे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. तर समारोप समारंभ सत्य शिक्षण संस्थेच्या पश्चिम विभागाचे अध्यक्ष मा.जॅड.राम कांडगे यांचे अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला.
- दि. १६ ऑक्टोबर २०१८ रोजी संशोधन विभागाच्या वतीने महाविद्यालयात आविष्कार स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. मा.प्रा.डॉ.एम.वी.रासवे IQAC Co-ordinator सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे यांच्या हस्ते उद्घाटन करण्यात आले. एकूण ६० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेऊन ३५ प्रकल्पांचे व पोस्टर्सचे सादरीकरण केले. या स्पर्धेत अनुक्रमे - १.श्री.पद्युमन बावणे, टी.वाय.बी.बी.ए.-Emergency Alert प्रथम क्रमांक, २.कु.प्रियंका कोलते, एस.वाय.बी.बी.ए.-QR Code Attendance App-द्वितीय क्रमांक, ३.श्री.रोहित फोले, टी.वाय.बी.ए.-Fitness Diet Meal & Nutristore -तृतीय क्रमांक या विद्यार्थ्यांनी पारितोषिके मिळविली.
- दि. १२.१०.२०१८ रोजी महाविद्यालयात 'माझी आई माझ्या महाविद्यालयात' या उपक्रमाचे आयोजन आजीवन अध्ययन व विस्तार विभाग सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात आले. तसेच माता पालकांचे प्रबोधन करण्यासाठी प्रयास सामाजिक संस्था जागृती सामाजिक संस्था व भगिनी निवेदिता महिला सहकारी बँक या संस्थांच्या मार्फत अनुक्रमे मा.मंगल पाटील यांनी उद्योजक मार्गदर्शन, मा.शुभांगी निसळ यांनी आर्थिक साक्षरता व मा.कविता सुरवसे यांनी गर्भपेशीचा कॅन्सर व उपाय या विषयावर महिला पालकांचे प्रबोधन केले. कार्यक्रमासाठी एकूण ८२ महिला माता उपस्थित होत्या. कार्यक्रमासाठी मा.डॉ.विलास आढाव व मा.डॉ.धनंजय तोडकर संचालक निरंतर शिक्षण विभाग सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे यांनी मार्गदर्शन व सहकार्य केले.
- दि. २० ऑक्टोबर २०१८ रोजी महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थ्यांचा स्नेह मेळावा व सहविचार सभा झाली. या प्रसंगी १९९५ पासूनचे माजी विद्यार्थी उपस्थित होते.

विभाग अहवाल सन २०१८-२०१९

English Department Report

Dr.Savita Patil, HOD

The department of English strived to inculcate quality among students through various programmes. For the academic year 2018-19, the department commenced activities for the students as well as community around. The detail of the activities is given below :

● **Word of the Day :**

In order to develop vocabulary among students, the department commenced word of the day activity from month of July. Students are unable to communicative in English only as they lack vocabulary. In this regard, students of department are allotted months and they write neo- word on the board as per their schedule. On this board, the student writes root word, its English and Marathi meaning and its part of speech. This activity help everyone to get acquaint with many words, to know how to make sentences, to develop reading habit among everyone.

● **Dictionary Katta :**

This is an innovative activity of learning language. Sometime students are short of time or face technical problems in library regarding hunting the words. Keeping this in mind the department of English commenced activity of Dictionary Katta; an open access where students can visit and search the difficult word without any hindrances, this activity embarked from 23rd July 2018. The object of this activity is to create platform for communication in English, to enrich vocabulary, to inculcate reading habit and to create interest in English language.

Above both activities helped not only to students of English department but enhanced interest as well as curiosity among each one.

● **English language literary Association (ELLA) :**

The department conducts ELLA activity that boosts interest among department students in literature and language. Generally, faculty gets involved in contributing curriculum. As a result, he/she could not find adequate time to deal with area that could be useful for communication. Besides, students could not get forum for their expression in classrooms. Keeping this inception in mind, the department of English revived ELLA activity to fulfil above thrust of students as well as faculties. Simultaneously, students could focus Listening, Speaking, Reading and Writing (LSRD) skills.

To highlight all activities are being organised and executed by students themselves, the following activities were undertaken by the students.

Sr.No.	Date	Activity
1	01/08/2019	Inauguration and welcome ceremony of FYBA (Dept.)
2	16/08/2019	Laughter Channel
3	01/09/2019	Story telling/story building
4	06/09/2018	Poetry recitation competition
5	04/01/2019	Film Review

• **Poster Presentation :**

On the occasion of independence day the department unveiled poster presentation entitled "Patriotism in Indian English Poetry". It was inaugurated at the hands of Adv. Ram Kandage, Ex MLA and Head Rayat Shikshan Sanstha's Western Region. In total 21 students participated in this activity.

• **Guest lecture :**

The department organised guest lecture of Dr S. S. Mane; head department of English of Karmveer Bhaurao Patil, Pandharpur on 9th January, 2019. He delivered lecture on "Pragmatism".

• **Department organised Guest Series :**

In order to confer knowledge of literature and language to students. The students took initiative in organising the programme. Following is the schedule of guest lectures that showered the knowledge.

Sr.No.	Date	Name of Guest	Title
1	09/01/2019	Dr. Sangita Ghodake Head, Dept of English, Baburao Gholap College, Navi Sangavi.	Practical Criticism
2	10/01/2019	Dr. Maya Mainkar Head, Dept of English, Baburao Gholap College, Navi Sangavi	Psychological Approach in Literature
3	11/01/2019	Prof. Ayub Shaikh Former Head, Dept of English, Mahatma Phule College, Pimpri.	Communication Skill and Interview Technique
4	12/01/2019	Prof. Mrinalini Shekhar Head, Dept. of English, Mahatma Phule College, Pimpri	Dramatic poesy- John Dryden

• **Outreach Programme :**

Department organised Outreach Programme in order to create interest and curiosity in outside community. As per the discussion with Principal, the department choose the First Standard students of Rayat Primary School, Aundh Pune. The topics to be taught were being distributed among selected students. The head of the department Dr. Savita Patil organised orientation programme regarding this task, In her interaction, she pointed the methodologies to be adopted for teaching kids. As per the schedule programme embarked on 16th January in auspicious presence of Prin. Dr Manjushree Bobade. She offered compliments for the whole programme. The schedule of the programmers as follows :

Sr.No.	Date	Topic	Facilitators' Name	Class
1	16/01/2019	ABCD Alphabet	Kaumudi Wanjale	FYBA (Opt)
2	17/01/2019	ABCD Alphabet	Rajashree Dhepe	FYBA (Opt)
3	18/01/2019	Songs	Kaumudi Wanjale	FYBA (Opt)
4	19/01/2019	Animal Names	Rohini Shinde	FYBA (Opt)
5	21/01/2019	Fruit Names	Manisha Auchitte	SYBA (Spl)
6	22/01/2019	Relative Names	Manisha Halkar	SYBA (Spl)
7	23/01/2019	Vehicle Names	Gaurav Jadhav	SYBA (Spl)
8	24/01/2019	Vegetable Names	Shweta Londhe	SYBA (Spl)
9	25/01/2019	Antonyms	Aishawarya Athawale	SYBA (Spl)
10	28/01/2019	Pulse Names	Rahul Shelke & Rohit Pote	TYBA (Spl)

• One Day Study Tour :

The department organised One Day Study Tour to British Library, Pune. The TYBA students of department of English participated in the study tour.

मराठी विभाग अहवाल

- विश्वाजी

डॉ. प्रा. संजय नगरकर, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१	अण्णाभाऊ साठे जयंतीनिमित्त 'फकिरा' या कादंबरीचे प्रकट वाचन	१ ऑगस्ट २०१८	०६	९९
२	सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ युवामहोत्सव, जिल्हास्तरीय निवड	१४ ऑगस्ट २०१८	०१	---
३	आविष्कार : संशोधन प्रकल्प सादरीकरण	१६ ऑगस्ट २०१८	०५	---
४	विश्वकोश दर्शन	२० ऑगस्ट ते १ मार्च २०१९	---	३४६
५	शताब्दी महोत्सव : कुमारांचे कर्मवीर (द.ता.भोसले) या पुस्तकाचे प्रकट वाचन	१ सप्टे.ते १५ ऑक्टो. २०१८	४१	११३१
६	काँ. एकनाथराव भागवत वादविवाद स्पर्धा : अहमदनगर	८ सप्टे. २०१८	०१	---
७	कार्यशाळा : आकाशवाणीवरील कार्यक्रमांची निर्मितीप्रक्रिया	२२ सप्टे. २०१८	मा.आनंद देशमुख व मा.महेश जगताप (विद्यावाणी)	११८

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
८	पेन इंटरनेशनल काँग्रेस आयोजन	२८ सप्टें. १८	०६ परदेशी लेखकांची भेट	२८
९	शताब्दी महोत्सव : वक्तृत्व स्पर्धा	९ ऑक्टो. १८	२०	---
१०	शताब्दी महोत्सव : निबंधलेखन स्पर्धा	१० ऑक्टो. २०१८	२४	---
११	छत्रपती शिवाजी कॉलेज, सातारा (वक्तृत्व स्पर्धा सहभाग)	११ ऑक्टो. २०१८	०१	---
१२	शताब्दी वर्ष : राष्ट्रीय चर्चासत्र आयोजन	१३ ऑक्टो. २०१८	७ तज्ज्ञ	(७६ प्राध्यापक + १९ विद्यार्थी) = १०२
१३	वाचनप्रेरणा दिन	१५ ऑक्टो. १८	१०	८०
१४	मुलाखती दिग्गजांच्या (सा.फुले पुणे विद्यापीठ, मराठी विभाग)	१८ ऑक्टो. २०१८	१०	---
१५	पथनाट्य प्रयोग	२५ ऑगस्ट, ६-२० सप्टें., १७ ऑक्टो.	१२	Out Rich Programme काळेवाडी, गोलमार्केट, शिवाजी विद्या मंदिर
१६	विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ : प्रशिक्षण		०५	---
१७	मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा - दि. १ ते १५ जानेवारी २०१९			
	१. ऑनलाईन व्याख्यान	१.१.२०१९	-	२१
	२. मला आवडलेले पुस्तक	५.१.२०१९	०५	६०
	३. सुंदर हस्ताक्षर स्पर्धा	७.१.२०१९	२८	--
	४. शुद्धलेखन स्पर्धा	८.१.२०१९	०७	३५
	५. काव्यवाचन स्पर्धा	९.१.२०१९	०८	--
	६. निबंधलेखन स्पर्धा	१०.०१.२०१९	११	२०
	७. वक्तृत्व स्पर्धा	११.०१.२०१९	--	१५
	८. नाट्यप्रयोग	१२.०१.२०१९	०६	--
१८	सा.फुले पुणे विद्यापीठ मराठी विभाग आयोजित काव्यवाचन (सुदाम राठोड)	३ जानेवारी २०१९	२२	--
१९	विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ : सादरीकरण	९ जानेवारी २०१९	१३	--
२०	सुलबा करंडक पथनाट्य स्पर्धा सहभाग व उत्तेजनार्थ पारितोषिक	२७ जानेवारी २०१९	१२	--

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
२१	लोकायत : जातिप्रथेचे उच्चाटन (परिसंवाद)	२८ जानेवारी २०१९	०८	६६
२२	अनंतराव थोपटे महाविद्यालय, भोर : वादविवाद व वक्तृत्व स्पर्धा	१३-१४ फेब्रु. २०१९	०३	--
२३	विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ : परिसंवाद (शिक्षणाचे माध्यम मातृभाषा)	२२ फेब्रु. २०१९	०६	--
२४	मराठी राजभाषा गौरवदिन	२७ फेब्रु. २०१९	बबन पोतदार (कथाकार) जयश्री घुले (कवयित्री)	९५

इतिहास विभाग

डॉ.सुप्रिया पवार, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१	क्रांती दिन	९ ऑगस्ट १८	३४	३२
२	Lecture : Mrs.Nishoy Mehetre	13 Aug. 2018	42	42
३	Street Play Indian Constitution	28 Aug. 2018	56	52
४	Karmavir Vichar Prasar Activity	22 Sept. 2018	11	1000
५	Wall Paper	15 Aug.18	04	All College Students
६	Seminar State Level	7, 8 Dec.18	30	30
७	History Knowledge Tabule	I & II Sem.	200	200
८	Participation in Exam. कौन बनेगा History Scholar	18 Jan.	08	08
९	Gandhi Vichar Pariksha	4 Feb. 19	96	84
१०	Wall Paper : Chhatrapati Shivaji	22 Feb. 2019	11	All College Students
११	अभ्यास पर्व उपक्रम Abhyasparv	15 April 2019	104	--

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
२१	लोकायत : जातिप्रथेचे उच्चाटन (परिसंवाद)	२८ जानेवारी २०१९	०८	६६
२२	अनंतराव थोपटे महाविद्यालय, भोर : वादविवाद व वक्तृत्व स्पर्धा	१३-१४ फेब्रु. २०१९	०३	--
२३	विद्यावाणी कम्युनिटी रेडिओ : परिसंवाद (शिक्षणाचे माध्यम मातृभाषा)	२२ फेब्रु. २०१९	०६	--
२४	मराठी राजभाषा गौरवदिन	२७ फेब्रु. २०१९	बबन पोतदार (कथाकार) जयश्री घुले (कवयित्री)	९५

इतिहास विभाग

डॉ.सुप्रिया पवार, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१	क्रांती दिन	९ ऑगस्ट १८	३४	३२
२	Lecture : Mrs.Nishoy Mehetre	13 Aug. 2018	42	42
३	Street Play Indian Constitution	28 Aug. 2018	56	52
४	Karmavir Vichar Prasar Activity	22 Sept. 2018	11	1000
५	Wall Paper	15 Aug.18	04	All College Students
६	Seminar State Level	7, 8 Dec.18	30	30
७	History Knowledge Tabule	I & II Sem.	200	200
८	Participation in Exam. कौन बनेगा History Scholar	18 Jan.	08	08
९	Gandhi Vichar Pariksha	4 Feb. 19	96	84
१०	Wall Paper : Chhatrapati Shivaji	22 Feb. 2019	11	All College Students
११	अभ्यास पर्व उपक्रम Abhyasparv	15 April 2019	104	--

अर्थशास्त्र विभाग

प्राचार्य डॉ. मंजुश्री बोबडे, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
1	Bridge Course Test (Div. A & B)	17th, 18th July 2018	62 42	104
2	Bridge Course Test Conducted for FYBA	20.7.18	56	56
3	Guest Lecture : Dr.S.T.Rongte	21.8.2018	55	55
4	BOS (ECO.)-SPPU Visited to College & Dept.	8.8.2018	21	21
5	Short term Course उद्योजकता विकास उद्घाटन	25.6.2018	53	53
६	विठ्ठल मंदिर, औंधगाव परिसर स्वच्छता	६.८.२०१८	१३	१३
७	प्रयास ग्रुप (NGO) यांचे सहकार्य- गर्भपिशवी कॅन्सर व्याख्यान	१७.७.२०१८	५१	५१
८	प्रयास ग्रुप (NGO) यांचे सहकार्य- गर्भपिशवी तोंड कॅन्सर तपासणी	३१.७.२०१८	माता-पालक ४३	४३
९	भित्तिपत्रक-सादरीकरण विषय : जलव्यवस्थापन	१५.८.२०१८	११	११
१०	अर्धदिवसीय कार्यशाळा International Literacy Day	८.९.२०१८	७५	७५
११	भित्तिपत्रक सादरीकरण विषय : नदीप्रदूषण कारणे व उपाय	२६.९.२०१९	०९	०९
12	For M.A.II-Skill Development	26.9.2018	25	25
१३	आविष्कार-प्रकल्प सादर विषय : जलपूनर्भरणसाठी CCT-तंत्रज्ञान (Model)	१६.१०.२०१८	०९	०९
14	Short term Course Exhibition - सहभाग	9, 10 Jan.	10	10

राज्यशास्त्र विभाग

प्रा.डॉ.विलास सदाफळ, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी/ प्राध्यापक	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१	मतदार नोंदणी मोहिम शिवाजीनगर, पिंपरी चिंचवड, भोसरी	१ ते ३१ ऑक्टो. १८	३४	३४
२	'संविधान दिन' सरनामा वाचन	२६ नोव्हें.१८	१४७	१४७
३	राज्यस्तरीय चर्चासत्र आयोजन	७ व ८ डिसें.१८	४४	४४
४	ह्यूमन राईट्स प्रमाणपत्र कोर्स अंतर्गत मूट कोर्ट आयोजन	२८ जाने. २०१९	४४ प्रतिनिधींचा सहभाग	४४
५	राष्ट्रीय मतदार दिन	२५ जाने.१९		
६	मानवी हक्क कार्यशाळा	१५ फेब्रु.१९	६० विद्यार्थी	

भूगोल विभाग

प्रा.हर्षकुमार घळके, विभागप्रमुख

- महाविद्यालयातील आविष्कार स्पर्धेत २ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.
- दि.२१ जानेवारी २०१९ रोजी शॉर्टटर्म अंतर्गत व्याख्यानचे आयोजन करण्यात आले.
- पर्यावरण जाणीव जागृती अंतर्गत विद्यार्थ्यांनी प्रकल्प सादर केले.
- प्रत्येक महिन्याच्या १ तारखेस नो व्हेईकल डे साजरा केला जातो.
- दि.१४ जानेवारी २०१९ रोजी भूगोल दिन साजरा करण्यात आला.

वाणिज्य विभाग

डॉ.सुहास निंबाळकर, विभागप्रमुख

- वाणिज्य मंडळांतर्गत गौरी कुलकर्णी यांचे व्याख्यान "करिअर गाईडन्स"
- बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंजच्या वतीने आर्थिक साक्षरता या विषयावर पंकज मठकर यांचे व्याख्यान.
- Tally Computerized Accounting या विषयावर C.C.A. च्या पूजा मॅडम यांचे व्याख्यान.
- Career in Finance Sector या विषयावर Times Group च्या शिखा गुप्ता व स्वाती तुपे यांचे मार्गदर्शन.
- Time या संस्थेचे संचालक डॉ.आनंद जोशी यांचे IBPS and Banking Sector मधील संधी या विषयावर व्याख्यान
- विकास कलानी, चंदिगढ, हरियाणा यांचे You are Director of you own life या विषयावर मोटीवेशनल भाषण
- डॉ.मीना शर्मा यांचे 'Opportunity in Commerce & Finance Sector' वर भाषण दिले.
- दोन दिवसीय, राष्ट्रीय परिषदेचे बौद्धिक संपदा हक्क (IPR) विषयावर आयोजन
- 'अव्वल फायबर ग्लास कंपनी'ला 'अभ्यास सहल' नॅशनल इन्शुरन्स अॅकॅडमी

- 'संशोधन पध्दती' या विषयावर कार्यशाळा आयोजित केली. या कार्यशाळेत प्राचार्य डॉ.के.एच.शिंदे व डॉ.सुधीर बोरोटे यांचे मार्गदर्शन लाभले.
- वाणिज्य मंडळातर्फे 'स्पर्धा परीक्षा व संधी' यावर कार्यशाळा आयोजित केली. या कार्यशाळेत सौ.अलका रानवडे, सागर दुबे, संतोष दराडे (PSI) यांचे मार्गदर्शन लाभले.
- कु.कुशल पाखले यांनी 'माहिती व संदेशवहन तंत्रज्ञानाचा शिक्षणप्रणालीत वापर' या विषयावर दि.७ जानेवारी २०१९ रोजी मार्गदर्शन केले.

बी.बी.ए. विभाग

प्रा.मयुर माळी, विभागप्रमुख

- मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे यांनी प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना दि.१८ जुलै २०१८ रोजी मार्गदर्शन केले.
- प्रथम वर्षातील विद्यार्थ्यांचा स्वागत समारंभ दि.२ ऑगस्ट २०१८ रोजी साजरा करण्यात आला.
- विद्यार्थ्यांसाठी सॉफ्टवेअर टेस्टिंग या विषयावर मा.गोविंद खांडेवाल यांचे व्याख्यान दि.४ ऑगस्ट २०१८ रोजी आयोजित केले.
- स्वातंत्र्यदिनाचे औचित्य साधून ॲन्ड्रॉईड टेक्नॉलॉजी या विषयावर आय.टी.वेब नावाचे पुस्तक प्रकाशित केले.
- प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी कॉम्प्युटर आणि फायनान्शीअल अकौन्टींग या विषयावर ब्रीज कोर्स दि.२३ जुलै २०१८ रोजी घेण्यात आला.
- विद्यार्थ्यांसाठी आय.ओ.टी.या विषयावर प्रा.महेश कदम आणि प्रा.वैशाली सुर्यवंशी यांनी दि.१५ जानेवारी २०१९ रोजी मार्गदर्शन केले.
- विद्यार्थ्यांना प्रोजेक्ट मॅनेजमेंट या विषयावर प्रा.वैशाली शेरकर यांनी दि.१८ जानेवारी २०१९ रोजी मार्गदर्शन केले.
- प्रजासत्ताक दिनाचे औचित्य साधून बी.बी.ए. विभागाच्या मुलांनी (आय.ओ.टी., बीग डेटा, क्लाऊड कम्प्युटिंग आणि ई कॉमर्स या विषयावर पोस्टर प्रेझेंटेशन केले.

बी.व्होक विभाग

Kisan Mamde शिर्डी

डॉ.प्रा.स्नेहल रेडे, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
1	किसान कृषिप्रदर्शन सहभाग	१२ डिसें. ते १६ डिसें. १८	संपूर्ण विभाग	सर्व ३० विद्यार्थी
2	EDP Seminar	28 Jan. to 5 Feb. 19	25	
3	Industrial Visit @ Van Husen Store	29 Mar. 19	17	
4	Short Term Course Exhibition	9 Feb. to 10 Feb. 19	20	

ग्रंथालय विभाग

प्रा.एकनाथ झावरे, ग्रंथालय

- ग्रंथालयातील एकूण ग्रंथसंख्या ही २६,७७१ इतकी झाली असून सन १८-१९ या शैक्षणिक वर्षात रुपये ४,८८,८८९.०० इतक्या रकमेच्या ४३० नवीन ग्रंथांची भर पडली आहे.

- या वर्षी माजी खासदार डी.पी.त्रिपाठी यांच्या खासदार निधीतून राष्ट्रभाषा हिंदीच्या प्रसारासाठी हिंदी भाषेतील १५० ग्रंथ देणगी र्क्ष मिळाले आहेत.
- वाचकांना अद्ययावत माहिती व संशोधनासाठी ग्रंथालयातर्फे रुपये २८,०००.०० खर्च करून ३८ नियतकालिके, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संशोधन मासिके व ०८ वर्तमानपत्रे मागविली जातात.
- १,५०,००० हून जास्त डिजिटल ग्रंथ व ६००० हून अधिक ऑनलाईन नियतकालिके एन-लिस्टमध्ये अंतर्भूत असून हा सर्व माहितीचा खजिना आपल्या वाचकांसाठी उपलब्ध करून देण्यात आला आहे.
- ग्रंथालयाचे संगणकीकरण पूर्ण झाले असून सर्व देव-घेव ही बारकोडने संगणकावर केली जाते.
- ग्रंथालयाने स्वतःची वेबसाईट तयार केली असून अनेक विद्यार्थी या ग्रंथालयाची तसेच ऑनलाईन नियतकालिके पाहू शकतात. या वेबसाईटवर मराठी व इंग्रजी भाषेतील हजारो ग्रंथ उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत. या शिवाय या वेबसाईटवर मागील प्रश्नपत्रिका व अभ्यासक्रम उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत.
- ग्रंथालयातील सर्व ग्रंथ हे इंटरनेटच्या माध्यमातून विद्यार्थी शोधू शकतात.
- ग्रंथालयातर्फे ३८ गरजू विद्यार्थ्यांना ग्रंथ-पेढीतून विनामोबदला पुस्तके वर्षभरासाठी दिली जातात.
- सर्व विद्यार्थ्यांना व शिक्षकांना विनामोबदला इंटरनेटची सुविधा पुरविली जाते.
- महाविद्यालयात नवीन प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी ग्रंथालय उद्बोधन वर्गाचे आयोजन करण्यात आले.
- नवीन दाखल झालेले ग्रंथ प्रदर्शित करून वाचकांना माहित करून दिले जातात.
- ग्रंथालयामार्फत वाचन कक्ष उपलब्ध करून देण्यात आला असून विद्यार्थी त्याचा लाभ घेत आहेत.
- दि.२७ जुलै व ६ ऑक्टो. २०१८ रोजी ग्रंथ प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले.
- जे ग्रंथ आपल्या ग्रंथालयात उपलब्ध नाहीत त्यासाठी ग्रंथालयाने जवळच्या कॉलेज ग्रंथालयाबरोबर ग्रंथ उसनवारीचे करार केले आहेत.
- ग्रंथालयाच्या चांगल्या वापरासाठी वाचकांचे उद्बोधन केले जाते तसेच त्यांना हवी ती मदत पुरविली जाते.

जिमखाना विभाग

प्रा.भीमराव पाटील, विभागप्रमुख

- महाविद्यालयाच्या ज्युनिअर विभागाकडील कु.आरती शिंदे हिने ५व्या ऑलिंपिक राष्ट्रीय स्पर्धेत सहभाग घेतला व ५००० मि. आणि ८०० मि. धावणे या स्पर्धेत प्रथम क्रमांक संपादित केला. तिची ऑस्ट्रेलिया येथे होणाऱ्या आंतरराष्ट्रीय स्पर्धेसाठी भारतीय संघात निवड झाली आहे. सदर स्पर्धा माहे मार्च २०१९ मध्ये ऑस्ट्रेलिया देशात होणार आहेत.
- कु.मेघा वनकळस या ११वी कला वर्गातील विद्यार्थिनीने ४४ किलो वजन गटामध्ये कराटे स्पर्धेत विभागीय पातळीवर प्रथम क्रमांक संपादित केला व १९ वर्षाखालील शालेय राज्यस्तरीय स्पर्धेत सहभाग नोंदविला.
- महाविद्यालयाच्या सिनिअर विभागाकडील कबड्डी (मुले) स्पर्धेत श्री.बालाजी जाधव यांची सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे या संघामध्ये आंतरविद्यापीठ स्पर्धेसाठी त्याच प्रमाणे महाराष्ट्र राज्य क्रीडा महोत्सवासाठी विद्यापीठ संघात निवड झाली.
- श्री.विकास जाधव (कबड्डी), श्री.शुभम वाईकर (शरीर सौष्टव), श्री.शुभम रणपिसे (कुस्ती, ज्युदो), प्रतीक सातव (ग्रीको रोमन कुस्ती), कुणाल कारोंडे (वजन उचलणे) व श्री.शुभम चव्हाण यांची १०० मी, २०० मी. व ४०० मी. धावणे या स्पर्धेसाठी जिल्हा संघामध्ये निवड झाली.
- महाविद्यालयातील इतर खेळाडूंना आपली क्रीडा कौशल्ये दाखविता यावीत म्हणून महाविद्यालयाच्या जिमखाना विभागाने माहे २२ जाने.२०१९ ते २८ जाने.२०१९ या कालावधीमध्ये वार्षिक क्रीडा स्पर्धेचे आयोजन केले होते. या मध्ये बहुसंख्य विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता.

समिती अहवाल सन २०१८-२०१९

उद्योजकता विकास कमिटी

प्रा.नलिनी पाचर्णे, कमिटीप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१	शॉर्ट टर्म कोर्स उद्घाटन सुरेशकुमार उमाप, विभागीय अधिकारी Expert Lecture MCED, Pune	२५.७.२०१८	५३	२४
२	कागदी पिशवी तयार करणे कार्यशाळा - खादी ग्रामोद्योग - सुधाकर संकपाळ	३१.८.२०१८	४३	४३
३	राखी तयार करणे-प्रदर्शन, विक्री	२३.८.२०१८	२६	२६
४	व्याख्याते : अरविंद पित्रे कथा यशस्वी उद्योजकांच्या	१७.१२.२०१८	६३	२३
५	Awareness Programme	९-११.१.१९	२२	२०
६	Enterpreneurship Traning Programme	२८ Jan. to ५ Feb.१९	२२	२२
७	Display - Posters	५ Feb.१९	२२	२२

आय.क्यू.ए.सी. समिती

डॉ.सविता पाटील, समितीप्रमुख

- गव्हर्नमेंट लीडरशीप अॅन्ड मॅनेजमेंट या विषयावर दि.३१ जुलै २०१८ रोजी प्राचार्य डॉ.संजय खरात यांचे व्याख्यान आयोजित केले.
- स्टुडंट प्रोग्रेशन अॅन्ड सपोर्ट या विषयावर दि.१८ ऑगस्ट २०१८ रोजी डॉ.संजय गायकवाड यांचे व्याख्यान आयोजित केले.
- टीचिंग लर्निंग अॅन्ड इव्हॅल्युएशन या विषयावर दि.२९ ऑगस्ट २०१०८ रोजी डॉ.पियुष पांडे यांचे व्याख्यान आयोजित केले.

स्पर्धा परीक्षा कमिटी

डॉ.सुप्रिया पवार, कमिटीप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१	Activity Meeting	१२.७.२०१८	Comittee Staff	---
२	Visit	३०.७.२०१८	Comittee Member	
३	Dr.Girish Badole Lecture Vidiocon	१.८.२०१८	१७	१७

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय,

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
4	Lecture Prof.Jayesh Mali	3 days Aug.2018	12	12
5	Lecture Dr.Atul Chaure	4.9.2019	15	15
6	Regular Lecture	4.9.2018	100	60

विद्यार्थी विकास समिती

डॉ.शशी कराळे, समितीप्रमुख

कमवा व शिका योजना :

- १ जुलै २०१८ पासून महाविद्यालयात कर्मवीर भाऊराव पाटील कमवा व शिका योजना कार्यरत आहे. या योजनेत एकूण २६ विद्यार्थी काम करीत आहेत. यावर्षी पासून ज्युनिअर कॉलेज करिता कमवा व शिका योजना गरजू व प्रामाणिक विद्यार्थ्यांकरिता चालू केली आहे.
- दि.१३.१२.२०१८ रोजी दंत चिकित्सा शिबीर आयोजित केले होते. त्यात १४५ विद्यार्थ्यांची दंतचिकित्सा करण्यात आली.
- दि.२५.०१.२०१९ रोजी संशोधन पध्दती या विषयावर एक दिवसीय विद्यापीठस्तरीय कार्यशाळा आयोजित केली होती. त्यात ६० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.
- दि.२९.१.२०१९ रोजी विविध स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन एक दिवसीय राज्यस्तरीय कार्यशाळा घेण्यात आली. त्यात ६० विद्यार्थी सहभागी झाले.

संशोधन समिती

डॉ.संजय नगरकर (समिती प्रमुख), कुशल पाखले

- या समितीमार्फत प्रा.डॉ.कर्णी मॅडम यांचे संशोधन पध्दती यावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान घेण्यात आले.
- महाविद्यालयीन स्तरावर आविष्कार पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धा आयोजित केली. त्यामध्ये ४३ संघ आणि ७८ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. या प्रदर्शनात विद्यार्थ्यांनी निरनिराळ्या विषयांवर नाविन्यपूर्ण पोस्टर्स तयार करून सादर केले.
- विद्यापीठाच्या विभागीय स्तरावर २२ प्रकल्पांचा सहभाग नोंदवला.
- सतत शिक्षण संस्थेच्या आयडिया या प्रकल्पांतर्गत प्रशांत गजभरे या विद्यार्थ्यांची मुलाखतीसाठी निवड झाली.
- र.शि.संस्थेच्या कराड या ठिकाणी आयोजित राज्यस्तरीय आविष्कारमध्ये सहभाग नोंदवला.
- वाशी येथील राज्यस्तरीय सतत विज्ञान परिषदेत ६ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. त्यापैकी प्रद्युम्न बावणे या विद्यार्थ्यांस तृतीय पारितोषिक मिळाले.
- 'Seed Money' संशोधन प्रकल्पांतर्गत शै.वर्ष २०१८-१९ मध्ये ४ प्राध्यापक व १ विद्यार्थ्यांचे रु.४५,०००/- चे शोधप्रकल्प मंजूर करण्यात आले.
- महाविद्यालयातील २ प्राध्यापकांचे संपादित व १ स्वतंत्र संदर्भग्रंथ प्रकाशित झाले.
- राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय नियतकालिकांमधून ४० शोधनिबंध प्रसिध्द झाले.
- २ राष्ट्रीय व १ राज्यस्तरीय चर्चासत्रांचे एकूण ३ प्रोसेडिंग प्रसिध्द.

आय.बी.पी.एस.समिती

डॉ.शशी कराळे, समिती प्रमुख

- दि.१ ऑगस्ट २०१८ रोजी आय.बी.पी.एस.चे वर्ग सुरू झाले. त्याकरिता ७० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला.
- दि.१०.८.२०१८ रोजी बँकिंग क्षेत्रातील संधी या विषयावर मा.अलका रानवडे चीफ मॅनेजर बँक ऑफ महाराष्ट्र यांनी मार्गदर्शन केले. त्यावेळी ७५ विद्यार्थी उपस्थित होते.

- दि.४.१.२०१९ रोजी बँकिंग क्षेत्रातील संबंध व आव्हाने या विषयावर सेमिनार आयोजित केला होता. तेव्हा ८० विद्यार्थी उपस्थित होते.
- दि.२८.१.२०१९ रोजी विविध स्पर्धा परीक्षा पूर्वतयारी व संधी या विषयावर सेमिनार घेण्यात आला. मा.आनंद जोशी यांनी मार्गदर्शन केले.
- दि.२९.१.२०१९ रोजी विविध स्पर्धा परीक्षा पूर्वतयारी या विषयावर एक दिवसीय राज्यस्तरीय कार्यशाळा आयोजित केली होती. यात मा.अलका रानवडे, चीफ मॅनेजर, बँक ऑफ महाराष्ट्र, पुणे त्याचप्रमाणे मा.सागर दुबे (क्रेडिट मॅनेजर, बँक ऑफ महाराष्ट्र) पुणे व मा.श्री.संतोष दराडे पी.एस.आय. पुणे यांनी विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षेची तयारी या विषयावर तज्ज्ञांनी मार्गदर्शन केले.

करिअर कौन्सलिंग आणि प्लेसमेंट सेल

— TCS — मारिअर सेल

डॉ.हर्षल जाधव, समितीप्रमुख

- अक्षय नलावडे यांच्या हस्ते उद्घाटन समारंभ पार पडला.
- आनंद जोशी यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- मा.स्वाती तुपे आणि सिका गुप्ता यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- टी.सी.एस. कंपनीमार्फत घेण्यात आलेल्या परीक्षेत २६ विद्यार्थी सहभागी झाले व या परीक्षेत १० विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले.

विवेक वाहिनी समिती

प्रा.कुशल पाखले, समितीप्रमुख

- या समितीमार्फत वर्षभरात विविध विषयांवर एकूण १० कार्यक्रम घेतले. डॉ.हमिद दाभोळकर, सचिव, अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती महाराष्ट्र राज्य; नंदिनी जाधव, अध्यक्ष, पुणे जिल्हा अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती; मिलिंद जाधव, सचिव, अं.नि.स.; डॉ.मंजुश्री बोबडे, सौ.पुरंदरे मंडळ आदि मान्यवरांचे मार्गदर्शन.
- समाजोपयोगी अशा अनेक विषयांवर विद्यार्थ्यांची गटचर्चा आठवड्याच्या प्रत्येक शनिवारी आयोजित केल्या.
- विशेषतः तंबाखूमुक्ती, शेतकरी आत्महत्या, युवक आत्महत्या या विषयांवर मार्गदर्शन शिबीर व गटचर्चांचे आयोजन केले.

एन.एस.एस. : विशेष श्रमसंस्कार शिबीर

डॉ.सुहास निंबाळकर, डॉ.सुप्रिया पवार, कार्यक्रम अधिकारी

- स्वतः शिक्षण संस्थेचे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय औंध, पुणे येथील राष्ट्रीय सेवा योजना एन.एस.एस.चे विशेष हिवाळी श्रमसंस्कार शिबीर दि.१८.१२.२०१८ ते २४.१२.२०१८ या कालावधीमध्ये मौजे घोटवडे, ता.मुळशी, जि.पुणे या ठिकाणी आयोजित केला. या कालावधीत स्वयंसेवक यांनी अनेक श्रमदानाची कामे केली. विद्यार्थ्यांनी गावातील सर्व रस्ते झाडून व त्याकडेचे गवत काढून स्वच्छ केले. प्राथमिक शाळा व त्या सभोवतालचा परिसर स्वच्छ केला तसेच गावातील सर्व मंदिरे (छोटी मोठी) स्वच्छ केली. गावापासून ते इन्फान्ट्री चौकापर्यंत असलेल्या जवळपास ६० झाडांच्या भोवतालचे गवत काढून, आळे करून बादलीभर पाणी घातले. व सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे या ग्रामपंचायत स्वच्छ केली व ग्रामपंचायत समोरील तीन-चार ब्रास मातीचा ढीग उचलून आत टाकला.
- शिबिरामध्ये अनेक प्रकारची व्याख्याने व कर्मणुकीचे खेळ घेण्यात आले. यामध्ये १.श्री.दिवाकर मुकुटे यांनी - युवकांपुढील आव्हाने; २.डॉ.संजय नगरकर यांनी - महिला सबलीकरण; ३.औंध रुग्णालय औंध यांच्या तर्फे व्यसनमुक्ती व दंत चिकित्सा शिबीर; ४.मा.श्री.संतोष ओहोळ यांनी - महालाभार्थी व माहिती दूत या वेगवेगळ्या विषयावर मार्गदर्शन केले.
- विशेष श्रमसंस्कार शिबिरामध्ये विविध प्रकारच्या विषयावर चर्चासत्रे, परिसंवाद, महाचर्चा घेण्यात आल्या. तसेच कर्मणुकीसाठी काही कसे करावे विद्यार्थ्यांनी खेळले. श्रमसंस्कार शिबिराची सुरुवात राष्ट्रगीत, प्रार्थना, योगासने, सकाळची शिवार फेरी व्यायाम होऊन कर्मणुकीचा कार्यक्रम सांगता होत असे.

- सदर उपक्रमासाठी सर्व शिबिरार्थी, गावातील काही तरुण मंडळे सहभागी झाली होती. या शिबिरात काही स्वयंसेवकांनी त्या गावचा इतिहास शोधण्यासाठी एक प्रश्नावली तयार करून गावातील सामाजिक, आर्थिक, ऐतिहासिक सर्व्हे केला. सदर शिबिरात कार्यक्रम अधिकारी डॉ.सुहास निंबाळकर, प्रा.सुप्रिया पवार व त्यांचे सहकारी प्रा.बी.एस.पाटील सर, विद्यार्थी सहभागी होते.
- वरील सर्व उपक्रम यशस्वी होण्यासाठी गावाचे सरपंच, उपसरपंच, सदस्य, ग्रामस्थ यांनी सहकार्य केले. वरील सर्व उपक्रमासाठी प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे यांचे मार्गदर्शन लाभले.

नियमित उपक्रम

- दि.२६-०७-२०१८ रोजी मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे यांच्या अध्यक्षतेखाली बैठकीचे आयोजन केले.
 - दि.२८-८-२०१८ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना उद्घाटन समारंभ आयोजित केला. यामध्ये प्राचार्य डॉ.संजय चाकणे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. सदर कार्यक्रमास २०५ विद्यार्थी उपस्थित होते.
 - दि.२४ सप्टेंबर २०१८ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना दिन साजरा करण्यात आला. यावेळी स्वच्छता मोहिम घेऊन राष्ट्रीय सेवा योजना महत्व व विशेष डॉ.सुहास निंबाळकर व प्रा.सुप्रिया पवार यांनी विद्यार्थ्यांना समजावून सांगितले.
 - दि.२ ऑक्टोबर २०१८ रोजी महात्मा गांधी जयंती निमित्त स्वच्छता अभियानांतर्गत स्वच्छता व प्रतिमापूजन करण्यात आले.
 - दि.१७, १८, २२ सप्टेंबर रोजी पर्यावरण पूरक गणपती विसर्जन कार्यक्रम घेतला त्याची दखल टी.व्ही. चॅनल्सने घेतली.
 - २८ सप्टेंबर २०१८ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना विभागामार्फत भाषा दिंडी घेण्यात आली. एकूण ६८ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.
 - ५ ऑक्टोबर २०१८ रोजी कर्मवीरांच्या विचारांचा प्रसार होण्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजना या विभागाने कर्मवीर विचार प्रसार दिंडीचे आयोजन केले. १६८ विद्यार्थी सहभागी झाले.
 - दि.२१ ऑगस्ट २०१८ रोजी सद्भावना दिवस या दिवशी शपथग्रहण कार्यक्रम घेण्यात आला.
 - दि.२० ऑक्टोबर २०१८ रोजी राष्ट्रीय एकतेची व अखंडतेची शपथग्रहण करून एकता दौडचे आयोजन करण्यात आले.
 - दि.१८ डिसेंबर २०१८ ते २४ डिसेंबर २०१८ रोजी घोटवडे ता.मुळशी, जि.पुणे येथे हिवाळी श्रमसंस्कार शिबीर घेण्यात आले. यामध्ये ग्रामस्वच्छता, श्रमदान, आरोग्य शिबीर, माहिती दूत याविषयी प्रबोधन करण्यात आले. सदर उपक्रमात ७५ विद्यार्थी सहभागी झाले.
 - दि.२४ जानेवारी रोजी 'वहातूक सुरक्षा' या विषयावर वरिष्ठ निरीक्षक श्री.दयानंद ढोमे यांनी मार्गदर्शन केले.
- वरील सर्व उपक्रम यशस्वी करण्यासाठी कार्यक्रम अधिकारी डॉ.सुहास निंबाळकर व प्रा.सुप्रिया पवार यांचे सहकार्य लाभले व महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ.मंजुश्री बोबडे यांचे मार्गदर्शन लाभले.

कर्मवीर विद्या प्रबोधिनी

प्रा.किरण कुंभार, विभागप्रमुख

- दि.५ डिसेंबर २०१८ र्यत शिक्षण संस्था पश्चिम विभाग प्रश्नमंजुषा स्पर्धा आयोजनात सहभाग.
- दि.५ जानेवारी २०१९ र्यत शिक्षण संस्था आयोजित सामान्य ज्ञान, ज्युनियर व सिनियर विभाग परीक्षेचे आणि इयत्ता ११वी कर्मवीर जीवन परिचय परीक्षेचे आयोजन.
- दि.१४ जानेवारी २०१९ छ.शिवाजी कॉलेज सातारा आयोजित आंतरमहाविद्यालयीन प्रश्नमंजुषा स्पर्धा. २ विद्यार्थ्यांचा सहभाग.
- दि.१७ जानेवारी २०१९ र्यत शिक्षण संस्था आयोजित पद्मभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील आंतरमहाविद्यालयीन प्रश्नमंजुषा स्पर्धा. २ विद्यार्थ्यांचा सहभाग.

- दि.२२ जानेवारी २०१९ र्यत शिक्षण संस्था आयोजित पदभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील आंतरमहाविद्यालयीन वक्तृत्व स्पर्धा. १ विद्यार्थ्यांचा सहभाग.
- दि.५ जानेवारी २०१९ र्यत शिक्षण संस्था आयोजित सामान्य ज्ञान परीक्षेत रोहित पोटे प्रथम क्रमांक आणि सुदेश भालेराव द्वितीय क्रमांकाने उत्तीर्ण झाले.

B.O.S.C.H. Committee

- on job Training

प्रा.सायली गोसावी, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
1)	BOSCH Bridge Programme (Batch 1)	1 st May 2018	14	14
2)	BOSCH Bridge Programme (Batch 2)	1 st August 2018	14	14
3)	BOSCH Bridge Programme (Batch 3)	1 st March 2019	20	20
4)	BOSCH Short Term Exhibition 2018-19	9, 10, 11 February 19	06	06

आपत्ती व्यवस्थापन

प्रा.प्रदीप भिसे, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१)	प्रा.हर्षकुमार घळके यांचे 'आपत्ती व्यवस्थापनाचे स्वरूप' यावर व्याख्यान.	०२-०२-२०१९	२२	-
२)	प्रा.डॉ.विलास सदाफळ यांचे 'आपत्ती व्यवस्थापन काळाची गरज' वर व्याख्यान	०४-०२-२०१९	२१	-
३)	प्रा.डॉ.अतुल चौरे यांचे 'आपत्ती व्यवस्थापन व त्याचे प्रकार' वर व्याख्यान	०५-०२-२०१९	२०	-
४)	प्रा.डॉ.सविता पाटील यांचे 'आपत्तीनंतरचे व्यवस्थापन' वर व्याख्यान	०६-०२-२०१९	२१	-
५)	प्रा.डॉ.तानाजी हातेकर यांचे 'आपत्तीकाळातील आपली भूमिका' वर व्याख्यान	०७-०२-२०१९	१५	-
६)	'आपत्ती व्यवस्थापन'चे प्रदर्शन	९-११ फेब्रु.२०१९		

अंतर्गत तक्रार निवारण समिती

प्रा.नलिनी पाचर्णे, विभागप्रमुख

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव	दिनांक	सहभागी विद्यार्थी	लाभ घेतलेले विद्यार्थी
१	'महिलांविषयक कायदे' तज्ज्ञांचे व्याख्यान	११-८-२०१८	३५	३५
२	छेडछाड प्रतिबंध कायदा २०१३-भित्तिपत्रक सादर	३, ४, ५ सप्टेंबर २०१८	-	-
३	कमिटी मिटींग (I)	३०-६-२०१८	-	-
४	कमिटी मिटींग (II)	१९-२-२०१८	-	-
५	स्वसंरक्षणासाठी कराटे ट्रेनिंग	११-१-२०१९	५३	५३

अक्षररंग भित्तिपत्रक

प्रा.किरण कुंभार, विभागप्रमुख

- २१ सप्टेंबर २०१८ कर्मवीर जयंती निमित्त 'कर्मवीरांचे विचार' या विषयावर भित्तिपत्रकाचे प्रकाशन केले.
- ११ फेब्रुवारी २०१९ वार्षिक पारितोषिक समारंभानिमित्त 'भारतीय खेळ सन्मान' या विषयावरील भित्तिपत्रकाचे आयोजन.

आजीवन शिक्षण व विस्तार विभाग

डॉ.तानाजी हातेकर, विभागप्रमुख

- 'माझी आई माझ्या कॉलेजात' ही कार्यशाळा दि.०२ ऑक्टोबर २०१८ रोजी घेण्यात आली, यामध्ये मिनलताई सासणे, मंगलाताई पाटील, कविता सुरवसे, सुधाकर वानखेडे यांनी मार्गदर्शन केले.
- कुमारवयीन मुलांचे शिक्षण या विषयावर दि.१३ डिसेंबर २०१८ रोजी कार्यशाळा घेण्यात आली. त्यामध्ये प्रशांत गुजर, डॉ.जयश्री मगदूम यांनी मार्गदर्शन केले.
- सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त दि.३ जानेवारी २०१९ रोजी एकदिवसीय कार्यशाळा घेण्यात आली. त्यामध्ये डॉ.सुहासिनी घोणेकर, डॉ.राहुल मनियार, डॉ.सोनाली सरोदे, भाग्यश्री कुलकर्णी यांनी मार्गदर्शन केले.
- दि.३० ऑक्टोबर २०१८ रोजी डॉ.उज्वला कुलकर्णी आणि डॉ.मीना बोर्डे यांनी मार्गदर्शन केले.

शॉर्टटर्म कोर्स समिती

डॉ.सविता पाटील, विभागप्रमुख

- शैक्षणिक वर्ष २०१८-२०१९ मध्ये सिनिअर विभागात यु.जी. साठी २२ शॉर्टटर्म कोर्स सुरु आहेत.
- पी.जी. विभागासाठी ५ शॉर्ट टर्म कोर्स सुरु आहेत.
- शैक्षणिक वर्ष २०१८-२०१९ या वर्षी ज्युनिअर विभागासाठी ९ शॉर्टटर्म कोर्स सुरु आहेत.

Women Development Cell

Prof.Miss Asavari Shevale, Chairman

Sr. No.	Date of Program	Name of the Program	Chief Guest	No. of Students
1	19/07/2018	Health Information management	Prin. Dr. Manjushree Bobade	79 Girl Students
2	31/07/2018	Cervical Cancer Screening and Prevention program	Mr. Muphid Beg (senior Researcher) Mrs. Vijaya Mane (Co-ordinator)	103 Students
3	17/08/2018	Check up Camp of Cancer Screening and Prevention	Mr. Muphid Beg (senior Researcher) Mrs. Vijaya Mane (Co-ordinator)	39 Womens
4	13/08/2018	Workshop on Rakhi Making Activity	Mrs. Asavari shewale	46 Girl Students
5	23/08/2018	Program on Rakhi Exhibition & sale	Prin. Dr. Manjushree Bobade	8 participants
6	28/08/2018	Workshop on Awareness & use of Vending & Burning Machine	Prof. Supriya pawar Students	146 Girls
7	10/09/018	Workshop on Recipe of Ukadiche Modak	Prof. Mrs. Parkar	48 Girl students
8	12/09/018	Making Activity on Ukadiche Modak	Prin. Dr. Manjushree Bobade	12 Participants
9	05/10/2018	Rangoli Competition	Dr. Shashi Karale Prof. Sayali Gosavi	14 Participants
10	11/01/2019	Self Defence Program (Karate Traning)	Miss.Somaiaya Shaikh (Chief instructor of Aurangabad district)	53 Students
11	16/02/2019	Health Awareness Program	Miss Kajal Dabhade Mr.Dilip Neel (Carbion Mutiservices LLP)	128 Girl Student

मुक्त विद्यापीठ

डॉ.अतुल चौरे, प्रा.मयुर माळी, विभागाध्यक्ष

- शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ या वर्षामध्ये मुक्त विद्यापीठाच्या केंद्रात पुढीलप्रमाणे प्रवेश झाले आहेत.
- जून २०१८ मध्ये पूर्वतयारी परीक्षेसाठी ३८ प्रवेश झाले आहेत.

- मार्च २०१९ मधील पूर्वतयारी परीक्षेसाठी ०७ प्रवेश झाले आहेत.
- एफ.वाय.बी.ए. या वर्गासाठी १७८ प्रवेश झाले आहेत.
- एस.वाय.बी.ए. या वर्गासाठी १३४ प्रवेश झाले आहेत.
- टी.वाय.बी.ए. या वर्गासाठी ९२ प्रवेश झाले आहेत.
- एफ.वाय.बी.कॉम. या वर्गासाठी १४५ प्रवेश झाले आहेत.
- एस.वाय.बी.कॉम. या वर्गासाठी ३५ प्रवेश झाले आहेत.
- टी.वाय.बी.कॉम. या वर्गासाठी २१ प्रवेश झाले आहेत.

मेडिकल चेक-अप समिती

डॉ.शशी कराळे, विभागप्रमुख

- दि.१८ व १९ सप्टेंबर २०१८ आणि १८ ऑक्टोबर २०१८ रोजी एफ.वाय.बी.ए./बी.कॉम./बी.बी.ए./बी.ओ.व्ही. या वर्गातील विद्यार्थ्यांची मेडिकल चेकअप करण्यात आली. ५८१ विद्यार्थ्यांची तपासणी करण्यात आली.

वसतिगृह समिती

प्रा.नलिनी पाचर्णे, विभागप्रमुख

- महाविद्यालयाच्या परिसरात सन २०१४ पासून मुलींसाठी वसतिगृह सुविधा सुरु करण्यात आली आहे.
- महाविद्यालयात शिक्षण घेणाऱ्या आणि पुणे शहरातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये शिक्षण घेणाऱ्या मुलींसाठी निवासाची, जेवणाची सुविधा वसतिगृहातच करण्यात आली आहे.
- वसतिगृहाची इमारत सुसज्ज असून, निवास खोल्यांमध्ये ५५ मुलांच्या निवासाची सोय आहे.
- वसतिगृहाचा परिसर शांत व स्वच्छ असून, गरम पाण्याची सोय, शुध्द पिण्याचे पाणी, पूर्ण वेळ सुरक्षा रक्षक (२४ तास), सी.सी.टी.व्ही. ची व्यवस्था, पार्किंग व्यवस्था इतर गोष्टी उपलब्ध आहेत.
- वसतिगृहातच पूर्णवेळ पर्यवेक्षक म्हणून सौ.वर्षा वाघ आणि श्री.राजेंद्र वाघ हे व्यवस्था पाहत आहे.
- वसतिगृह महाविद्यालयाच्या परिसरात असल्यामुळे प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे यांच्या मार्गदर्शनाने कार्य चालते.

स्थायी समिती

प्रा.सुप्रिया पवार, विभागप्रमुख

- शैक्षणिक वर्ष २०१८-२०१९ या वर्षाची स्थायी समितीची बैठक १४-०७-२०१८ रोजी प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडली. यामध्ये स्कॉलरशिपबाबत विद्यार्थ्यांना माहिती देण्याचे ठरले. यासाठी खालील उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.
- वर्गा-वर्गामधून नोटीस द्वारे व तोंडी सूचनांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना स्कॉलरशिपसाठी पूरक कागदपत्रांची पूर्तता करण्यास सांगितले.
- शिष्यवृत्तीचे ऑनलाईन फॉर्म सुरु झाल्याची कल्पना विद्यार्थ्यांना नोटीसद्वारे व तोंडी सांगण्यात आली.
- दि.२६-०७-२०१८ रोजी मॉडर्न महाविद्यालय येथे छ.राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती संबंधी बैठकीत सहभाग घेतला.
- दि.०४-०९-२०१९ रोजी जिल्हाधिकारी कार्यालय आयोजित राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती आढावा बैठकीत सहभाग घेतला.
- छत्रपती राजर्षी महाराज शिष्यवृत्तीच्या पात्रता व अटी फ्लेक्स करून महाविद्यालयाच्या दर्शनी भागात लावण्यात आले.

आजी-माजी विद्यार्थी समिती

उपप्राचार्य डॉ.विलास सदाफळ, विभागप्रमुख

- शैक्षणिक वर्ष २०१ॢ-११ मध्ये आजी-माजी विद्यार्थी पालक मेळाव्याचे आयोजन प्रथम सन्नात करण्यात आले.
- महाविद्यालयातील आजी-माजी विद्यार्थ्यांच्या मेळाव्याचे आयोजन दि.०१ फेब्रुवारी २०११ रोजी करण्यात आले.

विद्यार्थी दत्तक-पालक समिती

डॉ.अतुल चौरै, विभागप्रमुख

- महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या अडचणी सोडविण्यासाठी ही समिती कार्यरत आहे.
- विद्यार्थ्यांचा महाविद्यालयात प्रवेश झाल्यानंतर, विद्यार्थी संख्या लक्षात घेऊन दत्तक-पालक शिक्षकांचे नियोजन करण्यात आले.
- या योजनेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांला परीक्षा अर्ज भरणे, उपस्थिती, अभ्यासातील प्रगती, महाविद्यालयातील शिस्त, स्कॉलरशिप फॉर्म भरून घेणे, इतर संदर्भात माहिती दिली जाते.
- प्रत्येक शिक्षक विद्यार्थ्यांला करिअर मार्गदर्शन, वैयक्तिक मार्गदर्शन करतात.
- महाविद्यालयातील कार्यक्रमांबाबत प्रत्येक शिक्षकाने विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केल्यामुळे, विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास होत आहे.

वैयक्तिक अहवाल सन २०१८-२०१९

प्राचार्य डॉ. मंजुश्री बोबडे, अर्थशास्त्र विभागप्रमुख

- सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातील अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाच्या अध्यक्षा म्हणून निवड (१८-०९-२०१८)
- विविध महाविद्यालयांमध्ये प्राचार्यपदी निवड समितीमध्ये सावित्रीबाई फुले विद्यापीठाच्या पॅनेलमधून कुलगुरु नियुक्त विषयतज्ज्ञ म्हणून सहभाग.
- सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातील Reservation Cell वरती कुलगुरु नियुक्त सदस्य म्हणून निवड.
- प्रितम प्रकाश कॉलेज, इंद्रायणीनगर, भोसरी, येथे निर्भय कन्या अभियान, कार्यक्रमासाठी-महिला सबलीकरण या विषयासाठी प्रमुख पाहुण्या म्हणून मार्गदर्शन (२० जून २०१९).
- मामासाहेब मोहोळ कॉलेज, पौड रोड, पुणे, येथे निर्भय कन्या अभियान कार्यक्रमासाठी मानसिक व भावनिक सक्षमता, या विषयासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून मार्गदर्शनपर व्याख्यान. (१० जून २०१९)
- आबासाहेब गरवारे महाविद्यालय, कर्वे रोड, पुणे येथे Eco-Fair कार्यक्रमासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून सहभाग (९ जून २०१९)
- मॉडर्न महाविद्यालय, गणेशखिंड, पुणे, येथे अर्थशास्त्र विषयातील करिअरच्या संधी या विषयावर व्याख्यान (२९ ऑगस्ट २०१८)
- भाऊसाहेब हिरे महाविद्यालय, निमगाव, नाशिक येथे स्थानिक चौकशी समिती सदस्य म्हणून सहभाग (२७ जून २०१८)
- ज्ञानप्रबोधिनी मानसशास्त्र संस्था या ठिकाणी सहाय्यक प्राध्यापक निवड समितीमध्ये कुलगुरु नियुक्त विषयतज्ज्ञ म्हणून सहभाग. (१९ जून २०१८)
- पद्मश्री विखे पाटील संस्था, प्रवरानगर, लोणी जि.अहमदनगर येथे वरील सहाय्यक प्राध्यापक निवड समिती व (कुलगुरु नियुक्त विषयतज्ज्ञ म्हणून सहभाग (०२ जुलै २०१८)
- महाराजा जिवाजीराव शिंदे महाविद्यालय, श्रीगोंदा, अहमदनगर येथे GST या विषयासाठी राज्यस्तरीय चर्चासत्रामध्ये बीजभाषण सादर (३०, ३१ जानेवारी २०१९) शोधनिबंध प्रकाशित.
- डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जनविषयक धोरण या विषयावर - आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र - ७ फेब्रुवारी २०१९ शाहू महाविद्यालय, पर्वती, पुणे येथे सादर केला.
- Challenges before Indian Banking System राष्ट्रीय चर्चासत्र - २८, २९ जानेवारी २०१९, G.Gholap College, Sangavi, Pune येथे शोधनिबंध सादर केला.

प्रा.डॉ. विलास सदाफळ, राज्यशास्त्र विभाग

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव (चर्चासत्र/शोधनिबंध प्रकाशन/पुरस्कार/व्याख्यान)	महिना व दिनांक	जर्नलचे नाव/पुस्तकाचे नाव/ चर्चासत्र ठिकाण व स्तर/व्याख्यान ठिकाण	पेज नंबर व आय.एस. बी.एन. नंबर/इम्पॅक्ट फॅक्टर
१	२	३	४	५
१	पुस्तक प्रकाशन	नोव्हेंबर २०१८	महाराष्ट्रातील खंडकरी शेतकऱ्यांची चळवळ	
२	शोधनिबंध	२९ व ३० डिसेंबर २०१८	मेरठ उत्तर प्रदेश चौधरी चरणसिंग युनिव्हर्सिटी आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र	

१	२	३	४	५
३	राज्यस्तरीय चर्चासत्र सहभाग	३० व ३१ जाने. १९	दादा पाटील महाविद्यालय कर्जत	
४	राज्यस्तरीय चर्चासत्र शोधनिबंध	७ व ८ डिसें. १८	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे लोकशाही विषयक विचार	
५	व्याख्यान Resource Person	५ फेब्रुवारी २०१९	डी.वाय.पाटील कॉलेज, पिंपरी We and Our Constitution	
६	व्याख्यान Resource Person		बाबुराव घोलप कॉलेज, सांगवी, पुणे 'आपत्ती व्यवस्थापन'	
७	व्याख्यान	जानेवारी २०१९	रा.से.यो.शिबीर घोटावडे म.फुले कॉलेज पिंपरी म.गांधी व आजचा भारत	
८	अभ्यासक्रम पुनर्संरचना कार्यशाळेत सहभाग	२० एप्रिल २०१९	अबेदा ईनामदार कॉलेज पुणे	

Dr.Sanjay Nagarkar, HOD of Marathi

Sr. No.	Particulars	Date
01	Visiting Faculty : Appointed Savitribai Phule Pune University, Department of Marathi (P.G. Center)	July 2018 to April 2019
02	SUBJECT EXPERT of selection Committee : Sngnavi-keshari College, Nigadi	23 June 2018
03	REFEREE - Dr.Eknathrao Bhagwat smruti karandak Elocution Competition : New Arts, Commerce and Science College, Ahemdnagar	17-18 th Sept. 2018
04	CHIEF GUEST SPEECH - Reading inspiration Day : S.M. Joshi College, Hadapsar	15 th Oct.2018
05	COORDINATOR- PEN international Congress : Savitribai Phule Pune University, Pune	28 th Sept. 2018
06	REFREE - Karmveer Vidya Prabodhini West zonal Elocution Competition	29 th Oct.2018
07	COORDINATOR - Rayat Shikshan Sansthas Stentorian National Seminar 'बदलती शैक्षणिक धोरणे व रयत शिक्षण संस्थेची वाटचाल'	13 th Oct. 2018
08	Participation of West Zonal workshop - Rayat Shikshan Sanstha.	15 th Oct.2018

Sr. No.	Particulars	Date
09	SPEECH of 'Mhila Sabalikaran' on N.S.S. Camp, Ghotawade, Tal.Mawal.	22 nd Dec.2018
10	SUBJECT EXPERT of Selection Committee : Janseva Foundation, Loni	24 th Dec.2018
11	CHIEF GUEST SPEECH of 'Mahila Sabalikaran' : Waradkar Belose College, Dapoli, Dist.Ratnagiri	2 nd Feb.2019
12	Referee - Maharashtra Sahitya Parishad, Pune - Yearly Award Committee	2018-19
Publications , Paper Reading in Seminar/ Conferences		
13	Co-Editor, Book, 'Loknente : Sharadchandraji Pawar', S.M.Joshi College, Hadapsar.	Dec.2018
14	Chief Editor, International Journal 'Research Chronicler', Vol.VI, Special Issue IV, ISSN -2447-5021	Nov. 2018
15	Chief Editor, Yearly College Magazine 'AKSHARKIMAYA' Dr. Babasaheb Ambedkar College, Aundh.	April 2019
16	Paper Published in National Level Seminars Proceeding on MahatmaPhule College, Panvel	Dec.2018
17	Paper Published in International Journal 'Research Chronicler' (बदलती शैक्षणिक धोरणे व सतत शिक्षण संस्थेची वाटचाल) Vol.VI, Special Issue IV, Page 54-57, ISSN-2447-5021	Nov. 2018
18	Paper Published in UGC Approved 'Journal Sakshamsamiksha' (पु.लं.च्या विनोदी नाट्यलेखनातील मैलाचा दगड)	Oct.-Dec. 2019
19	Paper Reading in International Seminar on Rajarshi Shahu College, Pune	7 th Feb.2019

प्रा.एन.व्ही.पाचर्णे, अर्थशास्त्र विभाग

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव (चर्चासत्र/शोधनिबंध प्रकाशन/पुरस्कार/व्याख्यान)	महिना व दिनांक	जर्नलचे नाव/पुस्तकाचे नाव/ चर्चासत्र ठिकाण व स्तर/व्याख्यान ठिकाण	पेज नंबर व आय.एस. बी.एन. नंबर/इम्पॅक्ट फॅक्टर
१	२	३	४	५
१	शोधनिबंध प्रकाशन Role of Banking in Indian Economy	28 th , 29 th Jan 19	Research journey International E-research journals B.G.College	83 ISSN-2348-7143 Imp. Fac. 6.261
२	Faculty Development Programme (Attended)	9 to 13 July 18	Organised by MCED- Satara. Conducted by D.G.College, Satara	-

१	२	३	४	५
३	National Conference Topic-LPR-Scope & Opportunities - सहभाग	14 th , 15 th Dec.18	Dr.Babasaheb Ambedkar College, Pune	-

डॉ.तानाजी हातेकर, मानसशास्त्र विभागप्रमुख

- लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे विभाग, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ आयोजित एकदिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाळेत सहभाग.
- प्रौढ निरंतर व बहिःशाल विभाग, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ आयोजित एकदिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.
- वीर वाजेकर महाविद्यालय, फुंडे आयोजित आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग.
- प्रौढ निरंतर व बहिःशाल विभाग सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ आयोजित एकदिवसीय कार्यशाळेत सहभाग.
- महात्मा फुले महाविद्यालय पनवेल आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग.
- कर्मवीर विद्या प्रबोधिनी परिषदेवर सिनिअर सुपरवायझर म्हणून काम केले.
- पिंपरी, वाघेरे, पुणे आयोजित दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभाग.
- सी.टी.बोरा महाविद्यालय शिरूर, पुणे आयोजित दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभाग. इंटरनेशनल मल्टिडिसीप्लिनरी रिसर्च जर्नलमध्ये शोधनिबंध प्रकाशित झाला.
- महात्मा फुले कॉलेज पनवेल आयोजित राष्ट्रीय चर्चासत्राच्या प्रोसिडिंगमध्ये शोधनिबंध प्रकाशित.
- महात्मा फुले महाविद्यालय पिंपरी वाघेरे, पुणे आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्राच्या प्रोसिडिंगमध्ये शोधनिबंध प्रकाशित.
- महात्मा फुले महाविद्यालय पिंपरी वाघेरे, पुणे आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात प्रमुख पाहुणे म्हणून मार्गदर्शन केले.

डॉ.सुहास निंबाळकर, वाणिज्य विभागप्रमुख

- सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या Accountancy या विषयाचे बी.ओ.एस. मॅबर म्हणून निवड.
- सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या कॉमर्स आणि मॅनेजमेन्टचे फॅकल्टी मॅबर म्हणून निवड.
- शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० च्या टी.वाय.बी.कॉम. वर्गाच्या इन्कमटॅक्स पाठ्यपुस्तकाचे लेखन केले.
- छ.जिवाजीराव शिंदे महाविद्यालय, श्रीगोंदा येथे आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्रात जी.एस.टी. या विषयावर प्रमुख पाहुणे म्हणून मार्गदर्शन.
- डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, औंध येथे आयोजित आय.पी.आर. या राष्ट्रीय चर्चासत्राचे आयोजक म्हणून काम केले.
- सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे Accountancy आणि बिजनेस अॅडमिनिस्ट्रेशन या विषयाचे पीएच.डी. मार्गदर्शक म्हणून मान्यता.

Prof.Eknath Shivaji Zaware, Librarian

A. Publication in Peer Reviewed Journal

- Research Chronicle : International Multidisciplinary Research Journal (Vol-VI Spl. Issue IV) e-ISSN-2347-503X p-ISSN - 2347 - 5021 (November 2018)
Title : सत शिक्षण संस्था : स्वरूप आणि वाटचाल Page No-120-123
- Research Journey : International E-Research Journal (Special Issue 159) ISSN - 2348 - 7143 (February 2019) Impact factor : 6.261
Title : डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांची पत्रकारिता Page No- 115 -116

B. Research Publications (Proceeding)

- Dr. Babasaheb Ambedkar College, Aundh, Pune 14th to 15th December 2018 Intellectual Property Right (IPR) : Moral and Commercial Scope and Opportunities
Title : Research Ethics, ISBN-978-81-930763-3-1 Page No. 17-22

C. Participation in Seminars

- 15th International Interdisciplinary Conference : 7th February 2019 Shri Shahu Mandir Mahavidyalay, Pune
- Savitribai Phule Mahila Mahavidyalaya, Satara : 24th to 25th February 2019 Role of IQAC in Extension Activities, Best Practices and Student's Progression.

प्रा.डॉ.शशी कराळे, कॉमर्स विभाग

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव (चर्चासत्र/शोधनिबंध प्रकाशन/पुरस्कार/व्याख्यान)	महिना व दिनांक	जर्नलचे नाव/पुस्तकाचे नाव/ चर्चासत्र ठिकाण व स्तर/व्याख्यान ठिकाण	पेज नंबर व आय.एस. बी.एन. नंबर/इम्पॅक्ट फॅक्टर
१	कॉमर्स परिषद	१४, १५ डिसे.२०१८	I.P.R.- Moral & Conmexida Scope & Opportunities	Page No.1 78-81-930763- 3-1

प्रा.डॉ.सुप्रिया पवार, इतिहास विभाग

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव (चर्चासत्र/शोधनिबंध प्रकाशन/पुरस्कार/व्याख्यान)	महिना व दिनांक	जर्नलचे नाव/पुस्तकाचे नाव/ चर्चासत्र ठिकाण व स्तर/व्याख्यान ठिकाण	पेज नंबर व आय.एस. बी.एन. नंबर/इम्पॅक्ट फॅक्टर
१)	चर्चासत्र	१८ जून २०१८	स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन सातारा	-
२)	राज्यस्तरीय चर्चासत्र	७-८ डिसेंबर २०१८	- Research Journey No - 132	ISSIV-2348 7143 page
३)	पीएच.डी. प्राप्त	१९-०३ २०१९	Tilak Maharashtra Vidyapeeth Pune	
४)	संघमित्रा पुरस्कार	२६ मार्च	Ashok Sarvangin Vikas and Dr.Babasaheb Ambedkar Sumata Pratishthan	
५)	कार्यशाळा सुधारित अभ्यासक्रम	२५ एप्रिल २०१९	New Arts College Ahamadnagar	

डॉ.अतुल चौरे, मराठी विभाग

- स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड येथे दि.२४ ते २७ सप्टेंबर २०१८ रोजी आंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सव स्पर्धेत परीक्षक म्हणून काम केले.
- मॉडर्न कॉलेज ऑफ आर्ट्स, सायन्स अँड कॉमर्स कॉलेज, गणेशखिंड, पुणे येथे दि.१९ ऑक्टोबर २०१८ ते ०३ नोव्हेंबर २०१८ रोजी सिनिअर सुपरवायझर म्हणून काम केले.
- स्यत शिक्षण संस्थेच्या पश्चिम विभागीय पातळीवर घेण्यात आलेल्या वक्तृत्व स्पर्धेत परीक्षक म्हणून दि.१३ डिसेंबर २०१८ रोजी काम केले.
- सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातील ह्युमन रिसर्च जर्नलमध्ये दि.१५ डिसेंबर २०१८ रोजी भाषिक कौशल्य आणि बदलत्या प्रसारमाध्यमातील रोजगाराच्या संधी या विषयावर शोधनिबंध प्रकाशित झाला.
- मराठी प्राध्यापक संशोधन पत्रिकेत दि.०१ जानेवारी २०१९ रोजी १९९० नंतरच्या नवकवींची ग्रामीण कविता या विषयावर शोधनिबंध प्रकाशित झाला.
- स्यत शिक्षण संस्थेचे, महात्मा फुले कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, पनवेल येथे दि.२० जानेवारी २०१९ रोजी ललित कलांचे मानवी जीवनातील महत्व या विषयावर राष्ट्रीय सेवा योजनेतील विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- भैरवनाथ विज्ञान महाविद्यालय, खुतबाव दौंड, जि.पुणे येथे राज्यस्तरीय चर्चासत्र दि.१२ व १३ डिसेंबर २०१८ रोजी मराठीतील विज्ञान साहित्याचे स्वरूप या विषयावर शोधनिबंध सादर केला.
- डी.बी.काळे महाविद्यालय, घोडेगाव आंबेगाव, जि.पुणे येथे राष्ट्रीय चर्चासत्रात दि.०१ डिसेंबर २०१८ रोजी मराठी चित्रपटसृष्टीची वाटचाल या विषयावर शोधनिबंध सादर केला.
- शंकरराव भेलके महाविद्यालय, नसरापूर, ता.भोर येथे दि.०५ जानेवारी २०१९ रोजी राष्ट्रीय चर्चासत्रात सांस्कृतिक पर्यावरण आणि दलित कविता या विषयावर शोधनिबंध सादर केला.
- स्यत शिक्षण संस्थेचे, महात्मा फुले कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, पनवेल येथे राष्ट्रीय चर्चासत्रात दि.१५ डिसेंबर २०१८ रोजी, मा.शरदरावजी पवारसाहेब यांचे शैक्षणिक कार्य या विषयावर शोधनिबंध सादर केला.

प्रा.किरण गणपत कुंभार, इतिहास विभाग

- दि.२० जून २०१८ रोजी 'जातिभेदमुक्ति विकसित भारत' या राष्ट्रीय परिसंवादामध्ये सहभाग.
- महाविद्यालयातील 'आविष्कार' स्पर्धेत सहभाग नोंदवला.
- ७ व ८ डिसेंबर २०१८ रोजी, "डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर : बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व" या दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्राचे आयोजनात सहभाग.
- ७ व ८ डिसेंबर २०१८ रोजी, "डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर : बहुआयामी व्यक्तिमत्त्व" या दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रात 'डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे लोकशाही विषयक विचार' या शोधनिबंधाचे वाचन केले.
- १४ डिसेंबर २०१८ एस.जी.एम. कॉलेज, कराड येथे स्यत 'आविष्कार' स्पर्धेत पोस्टर प्रेझेंटेशन केले.
- ६ जानेवारी २०१९ 'फुले वाडा' पुणे येथे अभ्यास सहलीत सहभाग.
- Intellectual Property Rights (IPR) and Innovation या विषयावरील राष्ट्रीय चर्चासत्रात महात्मा फुले कॉलेज पिंपरी येथे सहभाग.
- १९ व्या शतकातील आधुनिक महाराष्ट्र या विषयावरील कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सोनई येथे '१९व्या शतकातील महाराष्ट्रातील शेती उद्योग : बदल आणि परिणाम' या शोधनिबंधाचे प्रकाशन.
- कला व वाणिज्य महाविद्यालय पुसेगाव येथील राष्ट्रीय चर्चासत्रात 'लष्करी परंपरेचा सातारा जिल्हा' या शोधनिबंधाचे वाचन.

प्रा.सायली गोसावी, इंग्रजी विभाग

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव (चर्चासत्र/शोधनिबंध प्रकाशन/पुरस्कार/व्याख्यान)	महिना व दिनांक	जर्नलचे नाव/पुस्तकाचे नाव/ चर्चासत्र ठिकाण व स्तर/व्याख्यान ठिकाण	पेज नंबर व आय.एस. बी.एन. नंबर/इम्पॅक्ट फॅक्टर
1	13 th International Interdisciplinary Conference	20 th Nov. 2018	Contribution of Eminent Personalities at National & International Levels. Place : Moka, Mauritius.	Pg.No.112 ISBN- 978-93-87628-29-8
2	14 th International Interdisciplinary Conference	21 st Nov. 2018	Need of Communication Skills for Success in Llife. Place : Mauritius	-
3	7 th International Conference on Literature and Culture	14-16 Dec. 2018	Institute of Advanced Studies in English Pune	-
4	Two Day National Level Conference on IPR	14 th Dec. 2018	Dr.Babasaheb Ambedkar College, Aundh, Pune-67	-
5	National Level Seminar on 'Emerging New Educational Policies and Contribution of Rayat Shikshan Sanstha.	13 th October 2018	Dr.Babasaheb Ambedkar College, Aundh, Pune-67	-
6	Two Day State Level Seminar on 'Indian Diaspora : Theory, Text & Criticism	19 th -20 th January 2018	Anantrao Pawar College, Pirangut Pune	Pg.No.73 ISBN- 978-81-939001-0-9

प्रा.प्रदीप भिसे, इंग्रजी विभाग

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव (चर्चासत्र/शोधनिबंध प्रकाशन/पुरस्कार/व्याख्यान)	महिना व दिनांक	जर्नलचे नाव/पुस्तकाचे नाव/ चर्चासत्र ठिकाण व स्तर/व्याख्यान ठिकाण	पेज नंबर व आय.एस. बी.एन. नंबर/इम्पॅक्ट फॅक्टर
1	National Level Seminar on 'Emerging New Edu- cational Policies and Contribution of Rayat Shikshan Sanstha.	13 th October 2018	Dr.Babasaheb Ambedkar College, Aundh, Pune-67	-

प्रा.मयुर माळी, बी.बी.ए. विभागप्रमुख

- आंतरराष्ट्रीय जर्नलमध्ये ऑगस्ट २०१८ रोजी, एस.क्यु.एल. लाईट एम्बेडेड डेटाबेस टेक्नॉलॉजी या विषयावर संशोधन पेपर प्रकाशित झाला.
- मुक्त विद्यापीठ नाशिकचे महाविद्यालयातील वाय.सी.एम.ओ.यु. सेंटरचा केंद्र सहाय्यक या पदावर नेमणूक.

प्रा.आसावरी शेवाळे, कॉमर्स विभाग

अ.क्र.	उपक्रमाचे नाव (चर्चासत्र/शोधनिबंध प्रकाशन/पुरस्कार/व्याख्यान)	महिना व दिनांक	जर्नलचे नाव/पुस्तकाचे नाव/ चर्चासत्र ठिकाण व स्तर/व्याख्यान ठिकाण	पेज नंबर व आय.एस. बी.एन. नंबर/इम्पेक्ट फॅक्टर
1	Two Days National Seminar	18 th & 19 th Jan 2019	IPR & Innovation (Attended)	-

प्रा.हर्षकुमार घळके, भूगोल विभागप्रमुख

- कॉमर्स विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये IPR या विषयावर दि.४ व ५ डिसेंबर २०१८ रोजी शोधनिबंधाचे वाचन केले.
- दि.१९ जानेवारी २०१९ रोजी महात्मा फुले कला, विज्ञान आणि वाणिज्य कॉलेज, पनवेल या ठिकाणी शोधनिबंधाचे वाचन केले.

महाविद्यालयाचा सेवकवर्ग

वरिष्ठ विभाग

अ.क्र.	रयत सेवकाचे नाव	विषय	शैक्षणिक पात्रता
१)	प्राचार्य डॉ.बोबडे एम.व्ही.	अर्थशास्त्र	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.
२)	डॉ.सदाफळ व्ही.डी.	राज्यशास्त्र	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.
३)	सौ.पाचर्णे एन.व्ही.	अर्थशास्त्र	एम.ए., एम.फिल.
४)	श्री.पाटील बी.एस.	फिजी.डायरेक्टर	एम.पी.एड.
५)	डॉ.निंबाळकर एस.ए.	वाणिज्य	एम.कॉम., पीएच.डी.
६)	डॉ.हातेकर टी.के.	मानसशास्त्र	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.
७)	प्रा.डॉ.नगरकर एस.पी.	मराठी	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी., सेट
८)	श्री.झावरे ई.एस.	ग्रंथपाल	एम.एस्सी., बी.एड., एम.लिब, एम.फिल.
९)	डॉ.सौ.पाटील एस.आर	इंग्रजी	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.
१०)	डॉ.सौ.कराळे एस.एस.	वाणिज्य	एम.कॉम., एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.
११)	डॉ.सौ.पवार एस.एस.	इतिहास	एम.ए., पीएच.डी., नेट, बी.एड.
१२)	डॉ.श्री.चौरे ए.एन.	मराठी	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी., नेट, डिप्लोमा इन जर्नालिझम
१३)	श्री.पाखले के.आर.	वाणिज्य	एम.कॉम., सेट
१४)	श्री.कुंभार के.जी.	इतिहास	एम.ए., एम.फिल., सेट, नेट
१५)	श्री.घळके एच.बी.	भूगोल	एम.ए., नेट
१६)	डॉ.श्री.जाधव हर्षद	अर्थशास्त्र	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.
१७)	कु.पाटील भक्ती	राज्यशास्त्र	एम.ए., सेट
१८)	सौ.शेवाळे आसावरी	वाणिज्य	एम.कॉम.
१९)	श्री.भिसे पी.बी.	इंग्रजी	एम.ए., सेट
२०)	कु.गोसावी एस.एस.	इंग्रजी	एम.ए., सेट
२१)	कु.मिरेकर मोनाली	कॉमर्स	एम.कॉम.

बी.बी.ए. विभाग

अ.क्र.	रयत सेवकाचे नाव	विषय	शैक्षणिक पात्रता
१)	श्री.पवार जी.एस.	बी.बी.ए.	एम.सी.एस.
२)	श्री.माळी एम.डी.	बी.बी.ए.	एम.सी.ए.
३)	श्री.शिशुपाल विशाल	बी.बी.ए.	एम.सी.ए.

ज्युनिअर विभाग

अ.क्र.	रयत सेवकाचे नाव	विषय	शैक्षणिक पात्रता
१)	श्री.पाटील आर.पी.	मानसशास्त्र	एम.ए., बी.एड.
२)	श्री.वाघ आर.एम.	भूगोल	एम.ए., बी.एड.
३)	श्री.पाटोळे बी.डी.	इतिहास/राज्यशास्त्र	एम.ए., बी.एड.
४)	सौ.चौधरी प्राजक्ता	केमिस्ट्री	एम.एस्सी., बी.एड.
५)	कु.पवार किर्ती	जीवशास्त्र	एम.एस्सी., बी.एड.
६)	सौ.नलवडे एस.जे.	मराठी	एम.ए., बी.एड.
७)	सौ.कचरे के.डी.	इंग्रजी	एम.ए., बी.एड.
८)	सौ.साळुंखे एस.एस.	कॉमर्स	एम.कॉम., बी.एड.
९)	सौ.पारकर प्रियदर्शनी	इंग्रजी	एम.ए., बी.एड.
१०)	श्री.कांबळे एस.एस.	कॉमर्स	एम.कॉम., बी.एड.
११)	सौ.तावरे पी.एम.	बॉटनी	एम.एस्सी., बी.एड.

प्रशासकीय सेवक

अ.क्र.	रयत सेवकाचे नाव	विषय	शैक्षणिक पात्रता
१)	श्री.शिगाडे एस.के.	अधीक्षक	बी.ए.
२)	सौ.वाणी एस.एस.	सिनिअर क्लार्क	बी.ए.
३)	सौ.तारु पी.टी.	ज्युनिअर क्लार्क	बी.कॉम.
४)	श्रीमती जंगम वाय.व्ही.	ज्युनिअर क्लार्क	बी.कॉम.
५)	श्री.पालीवाल डी.व्ही.	ग्रंथालय परिचर	एम.ए.एल.टी.सी.
६)	श्री.मते ए.एम.	ग्रंथालय परिचर	एस.एस.सी.
७)	श्री.कांबळे आर.डी.	ग्रंथालय परिचर	बी.ए.
८)	श्री.सावंत एस.डी.	शिपाई	बी.ए.
९)	श्री.कराडे पी.के.	शिपाई	बी.ए.
१०)	श्री.शितोळे पी.एम.	शिपाई	एस.एस.सी.

॥ गुणवत्ता तपासणी व पदवी ग्रहण समारंभ ॥

प्रास्ताविक करताना डॉ.टी.के.हातेकर

मा.अॅड.भगीरथ शिंदे संबोधित करताना

मा.अॅड.राम कांडगे अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना

शैक्षणिक व प्रशासकीय गुणवत्ता तपासणी प्रसंगी बोलताना AAA कमिटीचे चेअरमन मा.प्राचार्य डॉ.व्ही.एस.शिवणकर (वाशी)

AAA कमिटी सदस्य प्राचार्य डॉ.पांडुरंग गायकवाड बोलताना

AAA कमिटी सदस्या मा.डॉ.शुभांगी नायक बोलताना

पदवी प्रदान करताना, रयत शिक्षण संस्थेचे व्हाईस चेअरमन मा.अॅड.भगीरथ शिंदे व पश्चिम विभागीय अध्यक्ष मा.अॅड.राम कांडगे

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ

स्वागत करताना,
विद्यार्थिनी कलावंत

प्रास्ताविक करताना,
मा.प्राचार्य डॉ.मंजुश्री बोबडे

प्रेरणादायी मार्गदर्शन : सहाय्यक पोलीस
आयुक्त मा.भानुप्रताप बर्गे साहेब

मनोगत : मा.आकाश आवटे
(आंतरराष्ट्रीय शरीरसौष्ठव पटू)

पारितोषिक प्रदान करताना, मा.भानुप्रताप बर्गे साहेब,
उच्च शिक्षण सहसंचालक मा.डॉ.विजय नारखेडे, मा.दत्तात्रय गायकवाड

महाविद्यालयास आय.एस.ओ. नामांकन
प्रमाणपत्र देताना, मा.अनिल येवले

राष्ट्रीय खेळाडू कु.आरती शिंदे हिंस पारितोषिक प्रदान करताना,
आंतरराष्ट्रीय शरीरसौष्ठव पटू मा.आकाश आवटे व सहकारी